Kris

Bokutgåva

Stockholm. Albert Bonniers förlag. 1934

Och återigen satt hon här i seminariets bönsal för att börja en termin till. Lika hel, lika uppfylld och överströmmande av kraft som den förra? Hon tvivlade inte. Sorg och smärta i yttre mening kunde möta henne – men allt sådant skulle blåsas bort som stoft av eviga vindar. Frid. Icke såsom världen giver.

Långsamt fylldes bänkarna av seminariets elever och av barnen i övningsskolan. Malin lät blickarna glida längs väggen. Den stora ljusa salen med sina målningar av Hjortzberg hade aldrig upphört att göra ett starkt intryck på henne var gång hon såg den.

Fromma bilder och symboler, som löpte runt väggen i krans. Heliga uråldriga symboler, som för tusen och tvåtusen år sedan mejslades till uttryck för jättehöga sanningar och åt vilka sedan århundrade efter århundrade givit ny värme av sitt nya liv och ny mening ur sin nya erfarenhet, tills de band alla tiders fromma tillsamman i en gemenskap genom seklerna. Väldiga symboler, outtömliga, där ännu släktled efter släktled skulle komma att fördjupa sig som i en brunn och hämta upp nya skatter.

Spikarna och törnekronan: det väntande martyriet för var och en, som verkligen böjer sig under Hans fordringar. Kyrkans heliga martyrer kan knappast räknas. Än mer otaliga är alla de, som i stillhet bar sitt kors, utan att räknas bland helgon. Alla de som långt utanför kyrkans råmärken gav sitt offer åt en gudomseld, som tvang dem mot deras vilja. ”Jag förmår intet!” säger människan. Och Gud tvingar henne. Styrka, som hon aldrig anade, växer fram ur henne som vingar. Spikarna och törnekronan: alls ingenting vackert i verkligheten, ingenting romantiskt, ingenting som omgivningen böjer sig för. Och där på väggen ett ornament, ett stiliserat smycke. Men så är det sannast. Så är det inre väsendet: ett överjordiskt smycke. Vem vill inte bära det till slut, då kallelsen kommer? Äretecknens äretecken.

Pelikanen, som matar ungarna med sitt blod: återlösningen. Den återlösning, som sker var dag och vart ögonblick och överallt. Ty den som lider är Gud den oändlige, han lider med i vårt lidande, i sina redskap, med sina redskap, för att vinna och välsigna det han ännu inte har fått makt över. Guds rikes långsamma väg mot herraväldet.

Och kalken: återigen detsamma. ”Detta är mitt blod, för eder utgjutet.” Underliga gemenskap, detta att vi *kan* ge ut oss för varandra, ställföreträda varandra, bära varandras bördor, skörda vad andra sått och själva så för andra. Skrämmande gemenskap, som sträcker sig ut över människovärlden. Vi lever av andras död, av djur och växter som låter sitt liv, vi dör för att lämna våra atomer till stoff åt nytt liv – så utan gräns går liv över i liv – och det skulle inte vara så i den andliga världen? Ett levande väsen – en våg i en väldig böljegång – mottagande offer och givande offer, ingenting i sig själv, allt i sin hängivenhet för den Ende, som är, som var, som blir.

Där borta, skeppet på havet ... Var det Jonas skepp? Underbara saga om den lille alltför mänsklige Jona, ett redskap också han i all sin svaghet – alltför liten att förstå sin Herres ömkan över Ninive, den stora staden med tiotusen invånare som inte kunde skilja höger från vänster, ”och därtill många djur”. Sådana är vi redskap, för små att urskilja den Eviges tankar. Och ändå redskap.

Som glimmande guld sjönk symbolerna ner genom hennes vilande och väntande själ. Bräddade med mening

och sammanhang, oändliga i sin mångfald omspann de alla livets ting ett efter ett med fromma påminnelser, som i alla sina skiftande former ändå gav näring åt samma enda och eviga strävan: strävan efter den mänskliga viljans uppgående i Guds.

Kortväggen mittför henne var ännu tom och odekorerad, och efter att ha fördjupat sig i bilderna längs de andra väggarna kunde hon vila ut i den vita nakna enkelheten. Den kom henne att tänka på en dröm hon hade haft i höstas.

Hon gick genom en väldig kyrka. Ljuset föll in genom dunkla och mångfärgade fönster, skulpturer och målningar av oräkneliga slag smyckade skepp och sidogångar. ”Detta är templet, som alla folk och alla tider håller på att bygga”, sade den kände religionshistorikern, som visade henne omkring. Hon såg och såg och var stum av beundran, fast de många färgerna och formerna nästan kom ögonen att värka. ”Men allt detta”, fortsatte ledaren, ”mynnar ut i Mysterium Magnum. Se så enkelt här är.” – De hade kommit ut i en gång, där taket var lågt och av trä och väggarna vitkalkade. Inga prydnader, inga utsmyckningar, men ett lugnt vitt ljus fyllde rummet, klart och ändå så milt, att synen inte bländades. En stor vila efter vimlet där inne. ”Vad är Mysterium Magnum?” frågade hon, men fick inget svar. I detsamma kände hon, att hon höll på att vakna, och full av fruktan att kanske aldrig få veta gåtans lösning, ropade hon om och om igen: ”Vad är Mysterium Magnum? Vad är Mysterium Magnum?” – Och då, i samma ögonblick som hon vaknade, hörde hon svaret – om av sin följeslagare, eller av en röst från ovan, eller kanske från sitt eget inre, visste hon inte –: ”*Det är när människans liv blir Guds liv.*”

På den drömmen tänkte hon, när hon såg den omålade vita väggen. Så enkelt, så bildlöst enkelt var det stora målet: icke min vilja, utan Din. Utplånande av egenviljan, för att den enda goda viljan måtte kunna verka, tomhet, för att fullheten måtte kunna finna ett rum. Malin böjde sitt huvud och bad, i hängivenhet, i undergivenhet, den bön hon alltid bad: om helig ande.

Aldrig om annat. Oftast utan ord.

Först var det som en ansträngning. Samla sig, ge sig hän i en enda koncentration, klappa på en port, eller vandra och vandra en lång väg – urskogar att söka sig fram genom, glanslösa hav att överfara, oländiga stigar och snår. Så, plötsligt, var man *framme.* Man var i friden. Den stora friden strömmade genom hela ens varelse, genom själen, men också genom kroppens ådror, ut i yttersta fingertopparna. Frid och välsignelse omslöt och fyllde en, ingen svårighet längre att hålla sig samlad, ingen splittring och ingen fruktan. Och sedan var ingenting svårt, och inga frestelser fanns. Då var man rustad att gå ut i världen utan att vara av världen, gå ut som ett Guds käril och verktyg. Man *kunde* inte svara ovänligt på ett ovänligt tilltal, smärtan gick tvärsigenom en, skarp som ett svärd, men utan att väcka motstånd, då man inte längre i självisk ängslan ryggade tillbaka för den – utan att väcka hat eller vrede. Man *kunde* inte längre döma någon eller resa sig upp mot någon oförrätt – vad gjorde en oförrätter, när man hade uppgivit allt sitt eget? – man kunde bara döma sig själv, som inte hade kraft nog att med sin kärlek, eller snarare med Guds kärlek, som strömmade tvärsigenom en, betvinga och omvandla vad man mötte. Ingen lättja fanns kvar, fötterna gick av sig själva dit de skulle gå, och hade det fordrats att man besteg bålet, skulle man gjort det också, utan kamp och tvekan, bara därför att man ville vad Gud ville. Gud ville genom den överlämnade människosjälen. Detta var det tillstånd, som mäster Eckehart talar om, då han säger, att det är bättre att i det sinnelaget stiga över en sten än i ett annat sinnelag utföra stora gärningar.

Malin hade tyckt sig märka, att det behövdes högst tjugu minuters kamp och strävan, innan man nådde fram till den friden och viljeuppgivelsen. Man måste bara samla sig. Så som Jakob: ”Jag släpper dig icke, med mindre du välsignar mig.” Och hon bad mycket. Det var den största glädje hon hade. Men alltid om helig ande, aldrig om annat.

När hennes bästa vän mot all förmodan hade klarat sig i studentexamen, hade föreståndarinnan kommit fram till Malin, tagit henne i hand och sagt: ”Detta är bönhörelse, kära barn!” – Malin hade sett på henne oförstående: menade fröken Dalén, att Malin skulle bett om den vita mössan för Netta? Det var ju hädelse ... I alla fall hade hon tegat, för det var ju inte precis rätta ögonblicket att sätta i gång en diskussion i sådana ämnen. Eller var det av feghet och lättja hon hade tegat? Det plågade henne alltid att inför andra vidröra ömtåliga strängar i sitt allra innersta, men hon brukade ändå tala och bekänna, fast med blygselns rodnad. Visst var hon feg, visst var hon lat. Just därför var hennes stora önskan att själv bli till intet, själv dö bort och bli luft – som släppte igenom solljuset. Och hade hon brutit, så var likväl allt helat och renat i och med det att hon på nytt helt bar fram sin vilja som offer.

Och den gångna hösten, den underbara hösten ... Hon hade gått i sitt arbete på seminariet, och ändå kunde hon säga: ”Dock icke jag ...” Utan motstånd och uppror hade hon låtit all ovänlighet här och hemma gå tvärsigenom henne som svärd från Gud. De extaser hon då och då upplevde under föregående år hade gått över i en enda fullständig undergivenhet utan avbrott. ”Jag lever, dock icke jag ...”

Förr hade förmörkelser kommit, ökentorkan, som alla mystiker talar om, då själens källor tycks ha sinat och inget regn kommer från himmelen. Men hon hade väntat, väl vetande, att också det är en frestelse till ont, när man för sig själv begär inre lycka och rikedom i stället för att göra sin Herres vilja, i öken som i tropisk vår. Hon hade väntat, och det var över. Hon hade inget annat begärt än att bli böjd till ett lydigt redskap, och hon hade fått sin önskan uppfylld.

Vad kunde då hända henne?

”Den sitt allt i Dig har funnit, han har lyckligt övervunnit.”

Detta var Malin Forst, tjugu år.

Dialog I: Om sunda ideal.

Medicinaren. Nej, sjukdom som sjukdom! Varför skulle man egentligen betrakta nevrasteni på annat sätt än halsfluss! På det området tror jag då verkligen jag har kommit över fördomarna.

Teologen. Det är i så fall en fördomsfrihet, som jag inte eftersträvar. Skillnaden förefaller mig uppriktigt sagt vara himmelsvid. Mellan halsfluss och icke-halsfluss kan du dra en skarp linje utifrån en rent naturvetenskaplig ståndpunkt – på ena sidan hittar du den och den bakterien i blodet, eller den och den sjukliga organförändringen, vad vet jag – på andra sidan inte. Men var tvingas du av ett naturvetenskapligt betraktelsesätt att dra gränsen mellan ett friskt och ett sjukt tillstånd hos själen? Den blir alltid mer eller mindre godtycklig. Jag menar naturligtvis: när man lämnar de rena vanföreställningarnas område.

Medicinaren. Vanföreställningar behöver det väl inte precis vara. När en människa överhuvudtaget blir besvärlig att ha i rum, så är det väl något fel på henne.

Humanisten. Ja men där ser du! Det är väl ett ganska godtyckligt mått! Vi kan inte ta reda på något så enkelt som en nevrosbakterie, vi får gå till något så mycket kinkigare som människans i fråga umgängesvanor. Och de växlar med tid och plats och samhällsklass, som bekant – det blir en social norm – beror egentligen ytterst på bedömarens smak och fordringar!

Teologen. Även om det är lite starkt uttryckt, menade jag också något i den stilen. Normen är i varje fall inte given i naturen, den är inte en biologisk norm. Den är given i det mänskliga livet, och bara där – så långt är jag med. I och med det mänskliga livet har något helt nytt kommit in i skapelsen, något som inte kan läggas under biologiska synpunkter. Detta helt nya är andelivet, med egna lagar och egna mål. – En ”social” norm däremot förefaller mig vara ett lika grovt förytligande som den biologiska. Den är sedd utifrån och har

inget med det högre livet att skaffa.

Medicinaren. Vart vill du egentligen komma med den där esoteriska gåtfullheten? Förlåt att jag säger något fult nu – men jag har liksom en aning om att du inte tänker förutsättningslöst – jag misstänker, att du ger ett litet ögonkast åt din egen korporation genom tiderna och sätter upp ditt höga andeliv som norm bara för att rädda anseendet åt en del stora nevrotiker, som kanske inte skulle ta sig så imponerande ut efter medicinsk måttstock ...

Teologen. Ja, naturligtvis! Ett litet ögonkast kallar du det! Jag är ju själv fullt på det klara med mina "förutsättningar", som du tycker är så fula, och det är verkligen mycket långt ifrån att jag skulle skämmas för dem. Jag kan nämligen tvivla på allt, vetenskapen och multiplikationstabellen, men inte på det som ger livet värde. Kom nu inte med några nötta fraser om "livslögn" från den tiden då en intellektualistisk livsåskådning var på modet. Här är det inte fråga om någon förvrängd uppfattning av fakta, utan om en specifik värdesättning av fakta, följaktligen ingenting som har att göra med "sanning" och "lögn" i intellektuell mening. Alltså: ja, det är så, millioner människor har *mött* den personlige Guden i sitt eget inre, i historien, i hans budbärare, och klarast och ojämförligast i Människosonen. Och ser man historiens gestalter i det ljuset, då får man klart för sig, hur absolut ovidkommande de synpunkter är, som vi i vår moderna hygieniska fåvitskhet lägger på de stora frågorna. Vad betyder det, om de stora gudshängivna då och då lät sin fromhet ta sig uttryck, som ni skulle vara böjda att kalla patologiska – och jag med, kanske, i den mån jag är fången i vår tids fördomar. Det gör vi nämligen ut ifrån en annan värdesättning än deras, och en lägre, en oerfarnare värdesättning. Ni kallar Luther en nevrotiker – jag kallar honom en andligen kärnfrisk människa och ett snille. Jag kan också säga, att hans värdeskala, och andra kristna människors före och efter honom, var en *sund* värdeskala, eftersom den utgick från upplevelsen hos dem som nått högst och sett längst, medan den moderna världsliga värdeskalan är *osund*, därför att den dömer nerifrån, ser de allra högsta andliga företeelser ur den andligen – märk *andligen*, inte nödvändigtvis intellektuellt – outvecklades grodperspektiv.

Humanisten. Det är ju gott och väl, att du har starka och bestämda upplevelser av värden. Men varför tror du inte att vi hedningar också kan ha haft det, och med helt andra skiftningar och graderingar än du? Eller varför tror du att andra har fel och du har rätt – om man nu kan tala om rätt i fråga om värde? Vad jag avskyr er grova moralister samt och synnerligen, därför att ni förväxlar två absolut skilda ting: det ena är era privata inre skönhetsupplevelser – och jag medger visst, att det är de som ger livet ljus och färg, men de kan ju växla hos olika individer för det – och det andra är vad jag verkligen skulle vilja kalla *moral*, nämligen vissa regler för vårt handlande, märk väl vårt handlande, inte vårt tänkande och kännande, som hindrar oss från att äta upp varandra alldeles. Ju mindre man blandade ihop de båda sakerna, dess bättre vore det. Är det inte en förbrytelse egentligen att hämma och skrämma och förvrida det ömtåligaste av allt, det som bara kan utveckla sig självmant som en ömtålig blomma – var inre etiska (eller om ni så vill vår inre estetiska, eller om ni så vill helt enkelt vår inre hygieniska) väljande instans, vår subtila andliga kärlekskraft – hämma och skrämma och förvrida den med *bud?* Och å andra sidan – så bottenlöst dumt att blanda in era privatestetiska synpunkter i allt som rör samhällsfunktionerna – jag tänker då mest på lagarna, men också på annan uppfostran – där avsikten borde vara en så gnisselfri och så lite märkbar skyddsmekanism som möjligt för medborgarnas liv och välbefinnande, men inte att skapa beläten efter era estetiska fordringar!

Teologen. Så mycket *laisser-aller* som möjligt, tycks du mena! Det är lite för slappt för mig, det medger jag. Tänk dig in i de praktiska konsekvenserna: du har en skara barn och ungdom framför dig – vart tänker du leda dem? Vad tänker du ge de unga, då de står framför dig med hela sin törst efter ideal? Tänker du ge dem likgiltighetens stenar i stället för livets bröd? Låta dem treva sig fram på egen hand i mörkret? Nej, jag upprepar det: vi måste utgå från det högsta, inte från det lägsta – och allra minst från ingenting.

Humanisten. Behöver människan ideal, så var viss om att hon skaffar sig dem!

Teologen. Men vilka, om hon inte får någon vägledning? Antagligen kusligt primitiva.

Humanisten. Åtminstone inga påklistrade.

Medicinaren. Uppriktigt sagt tycker jag ni är en smula abstrakta. Jag för min del skulle vilja återvända till det så kallade grodperspektivet, nämligen det empiriska materialet av fakta, det är alltid fast mark, och särskilt då till min egen erfarenhet, fast den naturligtvis inte är stor i det stora sammanhanget. Men jag tänker på sådana nervpatienter, som jag har sett, dem känner jag betydligt bättre till än legendens stora gestalter. Nämligen, jag känner inte bara till vad de säger sig vara och de ideal de lever efter medvetet, utan också en del andra perspektiv i en annan dimension, skumma områden, som de inte känns vid, men som finns där i alla fall. De finns där och skapar sina egna skräckgestalter, som lever och frodas trots alla viljans ansträngningar. Det *kan* tänkas, och det verkar inte helt osannolikt, att deras ideal var för trånga – att det var en alltför stor del av deras inre krafter, som inte fick plats där innanför utan blev tvungna att etablera eget hushåll till förfång för grannarna. Håller det streck – då skulle jag vilja kalla sådana ideal *osunda.* I varje fall för vederbörande. Och kanske överhuvudtaget – vi tycks ju i alla fall vara rätt lika skapade. Dina helgonlegender har också en del att berätta om den saken. Visa mig helgon, som bar sitt helgonskap utan att också bära med sig sitt lilla privathelvete av värre art än en vanlig dödlig brukar bestå sig med! Men visa mig dem inifrån, inte så som legenden har förgyllt dem! Då ser de nog lite annorlunda ut, skulle jag tro. Mindre avundsvärda!

Teologen. Avundsvärda! Ja, från synpunkten av din lyckomoral kanske mindre avundsvärda! Och ändå vet du ingenting om deras vinning! För resten är det lindrigt talat osanning, att alla fromma skulle ha det så svårt. Men jag vill gå så långt, att jag påstår, att en människa, som från din synpunkt bara är en stackars nevrotiker, ur högre, andlig synpunkt kan ha nått en ädlare hälsa än en så kallad sund ät- och sovmaskin, som springer omkring och gör sig bred i sitt sunda förnuft och sina naturdrifter. Stackars fattiga människobarn, som inte har blivit delaktig av andens liv med den ångest det innebär – han vet inte heller hur det är att bli förlossad från den ångesten.

Humanisten. Jag kan verkligen inte finna, att det skulle vara sundare att förlyfta sig känslomässigt än att ha en vanföreställning, till exempel att man är fågel och kan flyga. Blir det inte samma slut på det hela: livet motsäger oss – fakta ger oss en stor röd bock i kanten.

Teologen. Jag har inte heller talat om att förlyfta sig. Jag har bara sagt, att lyckomoralen är en dålig moral, och att man inte bör vara rädd för prövningen och lidandet: guldet luttras i eld, och ”stridens och smärtans mystär” är det sista vi skall vara otacksamma för. Nej, förlyfta sig tror jag ingen behöver, som har tro som ett senapskorn. Tvärtom tror jag att många av invånarna på våra sinnessjukhus aldrig skulle behövt falla offer för sina ”sjukligheter” – som från början kanske bara var elakhet eller lättja eller andra onda böjelser – om de hade lärt sig en så enkel vana som att var dag be sin morgonbön med allvar och uppriktighet. Då skulle de kunnat bjuda både yttre och inre stormar spetsen på ett annat sätt än när de bara har denna världen att stödja sig på. De skulle haft svårigheter och frestelser, de skulle stridit och lidit, ja säkert, men de skulle kanske ha segrat. Men där har ni en allvarsam följd av era biologiska betraktelsemetoder! Det är alltid bekvämare – till en början, naturligtvis, sedan tar det en ände med förskräckelse – att skylla på ”sjukdom”, som man inte kan göra något åt, än att allvarligt och redligt ta itu med det svåraste och envisaste av allt: *synden* – som ändå har ett, men bara ett, säkert botemedel: förlåtelsen. Men springer man ifrån *den*, springer man till världsliga läkare och andra kvacksalvare på själens område för att bli av med sin känsla av synd och skuld – då har man sålt sin förstfödslorätt för en linssoppa. För att inte säga: då har man sålt sin själ.

Medicinaren. Det där vet du ingenting om, du bara tror!

Teologen. Jag vet det av erfarenhet. Som om ni ”visste” mer eller ens så mycket med alla era påståenden och hypoteser!

Medicinaren. Arbetshypoteser! Vi *vill*åtminstone leta oss fram till ett vetande, ser du, men du vill inte veta, du bryr dig inte om att leta dig fram – du är färdig redan – du vill bara tro!

Teologen. Åtminstone är våra etiska grundvalar färdiga och fasta, och det är något annat och mer än vetenskapen någonsin kan nå! Annars behöver vi nog också söka och kämpa, i allmänhet ganska bittert och hårt, skall jag säga dig! – ”Bara tro!” Som om det vore ”bara”! Vårt faktiska ”vetande” är ju en fläkt, i morgon har era lärobyggnader ersatts med andra, som i sin tur skall rivas för att lämna plats åt ännu nyare, modernare ...

Jag kommer att tänka på något som H. C. Andersen ganska vist har sagt i en av sina visa sagor: ”Tron har allt, och vårt vetande är ganska ringa!”

Medicinaren. Menade han, att det skulle vara ett bevis för trons överlägsenhet över vetandet?

Teologen. Det låter så!

Humanisten. Jag skall be att få påpeka, att diskussionen har sjunkit ner till ett mycket lågt plan, fast kanske ingen av herrarna har märkt det! Faktiskt tycks vi ha förirrat oss tillbaka till den föråldrade intellektualistiska problemställningen igen. Men är det inte en lapsus, som tål att tänka på? Skulle det verkligen vara möjligt, att värdena står oförändrade, när fakta visar ett nytt ansikte? Jag tror det inte. Jag tror de förändrar sig också.

Teologen. Det är ju omöjligt. Vad jag har upplevt som värde, kan ingen ta ifrån mig.

Tystnad, varunder alla tre försjunker i sina egna funderingar.

Vilken ond hövding leder molnen, då de samlar sina härar i mörkt järn, omringar himmelen, skakar sina sköldar och drar till storms för att röva ljuset ur världen?

O Herre, Herre, är inte heller du oföränderlig? Hur kan ditt ansikte i vår själ mörkna och förvandlas från den ena dagen till den andra? Hur kan Fadern kasta sin mantel av ljus och stå fram som Domaren utan nåd?

Icke räknar du släkt, Herre, med avgudarna, som människor gjorde åt sig själva. De är vidunder med djurhuvud, krönta med det dubbla diademet av makt och fasa. De glimmar genom mörkret med gröna kattögon, de spinner av all den grymhet människan lade av vid vägkanten. Med dem räknar du icke släkt, Herre, min Fader!

Men vid världens ände, som stupar lodrätt i mörkret, irrar de levandes tankar som skygga fladdermöss, störtar sig neråt, bländas av natten, hisnar för avgrunden, fladdrar kring branten och hör bara som en avlägsen viskning dånet från främmande hav, som sköljer den vakna världens rötter.

I djupet kan uppstå som en vind eller en andedräkt eller luftdraget kring någon som rör sig. Det är nog för att stupen skall genljuda av åska och flamma av blixtar, och fladdermössen flyr kvidande och gnyende. På bergväggarna skälver det oerhördas skuggor.

Vad vet vi om den Förfärlige!

Makternas schackklubb.

Spelet spelas i alla riktningar. Motsatsparens kraftmätningar korsar rymden som spända blixttrådar,

milliarder fint skiftande kombinationer uppstår och förintas på ett ögonblick. Problemen förskjuts, förvrids, blandas samman, med otaliga lösningar och otaliga hinder. Blicken söker ett enda av de kämpande motsatsparen, på ett enda av millioner fält, och redan det är för mycket för ett mänskligt öga.

Svart öppnar spelet. Det första draget är alltid höljt i mörker och hemlighetsfullt. Ingen vet, vilka möjligheter som löper ut ur begynnelsens knut. Ett nytt liv avlas av encelliga urvaxelser och måste så genomlöpa den långa utvecklingskedjan fram till människan. I sin förhistoriska sömn måste den växande upprepa alla de fantastiska förvandlingarna, upprepa ansatsen och det väldiga språnget, upprepa de spända kraftlägen, ur vilka livet slungade sig mot nya djärvare anpassningar, upprepa årtusendenas vältrande Mississippi av skapelse sammanträngd till ett Imatra på nio månader. Nio månader ...? Kanske genomvandrar embryot verkligen tidsåldrarna. Vid början av varje liv gapar en mörk evighet.

Vit svarar med ett drag, som är lika djupt hemlighetsfullt. En okänd ångest pressar skapelsen, spärrar som orubbliga klippblock och tvingar den in på andra, ännu framkomliga banor, följer formernas skiftningar med sina ständiga hinder, tills den flämtar som förföljd och störtar sig i vilt experiment eller förtvinar i maktlös urartning. Vilka urtidsdrömmar av motstånd och skräck rör sig i fostrets celler, då det hetsas från en form till en annan för att i nästa ögonblick åter tvingas överge sitt forna jag? Havsströmmarnas sugning, då de bär de rörelselösa urdjuren mot undergång likaväl som mot liv? Istidernas dödsaning i reptilernas kalla blod? Den eviga otillräckligheten inför oberäknelig natur och materiens sega tyngd?

Svart går vidare. Skaror av halvmänskliga skuggskepnader tränger sig fram kring det vardande för att uppfånga en glimt av sin egen återspegling i framtidsfröet. Grönögda förfäder, grottludna, med glimmande tänder. Människan, det största rovdjuret, har blivit till, arten med farligare vapen än den sabeltandade tigern och med vildhet nog att utveckla dem.

Vit följer och garderar sig. Från två håll slipar trycket: från jättemakterna omkring – nattmörkret, skyfallen, jordbävningen och rovdjuren, tvingande till plågsam vakenhet, plågsam eftertanke – och från den egna stammen, från närheten mellan människa, och människa, tvingande till behärskning, lydnad, underkastelse, försakelse. Tidsåldrar, då ordning hårdnade, då bud drack höghet ur död och kval, då samhällen utkristalliserades och skiktades – går allt detta som en dunkel dröm genom det som ännu håller på att bli till – eller som en läggning, en dragning, en hårt förvärvad böjelse att skygga, när den hårda rösten talar?

Svart – ett drag rakt på sak. Det växande spränger sitt hölje: födelse. Brutalt som ett lustmord – bristning, blod och smärta.

Vit slår tillbaka efter förmåga. Vävnaderna stramar till som ett fångstnät kring den flämtande fisken. Slungad mot en okänd värld, på gränsen till vaket medvetande, kramad mellan kött och blod i kramp, tills organen, som nyss börjat arbeta, måste kämpa för livet ... Ångest, evig ångest fattar det sprattlande krypet, där det driver genom en födelses virvlar.

– – –

Svart. Jag kommer inifrån, jag rinner som ureld genom tusen hårfina blodkärl, genom välutvecklade känsliga nervbanor. Jag fyller en ännu inte utslagen knopp till mun med min hunger, som all världens härlighet knappt räcker att mätta, jag slår ut i två små giriga vilddjurstassar som en het låga, skälvande på språng, beredd att erövra yttervärlden.

Vit. Jag söker mina vapen där utanför, jag söker det som kan sätta sin mur mot din låga. Och jag finner vad jag söker! Där ute bland de gripbara och åtrådda tingen blåser en röst, som kommer allt att böja sig. Den blåser som storm över gräs, ingenting står emot. Lyckliggörande nådig då den belönar, kall, kall, då den fordrar ögonblicklig lydnad. En metallröst, en bart huggande vilja, förkroppsligad i ljud. Den kommer

uppifrån och fyller universum, är själv orsakslös och känner inget *varför*, annat än *därför att jag vill det.* Metallisk klang full av outtalat hot – låter skymta ett tomt dött världsallt där kärleken är död – ur ödslig mark stiger övergivna borgar, portarna låsta, fönsterna döda ögon, ingen öppnar för det glömda barnet, och ur himlens skarpa blå sänker sig jordens sista höst ...

Den rösten är min huvudpjäs, som når hur långt som helst i alla riktningar och övertar alla roller. Med den skall jag jaga dig från ställning till ställning, inringa dig, kväva dig.

Svart. Ett fångat vilddjur river och biter. Jag kallar de grönögda förfäderna ur djupen, de vässar sina flintknivar, de väser sina dödsformler.

Vit. Jag slår dina pjäser, jag gör dem till mina! På yttervärldens rop svarar hon starkt, och du tror det är till din fördel? Så mycket starkare kommer hon också att höra RÖSTEN. Riva och bita? Då får hon sönderslita sig själv. Du hoppas på de giriga händerna? RÖSTEN kuvar dem. Hör du den långsamma metalliska klangen: ”*Bort med tassarna! Se men inte röra!*” Då faller händerna maktlösa ner. Deras liv går i ide, de vågar inte vakna. Så döda blir de som sällan barnhänder är. Och som om de inte vågade eller ville försvara sig mot den angripande, låter de bita sig av frosten och hänger som violetta uppsvällda klumpar. En olyckshändelse! säger den fåvitske – men jag vet, varifrån olyckshändelsen kommer.

Svart. Jag drar mig tillbaka från de vissna händerna, jag drar mig tillbaka från den sovande kroppen. Barnmun, i dig är jag ännu vaken, där griper ännu min hungriga eld efter erövringar. Kom alla vackra ord, jag skall ge er ett liv, som är starkt som de gripbara tingens! Jag skapar en den synliga världens tvillingvärld av hemligheter och glädje.

Vit. En avskild värld! Den blir ändå aldrig lik den verkliga. Var äger den fast visshet? Var äger den stark strömmande kontakt med andra? – I den verkliga världen tiger hon. Ja, ett gott barn, sådant som alla föräldrar kan önska sig: tyst, vänlig, lydig.

Svart. Du känner inte mina vägar. Drömmar vilda som marritter! Hemliga önskningar och fantasier, fulla av raseri och njutning, sådana som hon aldrig skulle våga tala om för en vuxen ...

Vit. RÖSTEN når ända in i drömmen. RÖSTEN når djupare än drömmen. Drömmen skall dö.

– – –

Svart. Smärta, blod och ångest igen! En ny vändpunkt: puberteten. Nu växer jaget till himlastormare, nu bryter trotset sina klippor. Vad som hittills böjde sig, måste stegra sig i hat!

Vit. RÖSTEN förbjuder hat. Hat är fult.

Svart. Akta du dina pjäser! Din röst kan bli oskadliggjord. Den kan degraderas till en tyrannisk far, mot vilken upproret är en plikt. Den unga människan famlar omkring sig efter nya ideal att hålla sig fast vid, medan hon rycker sig loss från barndomens underkastelse.

Vit. Jag är garderad. Idealet finns där. Modern, den världsfrämmande, kuvade, som inte står det onda emot, gör hon inte gemensam sak med RÖSTENS befallningar? Hon drar sig undan in i musikens värld. I den yttre världen lyder hon och tjänar, tjänar och lyder. Hon har böjt sig – hon är god! Ur hennes närhet strömmar en blek, passiv kärlek, men ändå kärlek. Vad finns där för val annat än beundra och följa, sträcka sig mot de silverskepnader, som vandrade genom världen utan att låta sig fläckas av dess lidelser, de som lönades med kors och bål, men ännu på korset och på bålet ödmjukt tackade och svepte sig i sin silverglans av försakelse som i en segermantel? Silverskepnaderna blir hennes ideal. Men känner du, varifrån de får den bjudande obönhörligheten i sina krav? Utan befallning heller ingen lydnad. Utan RÖSTEN ingen

försakelsens silverglans. Min bästa pjäs har räddat sig över i ditt eget läger och anställer förödelse bland dina led!

Svart. Jag har röd glöd och vit flamma, jag har fladdrande blå lågor. Elden i hennes sinnen växer för stark för att du skulle kunna förinta den.

Vit. Men kuva och stänga. Hennes dagar blir kamp mot förbjudna känslor. Om natten sover hon på golvet för att undslippa de förbjudna, drömmarna. Du kommer inte fram!

Svart. Du är skicklig, det har jag prövat i tusen partier. Skicklig nog, men du kan ändå aldrig besegra mig. Högst har du kommit till ett nesligt *remis* – ljudet av ett skott, eller plaskandet, då en kropp faller i vatten, eller de tunga andetagen från en som sover och sover utan att vakna mer. Måste jag förnedra mig därhän också denna gången? Jag skymtar redan möjligheten ... Men inte än på länge. Ungdom är seg, ungdom kan bära förtvivlan. Jag fogar mig i dina planer och opererar inåt tills vidare. Jag är blixten, jag är stormen, som vräker undan berg och skogar, men stänger du vägen, blir jag jordbävningen, som gräver under jorden och skakar städerna. Förstörelsens ande? Och självförstörelsens? Det också. Kalla mig vad du vill. Jag är allt som slår och griper, jag är eld och begär, jag är hat och grymhet, jag är begynnelsens kraft, jag är det som tar språnget. Jag är handlingens ande, sönderbrytande och förtärande, utan vilken ingen grundsten kan läggas, ingen byggnad resas. Jag är viljans kärna. Jag är det som driver framåt. Du är hindret och det som håller tillbaka! Du är det sega Nej! Stänger du mig, så rasar jag inåt. Släpp mig lös – så skall jag rubba jorden! Men om du kväver mig – kallar jag dig döden!

Vit. Också jag skulle kunna kalla dig döden! Om jag släppte dig lös, skulle du inte rubba jorden – den är för tung – men dränka den i en stormflod. Och inte heller du kan besegra mig! – Viljans kärna? Viljans kärna är jag. Först där jag finns, kan man tala om en vilja. Må vara, att jag är död utan dig – utan mig är du formlös urstorm! Det sega Nej är den ena av formens och kosmos' nödvändiga grunder. Och mellan dig och mig, buret av vår kraftmätning, svävar livet ...

Vilket parti! Din ställning var från början så stark, och nu ... Så hårt tränger jag dig sällan.

– – –

Svart. Jag har brutit mig väg, jag har skaffat mig rum! Som en islossning kom det, som i svart stjärnskum brusar jag upp. Jag är räddad – livet är räddat!

All hennes rädsla, all hennes förstening genombröts av en stor extas! Mitt i vardagen slog den ut – under hennes fötter var kärlek, över hennes huvud välvde sig kärlek, omkring henne kärlek, hon andades kärlek – all fruktan var förgången och en stor önskan slog ut i blom.

Vit. Vems kärlek ?

Mina planer är hemliga. Jag skall snärja dig.

Svart. Jag fruktar dig inte! Tusen gånger skall jag genombryta din list och tusen gånger ställa en ny själ naken på en ny strand!

Vit. Försvara dig!

Oron säger: Bort! Alltid bort!

Vad betyder den, oron? Vart leder den? Driver själen att släppa vad den har, hindrar den att söka ett nytt. Vad är det för en stor leda vid allt man har funnit, vad är det för en stor längtan efter något ingen kan finna, som driver oss att lägga händerna i knät – och förtvivla?

Det hade alltid varit så. Som liten hade hon brustit i gråt, då hon hörde ordet längtan. Ordet var för starkt, laddat med dödande makt. Talade om *det evigt förlorade* – det högsta, det enda, sjunket i djupet en gång i tidens början, ingen vet när. Allt riktigt vackert kunde gripa henne med en sådan hopplös längtans plåga, att hon ibland vaggade med hela kroppen som i värk. Där bortom, där bortom ...

Men hon kom ihåg en kväll kort efter sin omvändelse, då modern och hon stått på förstukvisten och sett ut. Hon kom ihåg en genomskinligt gyllene himmel och asparna, som avtecknade sig svarta, smärta, finbladiga mot ljuset. Då hade hon plötsligt blivit medveten om att hennes oro var stillad, ingenting drev henne bort och bortom, här och nu och inom henne själv blommade evig frid. Och under sista halvåret, då hon stillnat i villig lydnad, hade den fyllt henne som aldrig förr: hamnen efter stormen, vilan efter sönderslitenheten.

Och nu – – –

Hur det hade kommit, visste hon inte. I julas hade hon ännu varit lugn. Från jullovets sista dagar mindes hon en skogsvandring, lingonris stack upp ur töande snö, luften luktade rent och vått av mossa och snösmältning, och hon var genomträngd av det enda som är värt att äga: frid. Den frid som övergår allt förstånd. Och då gick hon och gick i den våta friska skogen, i frid.

Sedan dess måste något ha hänt, för hon hade blivit en annan. Men hon visste ingenting som hade hänt.

Oron var där igen, som den aldrig hade varit där.

På något sätt hade hon mist kontakten med den gudomliga viljan.

Längtan är en lek. När den växer till allvar, kallas den ångest.

Bort! Alltid bort! Bort! Bort!

Bed och arbeta!

Läxböckerna låg staplade på skrivbordet, en låg uppslagen och hade redan länge legat just så. Hur länge hade hon suttit med pedagogiken? Omöjligt att komma till ett slut. Där fanns ett stycke mitt på vänstra sidan, som hon hade läst om gång på gång – och fortfarande hade hon ingen aning om vad där stod. Bokstäverna gled meningslösa i en lång rad, hon kunde inte komma till tals med dem, de slungades ut i det oväsentliga av en mystisk centrifugalkraft. Och i mitten av denna drivande kraftvirvel satt en underlig otålighet, som inte visste vad den ville. Den drev allt isär, skingrade all uppmärksamhet, spred begrepp och tankar som agnar för vinden och fyllde inte den tomhet som uppstått med annat än sig själv, med en otålighet utan mål ...

Hon steg upp, hon kastade sig på knä vid sängen. Bön! Det enda som kunde hjälpa. Om hon bara kunde be, skulle det gjuta henne samman till en helhet igen och visa henne vägen in till kärnan av hennes väsen. Men hon kunde inte be. Det var väl en vecka sedan hon sist hade ro att fördjupa sig i bön. Den underliga otåligheten var i vägen. Men den måste övervinnas. Om man bara vill, kan man.

”Ingenting kan hindra mig, bara min egen tröghet, min bristande villighet”, tänkte hon och slöt ögonen.

Men hon kunde inte hålla ut. Den besynnerliga oron splittrade henne på nytt, rörde om i hennes inre, skingrade uppmärksamheten. Hon försökte samla sig, men den kom över henne som ett tvång, den var starkare än hennes vilja. Hon tog sig samman på nytt, men i nästa ögonblick var hennes tankar ute på villovägar igen, och hon måste undra, varför det var så svårt att andas och varför hon ville rusa upp och bort.

Meningslöst att försöka fortsätta. Något var i vägen, något som var starkare än hon.

En prövning? En prövning går man igenom och vet, att på andra sidan öppnar sig fritt land på nytt.

Under en prövning fortsätter man att leva så som om man hade all den tröst och hjälp man bittert saknar. Och skulle det verkligen vara så svårt? När man ändå vet, att Gud finns? När man ändå vet, att det bara är en prövning?

Men detta var inte på samma sätt. *Då*, under de prövningar hon kände till, hade hennes vilja varit hel, och hon hade bara haft att böja sig för det hon inte hade makt över. Nu var det i hennes egen vilja, som hindret låg. I hennes bristande vilja.

Alltså inte en prövning, utan det onda, som skilde henne från Gud.

Vad hade hon gjort? Vad var hennes skuld? Hur kunde hon försona?

Åter slöt hon ögonen, och i en ansträngning som gjorde ont försökte hon storma fram mot den stängda porten. Om ett rop genom mörkret kunde höras upp till Guds tron, så skulle hennes rop höras nu – nu – nu – – –

Men oron band henne som en maktlöshet och sprängde sönder hennes koncentration inifrån. Det föll ett fint grumlande stoft över tingen omkring henne, där hon orörlig stirrade på den blanka lysande gröna lampkupan, som om hon där sökte en utväg, en flyktväg. Långsamt, långsamt närmade sig en okänd fara och snörde ihop hennes strupe.

Bed och arbeta!

Om du inte kan bedja – arbeta!

Och om jag inte kan arbeta?

Förlamning från huvud till fot. Förlamning i själen. Förlamning i viljan. Och bakom denna förlamning en pyrande rastlöshet, som inte kunde ta sig uttryck i rörelser, ord, handlingar, tankar – bara fanns där, bara åt och tärde dag och natt.

Det var det allra värsta: inte heller för arbetet fanns det nog samling kvar – inför läxorna likaväl som inför lektionsförberedelserna svek uppmärksamheten – som om allt intresse fångades och smältes ner i den vitglödande ugn av ångest, som brann längst inne utan någon utgång.

I dag gällde hennes stora förtvivlan närmast en historielektion, som väntade i trean efter rasten: Birger Jarl och hans söner. Gång på gång försökte hon övertyga sig själv om att det inte fanns några skäl att låta trycka sig till jorden av något som hon ändå kunde och som ändå var en världslig sak och som ändå snart skulle vara över. I höstas hade hon gått till alla sina lektioner med glad tillförsikt, gick det galet, så var det i alla fall bara att göra det bättre nästa gång. Nu fyllde henne allt med skräck. Kanske inte så mycket skräck för att det skulle gå galet, snarare förtvivlan inför ansträngningen att ta sig samman och göra något. Göra något, vara något, vilja något. Intetdera orkade hon.

Allting var kvävande tungt och långt. Det stora Kravet var henne övermäktigt. Hon måste tänka på en mardrömsaktig förnimmelse från barndomen: föreställningen om något oändligt stort, som man på något sätt måste bemästra – en brödkaka som var som ett berg och som man måste bita tvärs över, eller ett halt jätteklot utan hållpunkter, som man måste lyfta – eller något annat outsägligt, obeskrivligt, för tanken ofattbart, något som hörde hemma i en värld av andra naturlagar och i denna världen måste väcka en känsla av förtvivlad maktlöshet. Så var det nu också.

Bara porten om mornarna, seminariets stora tunga väldiga port. Framför den överfölls hon av en

beklämmande kraftlöshet, stod där som Tummelisa utanför jättens dörr, och ändå måste hon få upp den. Nej, hon kunde inte få kraft till den väldiga ansträngningen ... Nej, hon orkade inte, hon måste vänta, tills någon annan lyfte sin hand och befriade henne ... Men dag efter dag kom hon i alla fall in.

Och när hon stod där innanför och såg de breda trapporna, snörde strupen ihop sig som inför en livsfarlig bergbestigning. Nej, aldrig skulle hon komma upp. Men dag efter dag kom hon upp och stod i klassrummet igen.

Och morgon efter morgon kändes det som om just den här dagen vore omöjlig att komma förbi – ett berg av ångest att äta sig igenom som det milslånga pannkaksberget i Schlaraffenland. Men det finns konstigt nog ingen tidrymd som inte går tills den är över, och så satt hon äntligen på tåget. Där satt hon i ängslan för att fara förbi Tullinge där hon skulle av, och ändå hade hon farit den vägen till och från skolan i sex år. Från stationen ledde en tiominutersväg, oändlig, oändlig, fram till foten av en backe. Helst ville hon sätta sig ner där och gråta av förtvivlan. Hon hade aldrig gjort det än, hon hade alltid kommit uppför backen. Men då hon stod framför det rödmålade huset, där hon bodde, tyckte hon sig ha en dag i dödsriket bakom sig.

Och det röda huset var inget mål! Ny ångest, ny förtvivlan. En ny eftermiddag, med timmar framför vart lektionsutkast, innan någonting blev gjort, timmar av rädsla inför uppgiften, en måttlös, förnuftslös rädsla, som förlamade och hindrade. När det var färdigt, ville hon helst riva sönder det usla resultatet, men hon hann ändå inte göra ett nytt till i morgon, så det fick vara som det var. För resten gitte hon inte lyfta sin hand till en så våldsam handling.

Och sedan en ny natt med ny fasa.

Vad hade hon gjort för att på det här sättet ha blivit störtad ut i det bottenlösa? På något sätt hade hon svikit. Liksom allt vad hon gjorde var ett fortsatt svek mot uppgiften. Någonstans måste ha funnits en skiljelinje, där hon ännu kunde välja – och där hon hade valt det onda. Nu fanns det inget val längre – mot den storm, som nu tog hennes inre i besittning, kunde hon inte resa något motstånd. Den kom som ett tjut och bar henne med sig och frågade inte efter hennes sprattlingar mer än havet frågar efter en mygga.

Hon visste inte varifrån och vart – hennes innersta skrek efter hjälp!

Otänkbart, att där inte skulle finnas hjälp. Så har ingen människa syndat, att hon inte kan få förlåtelse. Bara hennes vilja är ren.

Men där var den sjuka punkten.

Hennes vilja var inte ren! Den var varken hel eller ren. Hon kunde ju inte samla sig till bön en gång. Kunde knappt vara stilla under lektionerna, satt och vred sig i sin oro, skrev och ritade, och tankarna yrde åt tusen håll – de yttre tankarna. En allra innersta tanke satt orörlig, sög sig fast vid detta enda som fyllde henne: ångesten.

Självupptagenhet kallas detta – något fult, som man skall kämpa sig ifrån. Skall! Men det går inte. Viljelös slapphet kallas det. Hennes vilja var smittad av ett gift. Var det kanske detta, som människor i forna dagar kallade Djävulen? Då var hon nu i Djävulens våld.

Och på henne hade en gång det högsta blivit slösat. Hon hade sett in i det evigas rike. Och hon hade lovat heligt, att alltid, alltid – – –

”... och vet mig fördenskull vara värd en evig fördömelse ...”

Förskräckliga ord. *Värd* – en *evig – fördömelse!*

JA!!

I uppväxtåren hade hon vetat, att livet var fasa. Berättelserna från världskriget hade bekräftat hennes aning.

Sedan kom år, då hon hade glömt det. Och nu visste hon det igen.

Det kom över henne om kvällarna, då hon hade lagt sig. I mörkret dök det upp, bubblor från verklighetens dybotten. Allt såg hon med egna ögon och allt kände hon på sin egen kropp.

En gammal kvinna, som hade försvarat sin by med vapen, hade soldaterna klätt av naken, bundit henne efter kanonvagnen och låtit henne släpa efter, tills det bokstavligen inte fanns något kvar av henne.

Under finska revolutionen hade en familj blivit fastspikad med tungorna vid bordet ...

Vid stormningen av – o Gud, o Gud, förskona mig, jag vill inte se det och jag måste se det – måste jag uppleva detta en gång till, och natt efter natt?

Hon låg orörlig och kallsvettades, försökte jaga bort skräcksynerna, men kunde inte. Tänka på annat ? Omöjligt. Blodiga människorester vart hon såg, och bödelsnävarna sträckte fram sina blänkande redskap.

Under trettiåriga kriget, berättar ett ögonvittne – – –

Under medeltiden använde man – – – det gick så till – – –

Inkvisitionen – – –

Stöna kunde hon inte, bara se och känna.

Förbi? Såå? De var döda nu, ihjälpinade, och hade fått frid? Näpen tanke. Som om det verkligen kunde ta bort vad de verkligen hade lidit. Som om alla tiders tider verkligen kunde *omintetgöra* ett uns av det som verkligen funnits till. Som om den gränslösa fasan någonsin kunde *försonas* av att tiden rullade vidare. *Då* var det verkligt, *då* var det nu, *då* rymdes en evighet av lidande i en sekund. Ogjort kunde det aldrig göras. På ett sätt fanns allting, var allting verkligt, det som hade hänt likaväl som det som hände nu. Det kunde aldrig förändras. Det var ett färdigt och orubbligt faktum, som bäst uttryckes i drömmen om evigheten: någonstans existerade allting på en gång, all glädje och all fasa. Allt. Ville man kalla det Gud och Himmelen, så måste man betänka, att det lika mycket var – det andra. Att trösta sig med att det var förbi var lika kortsynt som att trösta sig med att det var så långt borta, ända bort i Södertälje ... Detta hade hon glömt – och varit lycklig!

”Att glädjas, då syskon lida, att jubla in i kören av millioners förtvivlan – loda helvetets djup, om du kan, djupet av denna synd lodar du icke.”

Det var sant! Och så den underliga fortsättningen:

”Kristus ville frälsa glädjen, men glädjen anammade honom icke. Glädjen skall strypas av fasan och fasan frälsa världen.”

Hon upprepade de sista raderna för sig själv i mörkret och klamrade sig fast vid dem. Det lät nästan som ett löfte. Fanns det en frälsning *på andra sidan* om fasan, då man hade tömt kalken till den bittra botten? Då man utan tvekan och svaghet hade smakat *allt?* Kanske där borta i den stora evigheten fanns något mer än all glädje och all fasa, kanske där fanns en försoning bortom fasan? Inte därför att den var över – den var inte över – men *trots* att den inte var över? En syntes, ett svindlande Amen, som överdövade själva det fasansfullaste?

Men inte *det* – inte det som hon hade hört från trettiåriga kriget – – – ! Gud, rädda mig, ta bort det! – Och där låg fegheten: i att hon bad att få det borttaget. Det som ändå människor som hon hade gått igenom i verkligheten.

Om hon nu hade sluppit tänka på det, trodde hon då att det blev mindre verkligt? ”Det är så långt borta, ända bort i Södertälje!” – Där, i evigheten, är vi kanske alla ett, det är väl därför vi måste känna varandras smärtor och inte kommer ifrån. Och ur den källan, osedd, okänd, men överallt närvarande, strömmar väl också den känslan, att hon måste gå igenom allt som andra hade gått igenom, inte så här, i tanken, i sin egen trygga säng, där hon trots all ångest ändå skulle stiga upp oskadd, om än något vinglig av sömnlöshet, utan i verkligheten, i kött och blod och nerver, i pina, som inte ens den ohyggligaste fantasi kan pejla, i stympning, som innebär en oersättligare förlust än man kan föreställa sig. Varför skulle hon slippa, när inte de andra hade sluppit? Och *om* hon slapp – så mycket värre! En orättvisa utan motstycke, en alltför tung skuld. Och där kom det allra fasansfullaste: samtidigt som hon insåg, att försoningen inte kunde ligga någon annanstans än på andra sidan om allt detta, utan en skärv efterskänkt, allt som någonsin lidits i världen – samtidigt värjde hon sig mot det med all makt, *ville* inte vara med om det, *ville* inte ta emot det, *ville* avsöndra sig från den stora lidande helheten, *ville* slippa, å, fanns där inte ett enda litet kryphål, så att åtminstone det jag nu går igenom i fantasien en gång kan få räknas av på det andra, det som är ändå värre, den kokande oljan, där man sänks bit för bit, tarmarna, som långsamt vindas ur kroppen på en – bara som en avbetalning, ett tillgodohavande, en liten lindring ... Den fegheten var dödssynden, det visste hon. Att dra sig undan det som människor hade måst lida! Vad som fordrades var nu och alltid det eviga och enda: ”Icke min vilja, utan Din!”

Men hon kunde inte.

Hennes liv i Gud hade varit en illusion. När nu verkligen det stora kravet kom, kravet på full viljeuppgivelse, full hängivelse, svek hon. Eller hade hon verkligen haft kraft att böja sig – på den tiden? Då låg syndafallet mellan då och nu. I vilket fall som helst – nu var hon hjälplöst fallen.

Och vet mig fördenskull vara värd en evig fördömelse.

Ett ögonblick hade det föresvävat henne, att hon kanske borde gå upp och tala med kyrkoherde Borg, som hade konfirmerat henne. Men tanken föreföll absurd. Hon tänkte på hans konfirmationsundervisning, som nog var sansad och praktisk, men egentligen sade så litet, och på de många åren som gått sedan dess, utan att hon någonsin haft en tanke på att uppsöka honom och tala om sina svårigheter. I hans hurtiga drag och energiska hållning hade alltid legat en programmässig säkerhet av Guds ämbetsman, och det skrämde henne som något färdigt och livlöst, något smärtfritt oorganiskt, som inte kom riktigt i kontakt med det om sin tillblivelse kämpande organiska. Nu hade hon glömt närmare enskildheter, men strax efter sin konfirmationstid kunde hon räkna ut precis hur han skulle svarat på det och det – nej, där kunde hon inte vänta sig något. Den som hennes tankar slutligen samlades kring var kristendomslärarinnan från skolans första och andra ring, fröken Mogren.

Den stora fördelen med en vanlig lärarinna var att hon hade råd och lägenhet att vara privatperson hur mycket hon ville. Fröken Mogren verkade i hög grad privatperson. Hon var medelålders, stor och grov, med stora drag, som också skulle verkat grova, om de inte varit förklarade av en drömmande och lyssnande fromhet. Under lektionerna hade hennes vältalighet varit stor, ibland kanske alltför stor, så att man haft svårt att hinna med kursen, och särskilt de av flickorna, som hade sina huvudsakliga intressen på annat håll, gäspade stort i smyg och gruvade sig för de långa kristendomstimmarna. Malin hade lyssnat fascinerad. Det var en livskommentar fröken Mogren gav, om man bara hade öron att höra. Där dök allting upp, färgat och förädlat av en rik och fantastisk personlighet, men annars utan alltför sträng ordning – barndomens helt olikartade tänkande och kännande – ungdomens osäkerhet och sökande – studieårens rika upplevelser av

människor och böcker – och sedan hela den väldiga värld av kämpande andar, av religiösa rörelser, som fröken Mogren ännu under långa arbetsår genom böcker, resor, konferenser störtade sig in i med lika stor intensitet som i sin tidiga ungdom – för att alltid med samma hjälplöshet och samma hänförelse uppslukas av den oöverskådliga virveln.

Till henne ville Malin gå: hon skulle inte ha något färdigt system att bjuda henne, inte något bestämt mål att visa – och ändå skulle hon säkert ha en hel del att säga, egna erfarenheter, spännande referat ur religiösa biografier, nya och överraskande synpunkter kanske.

Efter att ha ringt och förvissat sig om att hon var hemma, for Malin in till Stockholm en söndag och gick upp till fröken Mogren. Det var ett stort företag. Hon förstod inte själv, hur hon hade kunnat uppbringa en sådan beslutsamhet.

Med stark hjärtklappning steg hon in. Hon förekom sig själv oblyg, som fordrade en annan människas uppmärksamhet för saker och ting, som egentligen bara angick henne själv och dessutom inte kunde vara så värst behagliga att höra. Hennes skamsenhet steg, då hon mottogs med en hjärtlighet, som nästan tycktes gränsa till tacksamhet. Fröken Mogren var verkligen tacksam. Det är ju ett stort förtroende, när någon uppsöker en så där utan yttre anledning för att tala om något som säkert måste vara viktigt. Men Malin kände sig förlägen inför hjärtligheten.

Det var nästan omöjligt att komma i gång. Ja – vad skulle hon säga? Vad var det hon ville fråga om? Det var ju som det var, inte var det något att fråga om.

Men fröken Mogren hjälpte henne.

– Ja, sade hon, själv en smula blygt och tafatt – jag förstår ju, att det är någonting särskilt ni har kommit hit för att tala om. Och jag vet ju själv, hur förfärligt svårt det är att komma fram med sådant. Och inte vet jag, om jag kan vara till någon hjälp heller – det är ju inte alltid så säkert, att den ena har samma vägar som den andra. Men man kan ju alltid höra på – och jag tycker liksom att redan det kan vara en till hjälp många gånger, det kan vara som om man redde ut något för sig själv bättre, när en annan hörde på. Är det inte så? Och nog vill jag höra på alltid, om ni nu vill tala om något för mig – det är ju verkligen den minsta tjänst vi människor kan göra varandra – eller hur?

– Jag tycker det är mycket! sade Malin, och så teg hon igen. Hon ville så gärna säga allt på en gång, men hennes fråga hade ju varken början eller slut, hon visste inte själv var knuten låg.

Fröken Mogren bodde högt upp i ett hus i en utkant av staden. Hon hade en vidsträckt, fast tröstlös utsikt över svarta och rödmålade plåttak med olika sorters skorstenar på och väderflöjlar och stuprännor, och långt där nere de fattiga, trista gatorna i snöslask. Malin visste, att allt det där skulle väckt hennes längtan och förtjusning bara för ett par månader sedan. Det skulle varit ett slags symbol för den uppgift fröken Mogren ägnade sig åt och Malin drömde om – då: arbetet bland stadens barn och ungdom. Fröken Mogren hade utom sina strötimmar på skilda gymnasier också ett krävande oavlönat arbete som frivillig medarbetare i en kristligtsocial aftonskola, huvudsakligen för ungdom, och där fann Malin en beröringspunkt med sin egen framtid vad mål och stämning beträffade. Bara, för ett par månader sedan skulle allt här inne verkat som en förhoppning och en sporre – det ända till asketism enkla rummet, där bokhyllorna var det enda som påminde om personlig egendom, och utsikten över kallelsen, som var en trist fattigstadsdel. Och nu var alltihop ingenting annat än förtvivlan, också detta, som skulle betyda framtiden och arbetet, därför att hon inte skulle ha nog kraft att ens försöka bemästra den allra minsta bråkdel av en sådan jätteuppgift. För tungt! För stort! För övermäktigt!

Något måste hon ändå säga.

– Jag är rädd att jag håller på att dö den andliga döden, sade hon svagt.

– Kära barn, det låter ju förskräckligt! sade fröken Mogren, milt och moderligt, men utan ringaste skymt av ironi eller överlägsenhet. – Varför tror ni det då?

Återigen satt Malin fast och hade svårt att formulera sitt fall.

– Min vilja är ond, sade hon slutligen.

– Ja, sade fröken Mogren villrådigt och tittade på golvet – ja, det kan man nog tycka ibland. Det är ju så många som har tyckt det, och gjort läror av det också. Augustinus hade ju en sådan stark känsla av just det, och man kan ju så väl förstå honom – och vi, som är födda och uppfostrade i ett lutherskt land, vi borde väl kanske ha alldeles särskilt lätt för att förstå honom, fast det blir väl på sätt och vis alltid individuellt, somliga ligger mer för en glad och optimistisk tro, och andra måste först gå igenom den mörka sidan för att komma fram i ljuset, det är de en gång födda och de två gånger födda, som William James talar om – men jag menar, vi som har exemplet Luther för ögonen, han var ju också en människa som måste gå igenom det mörka först och sedan fick komma fram till det ljusa, så mycket starkare och fastare kanske, när han hade det andra bakom sig. Och jag undrar om inte det ändå är förfärligt vanligt det, att man först liksom riktigt får lov att mäta upp hela sin svaghet ända till botten för att sedan verkligen få upp ögonen för något annat, starkt.

Malin satt och hörde, men det hon hörde gjorde inget starkare intryck på henne. Augustinus och Luther hade i alla fall sitt på det torra, vad hade hon med dem att göra? En plötslig känsla av hätsk avund mot alla de räddade fyllde henne – kunde man begära ett tydligare tecken på att hon verkligen var en förkastad? När själva längtan efter frälsning tog hatets form.

Fröken Mogren hade på känn, att hon inte fått riktig kontakt med sin gäst. Inte att undra på heller, när man genast börjar med kyrkohistoria och religionspsykologi. Det enda riktiga var naturligtvis att börja med Malin Forst själv, med hennes konkreta svårigheter.

– Det är kanske några svårigheter hemma? sade hon tveksamt.

Malin skakade på huvudet.

– Nej – ja – det vill säga inte av *den* sorten. Eller – man kan säga – allt annat är bara en följd av det andra.

– Ja – – – ”det andra”?

– Jag menar: att jag inte kan lyda mitt samvete. Och då gör det ont i samvetet, och man mister kontakten med Gud, och då går allting annat också galet, hemma också, och på seminariet också, men det betyder ingenting, för det värsta är själva faktum, att man inte *kan* lyda – därför att man inte *vill* lyda.

Signe Mogren hade inte sinne för det abstrakta. Hon avskydde allt vad system hette, hon hatade de fåfänga försöken att stänga in varmt levande liv i döda formler. Däremot hade hon ett otroligt minne för alla konkreta färgrika fakta – och färgrika föreföll henne de flesta fakta – och en instinktiv psykologisk känsla, som kom var människa hon kände att framstå som ett livssprudlande drama.

När Malin nu föredrog att uttrycka sig så abstrakt, slungades Signe Mogren ut i ett vimmel av fantasier och gissningar utan ledtråd. Som socialt arbetande kvinna hade hon ett rikt galleri av personer och öden att ta sin tillflykt till. Ur kvällsmörkret på gatorna, i det sjuka gula ljuset från lyktorna dök de upp, ansikten med dubbel innebörd, där drag kämpade mot drag och uttryck mot uttryck. De drog förbi hennes fantasi tydligt som bilder, och ett och annat dröjde längre, därför att hon nyss hade sysselsatt sig med det. Där var till

exempel ett ungt, mjukt, fräknigt flickansikte, omgivet av rödaktigt hårburr och med en stor mun, som var så underligt opålitlig ... Och ändå kunde just den opålitliga munnen le varmt, förbehållslöst, förtroendefullt som ingen annan. Hos henne gällde striden de polygama böjelserna. Fästmannen försvann tid efter annan och blev borta i månader, man hade mer än tillräckliga skäl att misstänka honom för oupphörliga otroheter, och ändå kunde hon inte besluta sig för att lämna honom – bara han kom inom räckhåll, var allting glömt. Å andra sidan hade hon svårt för att hålla sig till honom uteslutande ... Där dök den ene efter den andre upp, hon var lättantändlig och tycktes verkligen hålla av dem, var på sitt sätt till och med trofast, som vän ... Hon hade kommit upp hit och lättat sitt hjärta, och hur samtalet gick, så kom det till slut fram, att det nog var samvetet som krånglade. Samvetet visste, att man nog skulle hålla sig till en. Antingen uppge den ene eller den andre. Det var bara så svårt. Men samvetet visste nog ...

Skulle hon vinna seger – och när?

Ett annat: ögonbrynen drog ihop sig över de djupt liggande ögonen, tills där uppstod en bitter fåra i mitten – men när de släppte sitt tag, jämnades pannan ut till en klar tänkarpanna, en överlägsen och resignerad betraktares panna. En ung arbetare – kommunist var han och kom ändå gärna och talade med henne – kanske för han märkte, att hon hade inre säkerhet – eller kanske bara för hon hade kunskaper. Han hade läst mycket, också filosofi, och hur det var, tillstod han, att han ibland tyckte, att den upproriska bitterheten var en låg och oädel känsla. Men det var svårt att inte vara bitter. Han hade inte kallat det för samvete – så långt hade han inte kommit än – men hon visste, att det var samvetet, som påbörjat sitt verk, och misströstade inte om att han också en dag skulle erkänna det.

Hon skulle gärna vilja uppleva den dagen.

Och en nacke, en kvinnonacke, som ibland rätade sig med ett trotsigt kast, som om den ville låtsas att ingenting tyngde den – mer än låtsas blev det ändå aldrig, i obevakade ögonblick böjdes den djupare och djupare under sin osynliga börda – och den osynliga bördan var ett barn, som redan varit på väg men aldrig hade fått lov att komma till världen. Hon var stolt, den kvinnan, Signe Mogren beundrade henne, ett hårt och förnämt virke, också när stoltheten övergick i högfärd – och därför att hon var så stolt, ville hon inte ge vika för sin ånger, men den satt där i nacken, när hon inte tänkte på det. En hård kamp var det hon förde – men vad skulle det en gång bli av det virket, när den Övermäktige hade tvingat henne in på sin väg, genom den smala porten, som heter ånger och bön om förlåtelse! Signe Mogren var inte den, som försökte driva på de kämpande samvetena. Hon visste, att Guds kvarnar mal långsamt men fint. Hon ville bara finnas där för att hjälpa, när det en gång behövdes. Och den kvinnan med sin stolta själ skulle hon sist av alla velat förlora ur sikte, därför att hon väntade sig så strålande ting av henne sedan.

Och många andra såg hon dra förbi: drinkare och skökor, hänsynslösa män och hämndgiriga hustrur, ungdomar, som kastades mellan ett lättsinnigt nöjesliv och de stora frågorna om livets mål och mening. Alla med sin kämpande och obönhörliga ljusgnista inom sig: samvetet. Och det slog henne som något egendomligt och tänkvärt, att vad Malin Forst hade sagt kunde likaväl varenda en av alla dessa också säga – hon hade uttryckt sig *så* abstrakt, att det egentligen var hela den kämpande kristenhetens problem hon formulerade.

Hon kunde inte låta bli att säga det också:

– Så underligt! Jag vet ju inte vad det gäller för er – men så som ni säger det gäller det ju oss alla egentligen. Jag måste tänka på att hela kristenheten just nu, på alla platser av jorden, står där i precis samma kamp, det är en sådan stor tanke, tycker jag. Och inte bara nu, utan alltid, så länge gudsrösten har talat inom människorna, mycket längre tillbaka än vår tideräkning – och i framtiden också – utan slut. Är det inte en förfärligt stor tanke? Jag tycker det får en att ta upp den gamla striden med nya krafter. Det att ingen har

förskonats, ingen av alla dem vi beundrar och vill följa – inte ens *Han* blev förskonad från precis samma strid mellan samvetet, som lärde honom hans Faders vilja, och det som var hans eget och måste böja sig, fast han var Sonen själv. Är det inte underbart vackert det som står om Getsemane – jag tänker på det som sker efteråt: ”och änglar gingo fram och tjänade honom”. Det är ju en så strålande bild av vad samvetsfriden verkligen har att skänka en människa, så när man läser det kan man egentligen inte förstå, hur någon enda av oss kan motstå sitt eget bästa så länge och så segt som vi i alla fall gör ...

Vid Malins tinning sipprade en liten svettdroppe fram. Hon satt och tänkte på vad man måste vara villig till. Det som hade hänt under albigenserförföljelserna ...

– Jag kan inte! slapp det ur henne. Men som om det legat ett upproriskt trots och en förvrängning till egen fördel redan i detta uttryck, ändrade hon det ängsligt till: Jag vill inte! – och sjönk ihop under samvetskvalen.

Fröken Mogrens fantasi svävade närmast kring familjetragedier, oharmoniska hem, där barnen med rätt eller orätt tog till flykten – eller var det kanske fråga om en ovanlig kallelse, kanske till och med en inbillad kallelse? – Hednamissionen? Eller den inre missionen? Kanske det var därför hon hade uppsökt just henne? En brytning med släkt och vänner av någon likartad orsak?

Hon suckade.

– Jag vet nog, att jag inte kan hjälpa så värst mycket, sade hon. Men skulle det inte ändå lätta lite att tala om vad det verkligen gäller?

– Jo, sade Malin, men det lät inte övertygat. I alla fall hade hon en känsla av att hade man sagt a måste man också säga b. Hon tog sig samman.

– Jag tänker – ofta – på allt ont som människor har gjort varandra. Och då tycker jag att jag borde lida detsamma. När de andra har fått göra det! Åtminstone borde jag vara *villig* att göra det, om det är Guds vilja. Men det är jag inte. Och därför att jag inte är det – – – så – – – det låter kanske dumt, men det är så – – – är jag värd en evig – – – fördömelse – – –

Det sista var bara en viskning, men i första ögonblicket såg fröken Mogren förskräckt ut. Efter en stunds tystnad, då hon hunnit tänka sig om, tycktes skrämseln ha övergått i ett ogillande allvar, som gränsade till indignation. Hon, som var van att se människor lida under verkliga och påtagliga synder, hade en känsla av att detta var en lek med det allvarliga.

– Så *får* vi ju inte tänka, sade hon förmanande. Vi *får* inte tänka, att vi är övergivna av Gud. Det är vad Luther kallar: missmod, förtvivlan och andra *svåra synder och laster.* Han kallar det rentut en synd och en last. Sådant *måste* vi jaga bort ur våra tankar – inte ge det något rum mer – inte se dit!

– Men det är ju samvetet!

– Nej, nej, nej, det är inte samvetet! Nej, det får vi inte tänka! Där har ni tagit fel, det där tror ni bara, den sortens samvete är inte det riktiga samvetet!

– Hur kan då *någon* veta vad som är samvete! Det känner man ju!! Varför skulle mitt samvete vara av annat slag än andras? Om man inte kan lita på samvetet, vad kan man då lita på!

– Samvetet kan säkert inte vara orimligt! Det där är ju på tok överspänt, och först och sist så omänskligt orimligt!

Ivrigt och inträngande som en som ber för sitt liv tog Malin sitt samvete i försvar:

– Det är inte orimligt! Inte orimligare än kristendomen själv! Om den är orimlig, så är den ändå högre än det rimliga! Det är ju i alla fall sant, det som fröken Mogren sade förut: det här är hela kristenhetens konflikt! Därför att: vilket är det främsta av alla bud? Jo: ”*Du skall älska Herren din Gud av allt ditt hjärta och av all din själ och av allt ditt förstånd!*” Alltihop, inte halva, inte så att man gör små förbehåll för det och det som man tycker är för mycket! Är inte hela Bergspredikan samma krav: inte uppfyllelsen av bestämda lagbud, utan hela vår hängivenhet! Är det inte det enda nödvändiga? Men jag, jag kan inte! Därför att jag inte vill! Och det är själva ursynden: det är bortvändheten från Gud. Synden mot den Helige Ande.

Fröken Mogrens indignation hade dunstat bort lika hastigt som den kommit. Hon hade en sekund blivit skrämd av de stora orden, som passade för väldiga profeter, medan där framför henne ändå bara satt en oerfaren och överspänd flicka.

– Jag tror ändå att man ska låta bli att tänka på sådant! sade hon.

– Som om jag inte hade försökt! Men man kan inte komma ifrån sitt samvete. Och *ska* man komma ifrån det?

– Man får be till Gud att han hjälper en ifrån sådana tankar.

– Hur skulle han kunna hjälpa en ifrån samvetet?! Och så kan jag inte be.

Fröken Mogren satt ännu en gång tyst och villrådig. Vad skulle man kunna säga till ett sådant oförståndigt barn, så att hon allvarligt försökte göra sig av med de där dumheterna? Kanske förmå henne till praktiskt arbete, som kunde avleda –? Men tanken föll på sin egen orimlighet: när man håller på att avsluta den ettåriga kursen på ett seminarium och därtill bor på landet, så man får resa ut och in var dag – då har man helt enkelt varken tid eller krafter över att ägna åt ungdomsarbete i en aftonskola.

Icke desto mindre – man måste ge henne verklighet i stället för inbillning. En tanke slog Signe Mogren som en stor upptäckt: barnet där behövde få upp ögonen för den *verkliga* faran i en inställning som hennes – då skulle kanske de inbillade samvetskvalen också ersättas av en verklig samvetets röst, en som kunde leda till bättring, inte bara till ofruktbart grubbel.

– Det faller mig något in, som jag måste säga, sade hon stillsamt, och Malin lyfte huvudet och lyssnade.

– Jo – när vi jämt och ständigt låter tankarna kretsa kring vårt eget lilla jag på det där sättet – är det inte en frestelse det också? Ligger det inte bra mycket högmod i att gå och grubbla över sig själv, till och med om det är över sin själs frälsning man grubblar? Till slut blir man alldeles blind för allt annat än det egna jaget, man glömmer alldeles bort att det finns medmänniskor som har det så förfärligt mycket värre på alla sätt ...

Malins blick blev full av ångest.

– Det har jag inte glömt! sköt hon in. Det är ju det som är så förfärligt!

– Jag menar, återtog fröken Mogren, att det finns så mycket att vara tacksam för, det glömmer vi så lätt. Jag tror helt enkelt inte det är *rätt* att låta sådana tankar som de där om fördömelse och synd mot den Helige Ande få något insteg i själen. Man *måste* kämpa emot dem. Vet ni vad Geijer sade: ”*Sorg är synd, ty tillvarons innersta är salighet.*” Det skulle vi kanske påminna oss ibland, när vi känner lusten komma över oss att börja kretsa kring vårt eget lilla jag ... Nej men gråter ni? Inte ska ni gråta, eller det kanske ni ska för resten, jag tror ni förstår hur jag menar, och så kanske ni kommer att tanka på det ibland, och så kommer det kanske att visa sig så småningom, att allting ändå var så förfärligt mycket enklare än man kunde tro från

början, för det händer ju ofta, att man till en början inte på villkor kan se någon utväg i en sak, åtminstone tycker man det, och så när det kommer till kritan så var det inte alls så svårt, det trodde man bara, men när tiden är inne, så klarnar det och man undrar hur man egentligen kunde se det så svart, när det egentligen inte alls var så farligt, och så finner man den vägen man har att gå, och då är man glad, att svårigheten kom och kanske till och med att den var så stor och så svår, för annars hade man ju inte alls funnit den vägen man nu har kommit fram till – – – åtminstone är det något som jag så ofta har mött, både hos mig själv och hos andra, som har försäkrat mig, att det sista de skulle velat vara, av med var i alla fall de svåra tiderna, för av dem har de i alla fall lärt sig allra mest, och de var i alla fall inte så svåra att de inte kunde bäras och gås igenom – – – Men kära ni, kan jag verkligen släppa er så här? Inte kan ni gå och gråta på gatorna? För resten, varför skulle man inte kunna det, inte är det yttre något så viktigt att hålla på, det ska man ju inte tro ... Men tänk i alla fall på Geijer, om jag inte har kunnat hjälpa er med något annat, så var väl alltid det något att tänka på – – –

När man säger *fy!* – aldrig så milt – menar man *skäms!*

Och när man säger *synd, last* – menar man *fy!*

Säger man *fy!* till en som skäms, menar man kanske: ”Låt bli att skämmas!” – men verkan blir att vederbörande skäms ännu mer: han skäms som förut över något annat och skäms dessutom numera över att han skäms.

Malin hämtade föga tröst ur det trösterika Geijersordet: ”Sorg är synd, ty tillvarons innersta är salighet.”

Föga mer ur katekesens ord: ”Missmod, förtvivlan och andra svåra synder och laster.”

Hon hopade synd på synd, eftersom hennes sorg växte, och last på last, eftersom hennes förtvivlan ökades.

(Ur ett brev från Dagny Ritzelius i seminariets studentklass till en före detta skolkamrat.)

– – – *Moral* är då en väldigt konstig sak ibland, till exempel: vad är det för omoraliskt att ha svart sammetsband om pannan? Är det för att det är modernt? Tre flickor i klassen har lagt sig till med det, du vet så som på gamla renässanstavlor, och det måste ju erkännas, att Mia Lund klär det som skrutt, men de andra klär det rätt bra. I alla fall är det då ingen *moralisk* angelägenhet – för det anses det väl som, när rektorn använder en del av kristendomslektionen för att bekämpa det. Det gör man väl inte för att bekämpa något *oklädsamt* (då skulle det aldrig hinna bli någon kristendom i vår klass) – fast på rektorn lät det som om hon bara menade att det var *oestetiskt*, men nuförtiden heter det alltid så, om man vill vara fin och ändå predika moral. Hon uttryckte sig ungefär så här: ”Tycker inte ni också, att det är bra dumt att ställa till sig så konstigt som möjligt i håret, när man ändå inte blir ett dugg vackrare av det?” Sammetsband sa hon inte, och ingen annan sa något heller till en början, inte de skyldiga heller, vad skulle de för resten haft att invända mot den allmänna satsen, att det är bra dumt etc. (se ovan)? Det är klart att inte de heller skulle klätt sig i sammetsband, om de inte själva tyckte att det klädde dem! Huvudsaken var emellertid att inte rektorn tyckte det. Och då rätt som det var hov en alldeles oskyldig upp sin röst och försvarade konstrika koaffyrer överhuvudtaget med gråten i halsen! ”Visserligen är det sant – klonk”, sa hon, ”att man inte blir vacker av att försöka göra sin kamning vacker, klonk. (*Klonk* betecknar sväljljud, förstår du väl.) Men, klonk, om man skulle dra åt håret alldeles, så skulle det ju bli rent *anskrämligt* fult – på somliga”, lade hon visligen till, för rektorn har just den frisyren, den åtdragna. (Malin Forst, som sa detta, har inte tillstymmelse till sammetsband, tvärtom from lök i nacken, mittbena och gardiner över öronen och är för resten så flärdfritt klädd, att mer kan man inte begära av den sedligaste lärarinna!) ”Det är säkert ingen människa, som har något att anmärka mot fröken Forsts kamning”, sa rektorn torrt, men rösten lät road, rektorn har sinne för det komiska, fast inte alltid när det gäller henne själv, men det kan väl ingen ha riktigt. Alla satt och hade

mer eller mindre roligt, men ingen sa något mer, och rektorn väntade förgäves på samvetets röst från de verkligt skyldiga. När tystnaden började verka löjlig, suckade hon och sa: ”Så är det, de som inte är menade, de tar åt sig, och de som är menade, för dem är det som vatten på gåsen”, och övergick till evangeliernas metodik. Jag tycker om rektorn i alla fall, hon är väldigt hygglig och har som sagt humor. Sen efter lektionen frågade jag Malin Forst, om hon verkligen inte hade begripit, att det var sammetsbanden. Nej, då gjorde hon stora ögon, *dem* hade hon inte kommit att tänka på! (Gud vet, om hon alls hade sett dem, hon är ett sådant där professorsfrö som varken ser eller hör.) Men hon visste nog egentligen, sa hon (och såg ut som om hon tänkte bekänna en dödssynd) – att det i själva verket inte var menat åt henne! (!) ”Du var väl arg förstås”, sa jag, ”och det vare dig förlåtet och mer till!” – ”Det var jag *också*”, sa hon, ”men ett tag lyckades jag verkligen också inbilla mig, att hon menade mig – och det ångrar jag så förfärligt nu, för det var ju direkt *ohederligt!* Men jag kunde inte låta bli! Varför kunde jag inte låta bli, kan du förklara det!” – Det där betyder helt enkelt att Malin Forst är en viktigpelle, inte så lite skenhelig men först och främst viktig och högfärdig. Hon kan gärna svälja och klunka ett slag, det borde göra henne gott – jag fruktar bara, att hon klunkar av ilska och inte av förkrosselse. – – –

(Ur ett brev till föräldrarna från Rut Kellgren i seminariets studentklass.)

– – – Det är långt ifrån alltid som andan är som den skall. Det är många, som bestämt inte har gjort klart för sig, vilken bana de har valt. I vår klass förekom det, att några flickor klädde sig mer som kokotter än som lärarinnor, åtminstone vad hårklädseln beträffar, men de fick också sin välförtjänta skrapa av rektor, och nu har de ändrat sitt yttre. Det inre ändras kanske inte så lätt, tyvärr.

Vid samma tillfälle förekom det också, att någon liksom för att försvara dem låtsade sig träffad och var förfärligt upprörd över rektors ”orättvisa”. Jag tror inte det var bara skådespelarkonst, då hon halvgrät av indignation. Men vad är det med sådana människor, som liksom sitter på spänn för att girigt suga upp anklagelser att få försvara sig mot? En grundlös lust till kritik, skulle jag tro, som är för feg att öppet våga sig fram i något verkligt fall och därför tar till sådana förevändningar. Man bör väl för övrigt pröva sig lite var, det ligger något liknande i när vi alla blir ”sårade”, och det är mycket frånstötande. – – –

(Ur en dagbok, skriven av Gertrud Wolmar i seminariets studentklass.)

– – – Jag kan inte bli kvitt en obehaglig händelse som inträffade i dag. Jag måste skriva ner den i dagboken.

Det hade varit diskussion i pedagojan, som det så ofta blir, och Malin Forst hade talat mycket och länge, som hon så ofta gör. Hon har något så ytterligtgående i sina åsikter, som redan det berör mig på något sätt – opassande! Den här gången hade hon häftigt och vältaligt, som om hon glömde allting omkring sig, förfäktat ytterligtgående åsikter om våra skolkunskapers onyttiga natur. (I och för sig är ju redan det överdrivet – även om de inte precis kan frälsa vår själ, kan de väl vara bra att ha för det! I alla fall vågar jag påstå, att hon menar något med vad hon säger, hon pratar *inte*, som så många av kamraterna tror, bara för att ställa sig in hos lektor Senander.)

Efteråt kom i alla fall Dagny Ritzelius fram till henne och sade:

”Du håller då verkligen föreläsningar som om du vore professor minst. Är det för att visa din kolossala intelligens? Den känner vi väl till ändå minsann.”

(Dagny Ritzelius är inte dum, men hon tar bestämt fel här.)

Det var nästan otäckt att se Malin Forst efteråt: hon stod med huvudet böjt och axlarna hopdragna som en igelkott, och när hon äntligen såg på mig, syntes det att hon höll på att brista i gråt. Hon sa: ”Ibland ville man helst kasta sig ner på golvet och be alla om förlåtelse! – Men där får man sukta, för när man ger efter

och *gör* det – då är man förlorad!”

Det allra otäckaste var hennes *listiga* småleende, då hon sade det sista! Det var framtvingat, det förstår jag, hon hade ju ingen anledning att skratta, men det var som om hon behandlade livshemligheter – och vad angår mig hennes livshemligheter – nej, jag kan inte uttrycka det i ord! På mig gjorde både orden och leendet ett så beklämmande intryck som något sjukt, sjukt, sjukt – att jag fick lust att spotta på henne och sparka henne!

Och ändå är det ju inte rätta sättet att behandla en sjuk människa, som det ju är synd om, och jag skämdes, när jag tänkte på det. Särskilt som Malin Forst har sina goda sidor också. Men jag urskuldar mig med att så måste det väl vara: det är hälsans reaktion inför det sjuka. Jag behöver ju inte sparka och spotta bokstavligen. Men jag kände ett sådant *äckel* inför alltihop, och jag tröstar mig med att jag hade *biologiskt rätt.*

Eller var det bara för att jag inte tycker om att känna medlidande? – – –

Ingen vet från början, vilka han har rätt att kalla, sitt folk. Man föds inte till det, fast det heter så. Man lär sig det inte i skolan, fast det kan tyckas så. Men under livets gång letar man ut det.

En kunskap som inte ligger nära till hands. Ur strömmarna skymtar då och då ett ansikte, som hör en till ... Men nej, det är inte ansiktet, det är en händelse, en bestämd situation, där någon spelar en viss roll, som är min roll, min innersta och egnaste roll, plågsam eller behaglig, men den som jag är född för och alltid måste upprepa – och utan att jag precis gör klart för mig den saken, med rollen, känner jag instinktivt: det är ju jag, som står där – *det är ju vi* ... Om man är aldrig så rädd, aldrig så fredlig, känner man i alla fall i den minuten en obegränsad villighet att träda i bräschen för och understödja detta nyförvärvade andra jag, lika självklart som man måste stödja sig själv och inte kommer på den idén att lämna sig själv i sticket. Nej, det är inte ansiktet! Underbara ansikten kan gripa en med sin renhet och med sitt skarpt tecknade öde, men de heter alltid ”du”, aldrig ”jag”. Däremot, den man finner i *rollen*, han må vara värd ens avsky eller ens beundran, likafullt har han alla kamratskapets anspråk att ställa, och det finns ingen vägran. I morgon kan han vara en främmande igen och kanske fiende – just nu, så som sakerna står, *är det vi* ...

Men det dröjer länge, innan man har mött tillräckligt många för att veta vad det är för en situation, denna som är lösen för ens folk, och innan man vet vilken strid det är, där man ovillkorligt tvingas att bli sina kamraters kamrat. Man märker det för var gång, men man kan inte sammanfatta. Det kan tyckas vara så löjliga och obetydliga händelser, som kallar den viktiga, fasta, ödesgivna gemenskapen i dagen, att man helst vill skjuta undan alltsammans. Och ändå visar de små tecknen väg till de stora strömdragen.

Malin Forst, den flärdlösa och förtvivlade Malin Forst, brydde sig inte om att hålla fast frågan, varför hon hade gjort de sammetsbandades sak till sin – och så häftigt, som hon knappast någonsin annars uppträdde. En obetydlighet, snart glömd.

Men hon gick omkring och sökte bland dem hon mötte – sökte händelsernas tecken, som skulle säga: ditt folk.

Det försökte möta henne från någon som var död, en stor diktare. Skräckslagen av igenkännande läste hon:

Du säger: ”Kom hem till din faders gård
att kyssas av fadersläppar!”
– din kärlek är mig för bitter och hård,
den smeker och kysser med käppar.

Med slag du renar, med knivar du tvår,
mot din kärlek jag hårt vill mig värna,
det känns som du tvådde så fläckar och sår
som livskraft och ljus ur min stjärna.

Du tvår med din lut min stjärna ren,
den varder så ren som ett vatten,
då varder så tomt min stjärnas sken
som en vattnets avbild av natten.

Ditt folk!

Men han var så hårt beslutsam, så fruktansvärt, överilat, hädiskt beslutsam:

”Där vill jag slockna i ensamhet långt bort från din hatade flamma ...”

Det var att ställa sig på den andra sidan, upprorssidan.

Vad det ändå måste vara för en stor lättnad att resolut ta upprorets parti, falla utan ånger, riktigt falla på allvar ... Och han föll, men han föll som en Herrens ljungeld ...

I nästa ögonblick sjönk hon samman i förfäran över sina drömmar.

Det var en annan sak med Fröding. Han var ju sjuk, men hon ...

Eller vax hon också ...?

Nej, det var en annan sak. Om en annan, verklig person, som man har sett i ögonen, är det omöjligt att tänka, att han skulle vara fördömd. Det kan man bara veta om sig själv.

Den som vet med sig något sådant, han har inget folk. Han är ensam.

Men ändå inte alldeles ensam. Ibland kan man stryka tätt förbi en annan, som man varken kan nå eller hjälpa, och finna ett slags tröst i att också det tröstlösa är gemensamt, att också det kan delas, åtminstone därigenom att det har givit en bättre möjlighet att förstå. Där finns ingenting att göra, man kan inte räcka ut handen, det är inte alls troligt att också den andre skulle märka samhörigheten. Men man kan nicka åt honom som mot sin egen spegelbild och känna sig ha någon att föreställa sig och hålla fast i tvärsigenom ensamheten.

Malin hade känt igen en liten pojke i ettan, en som förr hade bott i Tullinge och som hon hade mött där en gång som hon aldrig glömde.

Det var förra hösten. Malin kom från tåget och slog just upp kragen på sin vinterkappa, som nyss hade visat sig nödvändig att ta till i rusket och blåsten. Då stod just denne Magnus Anderson framför henne, blåfrusen och huttrande, med bara fötter och ben och trasig tröja. Hon kände händelsevis igen honom från en barnfest.

– Snälla tant, sade han hest, ge mig en slant, pappa är sjuk och mamma är så ledsen, vi vet inte vad vi ska ta oss till!

Malin hade ingen slant att ge honom, men händelsen skar genom henne som en kniv.

Hemkommen berättade hon historien för mor, och *kan* vi inte hjälpa dem på något sätt, tänk dig, barfota i det här vädret ...

Modern verkade förbluffad och indignerad mer än medlidsam, och det kom fram dels att herr Anderson senast i dag gått förbi på väg till skolbygget, frisk och färdig, förmodligen för att söka arbete (vilket han tydligen inte fick, för han kom tillbaka med mulen min) – dels att Sytomtarna alldeles nyss hade givit både strumpor, skor och ytterkläder åt såväl Magnus som hans småsyskon.

Malins känslor hade varit blandade och osäkra. Å ena sidan var sådant uppenbart bedrägeri och gjorde henne uppbragt och full av förakt. Å andra sidan måste man säga sig, att utan skäl skickar väl ingen ut sina barn för att tigga, antagligen hade Andersons det inte alltför fett trots Sytomtarna. Men att ta ifrån honom strumpor och skor och köra ut honom barfota i regnet ... Det var större utsikter att få något då förstås ... Vad som stod fast och orubbligt var att Magnus Andersons fötter var lika bara, hans näsa lika blåfrusen och regnet lika kallt, hur ohederliga eller hur nödlidande föräldrarna var. Och just detta, som ändå var den springande punkten i hela saken, stod inte till att hjälpa, tydligen inte genom gåvor, och inte heller genom att Sytomtarna underrättades och drog in sina välgärningar.

Kanske det resultatet, som inte var något resultat, av plågsam hopplöshet, av förlamning, hade legat kvar i minnet som något osmält – nu dök det i alla fall upp igen. Där satt Magnus Anderson, nu i hel tröja och med strumpor och skor, men alltjämt med något förkrympt och skyggt i väsen och röst. Hela tyngden av det obotliga, det som ingen med full rättvisa kunde göras ansvarig för och ingen bättra, det till synes meningslösa lidandet, som inte kunde kastas av men bara fick bäras och bäras och tålas och tålas – vällde över Malin som ett tecken på tillvarons innersta natur. Lägga händerna i knät, skälva och se på. Dra av sig strumpor och skor, ge sig ut i regnet, sträcka fram handen och säga: ”Snälla tant ...” Det var inte mer med det. Det var livet. Det var bara hon, som försökte dra sig undan.

Så var det: hon kunde börja med att hälsa en kamrat i det som var svårt – ändå slutade det alltid så: också kamraten visade sig vara en domare.

Magnus Anderson satt vid sin lilla pulpet i ettan som åklagare mot Malin. En det universella lidandets representant gentemot den som inte ville ta lidandet på sig.

Familjen Forst kring middagsbordet, helt vanligt middagsbord.

Vid översta bordsändan far. Någon annanstans skulle han inte kunna sitta. Han är mittfiguren, kring vilken allt annat snurrar. Ännu när han sitter är han huvudet högre än andra, och ännu när han tiger utstrålar han befallning. Omöjligt att säga vad det är som gör att alla, också främmande, faller undan för far i fruktansblandad respekt. Man har en känsla av att också ett djur, en rasande tjur eller en häst i sken, skulle hejda sig inför fars låga långsamma röst av kall vilja.

Mittemot honom Lillan, älsklingen på sex år. Malin upphör aldrig att häpna över vilken psykologisk blick ett sexårigt barn kan ha, då det gäller att slingra sig fram mellan familjeskären.

Bredvid Malin, på ena långsidan, mor, sammankrympt i evigt jäkt och evigt tjänande.

På andra långsidan båda bröderna. De har svårt att låta bli att tissla och småslåss. Ibland behövs det en blick från far. Mer än en behövs det aldrig.

Moraklockan tickar högt, elakt. Den njuter av sitt privilegium att vara ting och utan skuld, medan de levande kramas av ängslan inför domen; roar sig med att visa sig ogenerad, medan de levande sitter tysta. Luften är laddad med spänning, som alltid numera.

Numera? Har den verkligen blivit det numera? Det är tänkbart, till och med troligt, att den alltid har varit lika laddad, sedan urminnes tid. Men det finns tider, då man tar det som självklart, och det finns andra, då det blir outhärdligt. Pojkarna är kanske ännu i en ålder, då man andas rädslan som en beståndsdel av luften.

Det kommer väl år, då de stegrar sig – för att böjas eller brytas eller rycka sig loss.

Ja, spänningen fanns där också förr, ju mer hon tänker efter dess säkrare blir hon. En stämning, som inte kunde knytas till någon bestämd orsak, men som tog tillräckligt övertygande form i tonfallen: i fars tonfall, när de lät som föraktfullt kastade slantar åt dem som inte var värda mer – i mors, när de hjärtängsligt halkade förbi så fort de kunde för att om möjligt undvika att väcka uppseende. Men det bröt aldrig ut. Det förekom aldrig scener. Föräldrarnas äktenskap var kanske inte i grunden lyckligt, men trots det ett mönsteräktenskap, där aldrig ett hårt ord sades, för barnens skull.

Nu hade huvudspänningen flyttats över från mor till Malin. Eftersom det inte längre gällde en personlig besvikelse för Gustav Forst, utan en pedagogisk uppgift, fanns det ingen anledning att lägga fingrarna emellan. Hur en måltid än började – alltid var det något som inträffade.

Det var för övrigt inte bara far, som var laddad – då hade kanske inte denna förtätade åskvädersatmosfär känts så stark. Var far besatt av angreppslust som av positiv elektricitet, så var Malin hans negativa motpol: där satt hon i ständig beredskap att bli angripen, rörelserna skygga, blicken osäker. Ingenting kunde reta, Gustav Forst så vilt – som om han vore ett sådant skräckinjagande odjur!

Ur denna dubbla laddning föddes blixten.

– I vår klass är det en grabb som har stulit, halkade det plötsligt ur Sölve. Han kunde inte tiga med dagens stora händelse.

– Usch så sorgligt, sade mor. Vad det är hemskt när de börjar så tidigt.

Sölves ögon glittrade av sensation:

– Vi har lovat att inte säga vem det är, men han har en väldigt rik fars – rik pappa, han får så mycket fickpengar han vill, och ändå stjäl han.

– Måste han inte vara sjuk då på något sätt? frågade Malin skälvande.

Det som blev stöten var inte yttrandet i och för sig. Det var darrningen i rösten! En alltför intim darrning i rösten, som hos en människa som talar i egen sak, och därtill en hjärtesak. Oblygt som en blottad kropp. Vid middagsbordet och inför hela familjen talar man inte om så intima ting, att man måste darra på rösten. Den, för vilken allt har blivit så intimt, måste tiga.

Han såg upp från tallriken, lät blicken vila på Malin. Spänningen steg.

– Såå? Är det sådana tankar de blivande uppfostrarna får på seminariet, så betackar jag mig för de lärdomarna. Om en fattig pojke stjäl, så är han en tjuv – om en rik pojke stjäl, så är han sjuk! Jag för min del skulle säga, att han är en lymmel och en skam för sin familj. Så olika kan man tänka här i världen.

– Inte menade jag så ... stammade Malin.

Fadern såg på henne länge och sade lågt och långsamt, med föraktets eftertryck:

– Varför säger du så då?

Om hon ändå hade kunnat förklara alltihop – om hon hade kunnat breda ut sitt innersta framför honom på bordet för att visa, att hon menade på helt annat sätt – inte att upphöja den rike på den fattiges bekostnad – hade han verkligen glömt, hur han for ut mot henne häromdagen, då hon försvarade, att de obesuttna hade majoritet i kommunala angelägenheter – och då hade hon måst skämmas för att hon hade stått på de

själviska fattigas sida mot kultur och osjälviskhet – nu fick hon skämmas för att hon ställde sig på de ohederliga rikas sida mot de hederliga fattiga ... Hur man vände det, var alltid rätten på fars sida. Även om man från början tyckte, att man självklart hade rätt – bara man hörde hans hånande röst, var all säkerhet borta. Mot far kunde ingen ha rätt.

I alla fall skulle hon haft en del att säga till sitt försvar – – – om inte störtfloden av tårar hade överväldigat henne, det ständiga, ovälkomna slutet på allt. Hur hon än kämpade emot med knutna händer, kom hon inte längre än till att kväva snyftningarna, medan tårarna likafullt strömmade över kinderna.

Pojkarna växlade en blick av samförstånd. Den betydde: ”Jäntor!”

– Jaså, är det så nu igen, det var då också märkvärdigt! sade fadern. Är det absolut omöjligt att säga ett enda ord, vad det vara månde, i sitt eget hus, utan att det blir scener och uppträden! Varför häver man ur sig sådana dumheter då, när man sedan inte kan tåla, att de diskuteras! *Fruntimmer!*

Mor sade ingenting, men hon led, och i det här fallet måste hon ju obetingat stå på fars sida. Hon hade lärt sig tiga och smälta, och det var längesedan hon grät. Man kan anpassa sig, när man vet att man måste. Malin borde väl känna far tillräckligt för att veta, att man inte fick komma med sådana där moderna fraser, som försvarade dåligheten. Det dröjde, innan man kom till botten med fars stränga karaktär, det visste hon av erfarenhet, men Malin borde haft tid till det, hon var vuxen nu.

Är det brödet, som mor skär ? Malin ser rörelserna som genom en imma. Vem eller vad är det egentligen hon skär, när hon lägger all sin kraft i kniven? Nej, ingen människa. Men något som hon ogillar hos en människa, något som borde skäras bort.

Malin skrämmer både far och mor utan att förstå det själv. Ovänligheten, som alltid ligger på språng, är åtminstone från mors sida mest ängslan, men det hör inte Malin. Hon hör anklagelsen, men hör inte fruktan bakom anklagelsen.

Efter kaffet, då föräldrarna blivit ensamma, sade fru Forst med nedslagna ögon:

– Gustav, tror du inte ändå det vore bäst att gå till doktorn med Malin?

– Kanske det, sade mannen.

På den kalla, tillknäppta tonen hörde hon, att han egentligen ogillade förslaget. Den smalt slutna munnen sade utan ord: Pjosk! Griller! Hysteriska fruntimmer!

Hon satt rådvill och tyst en lång stund och undrade om hon skulle våga ta tonen eller orden på allvar, eftersom de motsade varandra.

– Ja tror du inte det behövs så ..., sade hon äntligen undfallande och blygt.

Men i hans grå ögon hade vaknat något som liknade ömkan. Hans blick strök milt och flyktigt över hustrun, som om hon vore ett stackars litet djur vid hans fötter, ett fegt, men på sitt sätt ändå rörande litet djur utan egen vilja. En blick som lyfte och bar: vilka fel han än hade – andligen stark var han mer än för två. Hon såg tacksamt upp: vad hon hade väntat länge på det uttrycket i hans ansikte! Å Gustav!

– Vad *du* tänker i det här fallet, borde du i varje fall veta lite säkrare än så. *Min* mening är att du åtminstone kan försöka få henne med dig till doktorn, svarade han.

– Hon har själv bett om det.

– Så! – ja det var ju också ett skäl! Det skulle för övrigt förvåna mig mycket, om en doktor kunde göra något åt den här saken. Det är en fråga om uppfostran, inte om medikamenter.

– Men du menar ändå, att man kunde göra ett försök?

– Ja – gå du.

Efter sitt korta ögonblick av kärlek vände han sig åter bort med förakt från hela det kön, som låter kuva sig.

Vilken doktor? – En som tog saken lugnt och hade en förståndig syn på tillvaron. Det bodde en doktor Ringström i Lärkstaden, honom hade en god vän till fru Forst rekommenderat: han var så klok, han tog allting så humoristiskt; själv hade hon en gång svalt en stifttand, och då hon i förfäran ringde till doktor Ringström (som ju visserligen var nervspecialist men i alla fall läkare och hennes goda väns man), svarade han bara: ”Så synd om dig, Elsa, stifttänder som är så dyrt.” – Då var hon ju tvungen att skratta, och så hade hon blivit lugn igen.

Elsa var inte den enda, som talade väl om doktor Ringström. I vida kretsar kunde man höra likartade omdömen: en förståndig människa; en man med verklighetssinne; en person som har sett mycket och vet mycket; en av de världsvisa.

Detta gjorde ett gott intryck på fru Forst. I ett fall som Malins var det viktigast att det var en förståndig karl. Så telefonerade hon, och det bestämdes, att Malin skulle dit på söndag, eftersom hon slutade seminariet så sent på middagarna och helst inte borde skolka från arbetet.

Söndag morgon stod hon vid fönstret och såg ut över backen, där solen lyste på snön. Sol eller mulet, snö eller grönt, det var ju detsamma. Det var långt borta som i en annan tid. I förrgår blåste ett träd omkull och vispade med kvistarna mot rutan. Malin satt kvar utan att egentligen lägga märke till det. – Vad var det? ropade modern och rusade in från rummet bredvid. – Ett träd, som blåste omkull, tror jag, svarade Malin utan att vända sig om. – Och du ska vara nervös! suckade modern. – Men träd som blåste omkull nådde inte Malin. Allt sådant hände där ute, utanför muren. Innanför muren var bara ett: ångest. Den fyllde alla tomrum, utan form, utan innehåll. Den var allt. Så stod hon här och såg, att solen sken på snön där ute i den oåtkomliga yttervärlden, och tänkte: Är det sant, att något skall bli förändrat nu? Och vad? Kan de hjälpa mig? Kan de bryta igenom muren?

Hon var knappast person mer. Hon var ett kolli, som kunde sättas och ställas var som helst, bara inte gå av egen drift.

– Kan du inte fara, ensam? frågade modern. Jag tycker det är så onödigt att jag ska behöva fara med, det är nätt och jämnt jag hinner ut igen för att koka soppan, och det är ju ändå dig han ska tala med, jag vet ju inget. Sätt på dig kappan nu och far ensam!

Långsamt, långsamt gick Malin mot tamburdörren för att lyda, men där stod en stol, och där sjönk hon ner. Gråta, måste hon gråta nu igen, ja, hon måste gråta, för hon kunde inte gå ensam. Och hon brydde sig inte om att skämmas mer, nu var det slut på hennes stolthet. Det som var starkare än hon fick väl ta henne, hon orkade inte kämpa emot längre.

Modern ryckte upp henne från stolen och tog på sig ytterkläderna, medan Malin långsamt följde hennes exempel.

Ute hade det redan börjat töa och sedan frusit igen och så i dag börjat töa upp en gång till – vägarna var hala, med isgata. Malin förstår inte, hur hon skall våga gå dem. Hon inser själv, att det är svagsint – mor går där ju – men hon kan inte uppbringa den väldiga energi som behövs för ett sådant vågspel. Fallande träd gör

henne ingenting, en tegelsten i huvudet skulle hon snarast uppfatta som en förströelse, det vore ju bara, att tåla och ta emot. Men att handla! Att våga! Att vilja!

Så vill mor i stället, och fastän Malin inte vågar själv, orkar hon inte heller sätta sig till motvärn mot en annan starkare vilja. I kampen mellan två sorters svaghet segrar den värsta – så går hon ändå, fast under skräck och vånda.

Nej, man tror inte att man hinner till tåget, och när man väl har stigit på, tror man inte, att det någonsin skall sätta sig i gång. Vilka träd och buskar och villor som flyger förbi är ju detsamma, det lär väl vara de gamla vanliga förresten, det underliga är bara att tiden också går. Men aldrig, aldrig går den förbi, det kommer ny och ny tid med samma ångest, den tar aldrig slut, den är outtömlig. Varför är den så outtömlig? Varför kunde det inte säga, punkt och stopp en gång?

Äntligen släpps de in i doktor Ringströms söndagstomma väntrum.

Ville man göra sig besvär med att ta reda på doktor Ringströms livshistoria, skulle man få se, att hans rykte för världsklokhet tycktes vila på goda grunder. Redan hans kamrater från skolan kunde intyga, att det inte berodde på bristande intelligens, om Sixten Ringström aldrig blev något ljus i klassen. Snarare på bristande ambition. Kanske hyste han redan då en instinktiv skeptisk ringaktning för en alltför beskäftig vetgirighet, kanske anade han redan då hur alltför snart man kom till botten med tingen. – Efter skolans slut begagnade han sig emellertid av sina möjligheter som en rik mans son, och under en rad långresor kom han i tillfälle att se stora delar av världen vid en ålder, då de flesta knappt har sett mer än födelsestaden. Han hade verkligen fått uppleva en hel del, det förstod hans bekanta av korta antydningar och anekdoter, men något utförligare berättade han aldrig, antingen det berodde på att han nu hunnit alltför långt förbi sina ungdomsupplevelser för att längre ha något nöje av minnena, eller på att han redan dåförtiden trots sin ungdom haft något av Predikarens vishet som en medfödd besvikelse i blodet. – Det var för övrigt under dessa resor han kom att slå in på den medicinska banan, så underligt det låter, av intresse för vissa yttringar av malaria, som väckt hans uppmärksamhet i tropikerna. Egentligen var det av ren ledsnad han tog till de medicinska verken – detektivromanerna visade sig alltför enkla i längden för hans snarast mer än normalt utrustade hjärna – och till sin förvåning upptäckte han hos sig själv inte bara en viss vetenskaplig begåvning, utan också, mer häpnadsväckande, ett plötsligt uppblossande vetenskapligt intresse. Detta senare slocknade visserligen åter under studietiden, men då hade det gjort sin tjänst genom att driva honom in på en av de alltför många banor, som stått honom öppna, och kunde försvinna utan att han saknade det. Sin specialitet nerver hade han däremot valt av konjunkturskäl.

Från hans studieår berättades det, att han gärna förlade sina ferier till kontinentens storstäder, och bland societetens damer gick pikanta viskningar om att han där hade fört ett ganska äventyrligt liv. Att det likväl hållit sig på den standard, som en ung man i hans ställning kunde tillåta sig utan risker, visades bäst av att det aldrig på något sätt lade hinder i vägen för hans karriär.

Efter en god, till och med mycket god examen drabbades han så av ett hårt slag: det kom fram, att fadern, den rike mannen, i själva verket stod på ruinens brant. För intima vänner kunde Sixten Ringström skämtsamt berätta, att han ibland om mornarna hade sett efter i spegeln, om inte hans hår hade vitnat över natten – så hade den tiden varit. Som kanske aldrig förr hade han känt sig stå inför livets realiteter. Då äntligen allt ordnades genom släktingars ingripande och han själv gifte sig med en rik och söt arvtagerska, var han trots allt en smula förändrad – ”fördjupad”, som hans familj uttryckte sig. Den praktik han då nyss hade öppnat blomstrade upp ovanligt fort, inte bara därför att både hans egen och hans hustrus familj hade en vidsträckt och inflytelserik bekantskapskrets, utan lika mycket och säkert ännu mer därför att hans egen personlighet utstrålade en förfinad kultur och en naturlig charm, som inom kort gjorde honom till en läkare på modet.

Kände man alltså till doktor Ringströms växlingsrika livshistoria, kunde man knappt förvånas över att det talades om hans världsvishet. Han hade faktiskt knappast längre något att vara nyfiken på (”om jag undantar den absolut privata frågan, när min uppskattade svärfar ämnar lämna detta jordiska”, sade han en gång till en nära vän). Han berättade gärna Albert Engströmshistorien om gubben som varnades för att dricka träsprit: ”Man kan bli blind!” – och svarade: ”Åja, en har väl sett det mesta!” – och det desillusionerade och vetande leende, som då hastigt flög över hans ansikte, betecknades av en kvinnlig patient som demoniskt.

För att fullborda porträttet bör man emellertid i rättvisans namn också vända, sig till vittnen av annan uppfattning än den allmänna.

I själva verket fanns det kanske bara två personer, som ansåg honom naiv. Han visste det inte, och även om han vetat det, skulle han inte tagit deras omdöme på allvar. Själva ordet saknades för övrigt ännu i de båda personernas ordbok, medan däremot den odöpta egenskapen var dem välbekant och väckte deras förakt. Personerna i fråga var doktor Ringströms båda äldsta barn, på respektive sju och fem år.

Femåringen Jan hade tittat något åt sidan, då pappa berättade, att deras nya lilla bror var inköpt på NK. Det hördes ju på rösten, att mannen talade mot bättre vetande, sådant hörs, även om de vuxna tycks ha svårt för att urskilja det. För resten föreföll lösningen för billig. Där måste finnas en *stor* lösning, det bekräftades ju också av att han ansåg mödan lönt att ljuga. En stor, kanske hemsk lösning. Kanske en, som var hemsk och rolig på samma gång. Man visste bara inte var man skulle hitta källorna. Och som det var tydligt att han fordrade man skulle tro honom och det avgjort är bekvämare att gå med på de storas idéer, kunde man ju för säkerhets skull undvika att se honom i ögonen.

Men Maj-Britt mötte hans blick med troskyldig öppenhet. Faran för att bli genomskådad var alltför liten, det visste hon av erfarenhet. Man kunde tänka vad man ville. Hon hade redan sett babyn få mat av mamma, och hennes instinkter trevade oroligt och formlöst kring hemligheten, som när skuggorna av havsdjur och alger rör sig långt nere i mörkret på djupen. De satte den i sammanhang med allt möjligt, än med den ena, än med den andra av den egna kroppens gåtor och förrättningar, men NK – där vägrade de resolut att följa. Och han trodde verkligen att hon svalde det!

Då fadern hade gått, var det tyst ett ögonblick. Syskonen litade inte på varandra tillräckligt för att utbyta intryck och skulle för resten inte funnit ord, men var för sig var kallt och överlägset på det klara med något som översatt till de vuxnas språk skulle låtit så: doktor Ringström är fruktansvärt naiv.

Det var för övrigt varken första eller sista gången de konstaterade den saken. Senast i morse hade en liten händelse inträffat. Jan hade vägrat dricka sin välling, för hans kopp var av den sorten som gjorde så otäcka miner. *Det* talade han förstås inte om, men medan han letade efter svepskäl, förrådde mamma hans hemlighet (hon var inte dum hon, men lågsinnad; man skall aldrig ge sitt innersta till pris, de andra begagnar sig rått och i de ömtåligaste ögonblick av de blottor man givit sig i stunder av barnsligt förtroende). Pappa ryckte emellertid på axlarna och sade: – Det var en poetisk förevändning – men om pojken är mätt, så är det bättre att låta honom slippa. – Jans tacksamhet var blandad med den slugares medlidande: doktor Ringström var lyckligtvis i hög grad aningslös.

Men doktorn skrattade för sig själv, då han gick ner i mottagningsrummet för att invänta sin patient. Koppar som gör miner! En sådan uppfinningsförmåga den lymmeln hade! Måtte pojken bara inte en gång i framtiden sälla sig till de underhållande lögnare, som kallas poeter! (Hans avoghet riktade sig för ingen del mot deras egenskap av underhållande lögnare, utan mot deras låga inkomststandard.)

De båda damerna steg in, och doktor Ringström reste sig artigt ur sin skrivbordsstol. Han gjorde ett angenämt intryck av gentleman.

– Det här är fru Forst, förstår jag. Och det här är den lilla patienten.

Han såg ögonblickligen vem han hade framför sig. Den intellektuellt lagda unga flickan, erotiskt oväckt, flitig till överansträngning. En liten kvinnlig Hamlet i västficksformat förmodligen. Efter vad fru Forst sagt i telefon, fanns det inga skäl att anta svårare komplikationer. Inga direkt psykotiska symtom.

Malin tog hans utsträckta hand och såg honom spejande i ansiktet. Ja, han såg fin och vänlig ut, men han var långt borta, så som de flesta människor är långt borta, när de inte söker hjälp med något. Så var det: hon sökte hans hjälp och var därför nära honom, men han sökte inte hennes och var därför långt borta från henne. Och ändå kunde väl hon också haft en hjälp att bjuda, i sin egenskap av fall, en hjälp vid lösningen av ett medicinskt problem. Hon stod till hans och vetenskapens förfogande som en ordfläta att dechiffrera. Visserligen hade hon inte en aning om vad han tänkte fråga henne, var bara fast besluten att svara klart, exakt, uppriktigt. – Men när allt kom omkring, kunde hon inte vara något intressant fall för honom. Han såg väl otaliga ungdomar, som hade svårt för att sova och lätt för att gråta. Han kunde allt det där utan och innan. Nej, något speciellt intresse fick hon inte göra anspråk på, det insåg hon nog. Och ändå – kanske lite! Likaväl som de andra.

– Och hur gammal är fröken Forst? frågade doktor Ringström med sin behagliga röst och skrev i sin journal.

– Tjugu år. Och fem månader.

– Så så. Tjugu år. Och sover inte om nätterna?

– Jo lite. Några timmar.

– Några timmar? Hur många är det?

– Två – tre – fyra – fem.

– Ja det är ju för lite, när man är så ung.

Han såg upp med ett vinnande leende. Han hade så vackra tänder.

– Ligger och grubblar förstås? Över världsgåtorna?

Malin sökte efter det exakta svaret. Grubblade hon över världsgåtorna? Knappast. Hennes svårigheter var rent personliga och låg snarare på viljans än på tankens område.

Men innan hon hann svara, log doktor Ringström en gång till och fortsatte:

– Vet ni, jag ska säga er en sak: det hjälper så lite. Vi får slå oss till ro med att världsgåtorna är olösliga. När de inte helt enkelt är en inbillning.

Malin satt och väntade på vidare frågor.

Tjugu år! tänkte doktor Ringström. Och flickan sitter där och ser så tragisk ut som om man vid hennes ålder verkligen visste något om bekymmer. I själva verket får man vara en ljusgrön optimist för att besvära sig med att springa till doktorn för den berömda världssmärtan, som vi ju alla normalt har i tjuguårsdraget. Men hon har ingenting sett av verkliga sorger än. Vet ingenting om verkliga livet. Skulle förstås gifta sig, det skulle alla unga flickor göra. Men det kan man ju inte säga. till en tjuguåring av den sorten, hon tål inte vid cynismer, skulle bli ond. Det är ju en lycka för läkarkårens anseende, att naturen inte har gjort den sidan av livet lika tvingande för kvinnor som för män.

– Ni har väl inga bekymmer av allvarlig art? sade han plötsligt. Jag menar ekonomiska till exempel.

– Nej.

– Nej, dem har vi alltid hållit barnen utanför, bekräftade fru Forst.

– Mycket klokt! En utmärkt uppfostringsregel! sade doktorn. – Ser ni, fröken Forst, det är livets verkliga allvar, innan ni har haft det, vet ni egentligen inte vad sorger vill säga. Bredvid det är världsgåtorna bara en lek. – Jo, en sak till måste jag lägga er om hjärtat: inte arbeta för mycket, hälsan är viktigare än betygen – också för er framtid, fast det tror ni väl inte.

Ännu ett lätt småleende for ofrivilligt över hans ansikte. Hur kan man sitta och se så tragisk ut med en sådan näsa? tänkte han. Det är stillöst. Niobe med uppnäsa. En tjuguårig Niobe med uppnäsa!

Högt sade han:

– Vet ni vad, fröken Forst, jag tror inte det finns någonting i världen, som man behöver ta så allvarligt som ni nu ser ut. Varken pengar eller betyg.

Där skulle hon skrattat, och det förargade honom, att hon inte gitte röra en min. Hon saknade humor, det var uppenbart. Något stelare tog han ett blodprov och konstaterade anemi, inte så alldeles obetydlig heller. Där hade man alltså knuten.

Under tystnad skrev han ut ett recept på en kombinerad arsenik- och valerianalösning och räckte det åt fru Forst, alltjämt med samma sympatiska gentlemannabugning, och åter leende, som om ingenting störande hade inträffat.

– Alltså inget grubbel över världsgåtorna! Och så kom ihåg, att betygen får komma i andra rummet! upprepade han, vänd till Malin.

Då förstod Malin, att detta var det hela, och brast i plötslig gråt. Men det var verkligen det hela.

– Ja, nu får du också lova mig att ta din medicin ordentligt, sade modern, då de satt på tåget igen. – För det var ett dyrt besök!

– Ja, svarade Malin.

Hon satt och stirrade stelt framför sig. Det är inte mycket, när ens hopp i tillvaron består i en visserligen försvarligt stor flaska arsenik- och valerianalösning. Det är inte mycket, men ännu alltid något.

Hon hade en underlig dröm.

Hon gick genom en höstskog, höga blanka klingande metallrörsstammar, visset löv kring fötterna, slut på allting, gick och gick, utan att ha något mål, bara för att komma bort, och hon kom längre och längre bort, där hon aldrig mer skulle möta någon, men hon kom inte bort från det hon ville bort ifrån, för det bar hon med sig, förtvivlans ångest som ville spränga henne, hon kunde inte ge den luft, måste tjuta som en hund, så högt hon kunde, obehärskat, ylande. Där fanns ingen särskild orsak, bara att hon måste. Ingen hörde henne, ingen skulle någonsin höra henne, hon skulle alltid gå här i den döda skogen och alltid tjuta. Och medan hon tjöt och aldrig kunde tjuta nog, gick det upp för henne: det här är alltså att vara sinnessjuk, nu har det kommit, så som jag har väntat på det ... Nu vet jag hur det är. När man väl är där, är allt över. Nu kommer det att fortsätta alltid.

Morgonbönen är ett av de sju helvetena. Den är samvetets mäktiga hjälp, då det gäller att plåga och pina, och ändå inte tillräckligt mäktig för att besegra det själviska trotset. Att vara kluven är ett kval, och så tröttsamt uppslitande, att man är matt och våt av svett som efter en stor ansträngning under stark spänning

redan innan denna första kvart av arbetsdagen är över. Man gör motstånd, man försöker tänka på annat, men man orkar inte hålla stånd, så ger man efter och sjunker och sjunker i det onda samvetets avgrunder.

Raskt och beslutsamt stiger rektor Melling upp i katedern, där hon nästan försvinner, utan att därför på minsta sätt verka löjlig. (Morgonbönerna hålls inte i stora bönsalen, så länge man ännu behöver elda, den är för dyr att värma upp bara för det, utan i den fula bruna musiksalen.) Rektor Melling är sträng mot sig själv, och hennes morgonböner är oftast födda ur självprövningar, orden kommer från hjärtat och tonen är kärv och osentimental – det gör ont i Malin. Och om det bara gjorde ont! Men i någon undanskymd vrå av själen retar det till motstånd också, som en grov orättvisa. Och motsägelsen i sin tur eggar samvetet till allt hårdare nyp ... Malin vill springa upp och fly med sina öppna sår ur regnet av salt och peppar, men har ännu så mycket normal självbehärskning kvar, att hon trots allt sitter där hon sitter. Hon vrider sig, hon öppnar och sluter händerna, hon suckar ohörbart inom sig, hon biter ihop tänderna, hon försöker göra sig hård – men hon sitter där hon sitter. Valerianan gör väl också någon nytta, den ligger som en hinna över ytan, så hon inte företar sig några värre dumheter.

I dag talar rektor Melling om en rätt ånger.

... hur futtiga, hur tomma vi kan vara i själva vår ånger ...

Malin 1. Stämmer. Min dåliga lektion i femman om Norges städer och näringsliv. Jag skämdes och ångrade den på ett futtigt och fåfängt sätt – och gör det än, just nu känner jag hur röd jag blir, av en futtig, fåfäng ånger, jag är genomrutten av futtighet, allt intresse i min futtiga själ koncentrerar sig till min egen futtiga lilla person ...

Malin 2. Men det gör kanske inte så mycket?

Malin 1. Det gör absolut ingenting, om man bara inte sedan tror, att man är värd att knyta andra människors skoband. Det gjorde absolut ingenting, om man bara inte vore så vanvettig i sin fåfänga, att man sedan sörjde över sin futtighet – också det på ett futtigt och fåfängt sätt, själva sorgen är futtig, själva ångern är futtig, själva innersta kärnan är urfuttig.

... det som verkligen vore att ångra, det tar vi däremot som en liten olyckshändelse, något som man helst ville skjuta undan ...

Malin 2. Om det vore så, vore det kanske bättre.

Malin 1. Bättre? Och är det inte så? Försöker man inte inbilla sig, att det finns någon annan utväg än den enda: underkastelse? Går och skjuter och skjuter på det nödvändiga, inbillar sig, att där finns en räddning utan att man behöver vara villig till *allt.* Tror att Gud kan vara – konciliant. Så futtig att jag försöker göra Gud futtig.

... medan ett sådant fel – fast det vid första ögonkastet kan tyckas obetydligt – mycket väl kan vara en varningssignal – ett tydligt tecken på att vårt gudsförhållande brister i djup och fasthet ...

Malin 1. Brister i djup och fasthet! Lyckliga, lyckliga människor, som inte har kommit längre på det sluttande planet! De som ännu kan tala om ett gudsförhållande! De som inte har kommit så långt bort, att de är helt och hållet i mörker!

Malin 2. Jag vill bort! Jag vill inte höra mer! Ångesten kväver mig! Vart ord och vart tonfall är en dom, och jag vill inte bli dömd! Jag vill bort!

Malin 1. Du är ett fegt kräk, som inte vill se sanningen i ögonen! Du ska stanna, du ska se, du ska höra och

fatta vad du är ... Du ska dömas. Det är rättvist. Det är för lite för att kunna kallas rättvist!

... men en ånger efter Guds sinne är bara den, som har till följd en verklig sinnesändring, en fördjupning av vårt andliga liv ...

Malin 1. Stämmer. Och därför är all min ånger, all min förtvivlan bara en rök i vinden och en synd till att bära på – om nu det oändliga kan tänkas med råge.

Malin 2. Jag vill åtminstone få ett anfall, gråta, komma ut!

Malin 1. Du sitter där du sitter och hör detta till slut. Du skall fatta dig själv i hela ditt elände, du ska ha lite till, det gör dig så gott – jag hatar dig.

... Fader vår, som är i himmelen ...

Malin 1. Och vet mig fördenskull vara värd en evig fördömelse.

Då hon lyfte huvudet efter bönen, fastnade hennes blick i Siv Lindvalls nacke. En fin smärt pelare, som steg ur fulländade halsåsar som en lugn hymn. Och det underliga skedde, att Malins spända och plågade muskler för ett ögonblick slappnade i vila, att de irrande rastlösa ögonen fann ett fäste, att tankarna släppte domen och domnade bort i det befriande vackra linjespelet där framför henne. Tankarna, som annars alltid måste tvingas till uppmärksamhet – de behövde inte tvingas här, de var där och stannade utan att kunna slita sig därifrån.

En befrielse. Ett under.

Då bänkraderna efter psalmsången tömdes en efter en, sopades Malin med nästan utan att märka det. Hon gick försjunken i undran. Det var en gåtfull förlossning hon hade upplevat. Inte för alltid, inte för lång tid, men för så lång tid som en osalig behöver för att hämta andan.

Kanske det är så, att allt som är mycket vackert har en mystisk vila att ge. Underligt och heligt.

Men hon hade varit med om liknande förr. Då hon kom trött och nedstämd från skolan, hände det, att hon med avsikt gick en bestämd gata, där det låg ett vackert hus med rena, välavvägda proportioner. En del av hennes trötthet kunde lätta, då hon sög upp byggnadens former – eller kanske snarare lät sig sugas upp av dem. Under ångestens tid hade yttervärlden dragit sig långt tillbaka och lämnat henne åt hennes obarmhärtiga inre. Nu såg det ut, som om den för ett ögonblick hade förbarmat sig och mött henne med en tröst bortom förståndet.

Bakom en resignerad tacksamhet vaknade redan ett litet girigt hopp: fick hon räkna på upprepning?

Sista dagarna av påsklovet skulle Malin fara till Uppsala och hälsa på Nora Hermansson, som låg där och studerade. De hade träffats på några av Kristliga Gymnasistförbundets sommarmöten, och Nora hade ofta varit ett slags biktmoder för Malin, fast de nu, under Noras studietid, knappast träffades mer. Malin ville egentligen inte. Visst var det en skön tanke att slippa ifrån utbrotten vid middagsbordet för några dagar, men det skulle komma så mycket annat pinsamt i stället. Hjälp väntade hon sig inte av någon människa, vila kunde hon inte hoppas på under nuvarande förhållanden: Nora hörde till dem, vilkas aktning hon bra gärna skulle velat förvärva – och bara ett behålla den lilla sympati hon kanske i alla fall hade skulle i det här tillståndet kosta Malin en sådan ansträngning, att hon inte ens trodde det skulle lyckas alls. På sätt och vis var det en resa med det bittra målet att förlora, en vän. Men mor hoppades så mycket av det lilla luftombytet. Och för resten, när hon nu var som hon var, så förtjänade hon ju ingen aktning.

Första dagen var outhärdlig. Malin ville hålla sig rak och verka vanlig, och det framkallade en sådan spänning, att inget samtal kunde komma i gång. På kvällen, då de satt uppe på Noras lilla vindskammare med lampan tänd och teet rykande i kopparna, framkastade Malin i allmänna ordalag och i så saklig staccato-ton som möjligt frågan om inte psykologi vore ett oerhört viktigt ämne, som man borde veta mer om redan i skolan och framför allt studera vid mera mogen ålder, särskilt som det finns så mycket obekant och överraskande, som man inte riktigt vet vad man ska göra med. Hur nu diskussionen utspann sig, tog Nora i varje fall ner en bok från bokhyllan och läste upp en dagboksanteckning av en berömd engelsk psykolog, där han talade om ”The Human Bible” och menade människosjälen, inte dess vackrare sidor, utan just det gåtfulla obekanta, ”amazing if not always amusing”. Och det kallade han *the human bible* ... Inför ett sådant all förbarmande miste Malin fullständigt jämvikten och brast i en störtflod av tårar.

Hon rasade mot sig själv, men det hjälpte ju inte. Hade hon verkligen inget annat språk kvar än gråten? Inom henne jäste okända väldigheter, hon besteg alptoppar och störtades i avgrunder, hon hade mardrömsfasor att frukta och bara under att hoppas på – och utvärtes tog det sig ett enda uttryck: gråt, gråt, gråt. Så monotont, så obegripligt som en dövstums trevande ljud ... Den sänkte sig inte lindrande som regn eller dagg, den sprutades ut av ett övermäktigt tryck som en geysir, en het flod, som fåfängt slungar sig mot en alltför avlägsen förbarmande himmel. Ett språk som ingen kunde tyda. Egentligen hade hon ju hav av frågor att ställa, mängder av upplevelser att berätta – och så bara det enda obegripliga uttrycket för dem alla. Och ändå – vad var det för frågor? Ingen som hon kunde formulera klart. Och vad för upplevelser? Ingen som kunde berättas. Deras hemvist var på andra sidan orden och det utsägliga, och hon hade ingenting annat att göra än vänta, vänta, tills hennes tillvaro kanske åter skulle dyka fram i den värld, där orden är ett meddelsemedel mellan människor – eller försvinna ännu djupare, dit där de ord vi har ingenting täcker och når, där människa är oåtkomlig för människa.

Nora tog hennes anfall förståndigt och lät sig ingenting bekomma, låtsades uppfatta det som ett helt naturligt instämmande, det där. Malin var överväldigad av tacksamhet. Det var som om hennes värde av vanlig människa inte hade varit helt utplånat.

Så slöts kvällen i den frid och avspänning, som alltid följde på Malins gråtanfall, då hon inte hade någon känsla av att behöva skämmas.

Men morgonen därpå, då Nora måste på tidig föreläsning, hände något igen. Det hände, att Malin satt i soffhörnet och såg på rummet, och det kom över henne en undran, som gränsade till skräck. Stolarna med blommigt kretongöverdrag, soffan med virkad antimakass, hyllan med tekoppar, den glatta vita kakelugnen tycktes avslöja, sin natur av tillfälliga och bedrägliga skenbilder på en tingens yta, som hon för länge sedan hade släppt. Hon hade en känsla av att där hon nu rörde sig var formerna övervunna, hon bredde formlös ut sig i själva urstoffet, som en död, när han långsamt sjunker tillbaka genom upplösningens världar, genomlöper skapelsen baklänges och alltmer närmar sig de återskapande urnebulosorna, Mödrarnas härdar.

Då greps hon av en skakning inför något så enkelt, att det inte kunde vetas – kanske blotta tillvarons faktum – helig – helig – helig – –

Nora kom hem och fann sin gäst i upplösning. Hon åhörde uppmärksamt hennes dimmiga ansatser till förklaring (”själva materien helig – dra skorna av sina fötter – klä av sig kropp och själ – mycket för heliga för mig –”), avgav det korta och bestämda omdömet: Ja, du är sjuk! Du är sjuk! – och fick Malin till sängs.

– Nu måste jag gå ut ett litet slag, sade hon på eftermiddagen, men nu tar du en bok och läser, *en berättelsebok*, förstår du, och sitter inte och tänker på kakelugnen och materien. Du är så god och lyder. Jag är tillbaka om tjugu minuter eller en halvtimme.

Malin smålog. Nej, hon skulle inte tänka mer i dag. Hon hade en känsla av att det värsta var över för den här gången, att hon kunde dra andan ett slag.

Lydigt tog hon Kipling från bokhyllan och satte sig vid fönstret. Där ute stod träden ännu nakna mot en mulen himmel, och av någon anledning var de henne närmare än på länge. De var som färgade av svagt liv, vilket inte kunde betyda annat än att där hade kommit ett nytt svagt stänk av liv i hennes egna ögon – som om ännu någonstans ett äventyr fanns att vänta, kanske en liten längtan någonstans ut – – –

Ja, där fanns en längtan. En levande längtan, inte den vanliga döda ångesten. En som sökte för att finna, inte bara snurrade runt av leda. Något som liknade den bleka trevande grodden till en vilja.

Var vill jag vara då? Var hör jag hemma då? prövade hon försiktigt sin längtan. Men svaret slog upp från grunden som en låga och fyllde henne in i minsta skrymsle:

Jag vill se Siv. Jag vill vara där Siv är.

Vad var det! Var det inte – – –

Hon slöt munnen fast till skydd mot alla ord. De förde vilse, hon ville inte veta dem. Hon stod där orörligt tyst av väntan, och själva den förfäran, som ett ögonblick rörde vid henne, var stilla och högtidlig.

I övermorgon skulle hon vara på seminariet igen. Då skulle allt klarna.

Välsignade levande längtan! Välsignade levande liv!

Hon kom tillbaka. Alla gick omkring och hälsade efter påsklovet. Siv stod borta vid hyllan och talade med sin bänkkamrat kallad Peggy.

Och så var det sant.

Det var sant inifrån innersta innandöme och ut i huden, ut i alla minsta punkter av huden, ett slags ögonblicklig levandegörelse, som en intensiv nakenhet tvärsigenom kläderna, den var av eld och gjorde nästan ont i sin plötslighet. Och hon gjorde ingen häftig rörelse, ropade inte, tog inte ett steg, utan stod stilla och var av eld. Men ögonen störtade sig som uthungrade över drag efter drag i det enda verkliga ansiktet – tillägnade sig, drunknade. Hemma! Hon kunde vidga sig i ett djupt andetag av lättnad. Ingen linje, ingen böjning, ingen skiftning, som inte gav samma enda efterlängtade svar. Hemma, äntligen hemma! Och som hon stod där och villkorslöst gav sig hän åt dessa fina och stränga rytmer, slöt de sig omkring henne med läkande svalka, som om deras förnämhet och styrka också strömmade över i henne, och hon drack och drack av gyllene överflödande stillhet.

Det varade ett orörligt ögonblick, som ingen lade märke till.

Ni läppar, kan ni inte sluta er så hårt omkring det osägbara, att inga ord sticker fram sin illvilliga litenhet och grumlar! Stå stilla, tanke, och stör inte, du vet ju inte vad detta är. Det är sådant som sker en gång och aldrig mer i världen. Ge det inget namn, låt det vara som det är, i mitt blod och mina ögon, som liv och sav! Nyskapelsens under behöver inga namn.

Det lyckliga namnlösa ruset kan vara en dag – två dagar, tre.

Men tanken skrattar under huvudkudden om natten. Du värjer dig fåfängt, fega kryp!

Sådant som sker en gång och aldrig mer! Tusen gånger tusen gånger har det skett och tusen gånger tusen gånger kommer det att ske! Vet du inte vad det är?

Och krypet vrider sig och stönar, sätter sig upp och måste bekänna: Jag vet det!

Nå – och alltså?

Ja, alltså. Slut.

Efter en genomvakad natt kom en skrivningsdag. Kristendomsskrivning. I klass IV A och B hade var och en fått välja ut någon av profeterna till specialstudium, och nu stundade domen i den saken. De hade blivit placerade i främmande klassrum, där pulpeterna kunde flyttas långt isär, och med en skygg, mycket skygg och förbjuden blick konstaterade Malin, att Siv hade fått sin plats bakom henne, så att hon inte kunde se henne under skrivningen. Så bra då – nu då det skulle vara slut! Och i detsamma kände hon svidande tydligt, hur beroende hon hade blivit av den höga och mystiska tröst, som bara kunde skänkas av en elfenbensnacke och två fulländade halsåsar ... I deras eget klassrum satt Siv ett stycke framför henne, och det gjorde, att Malin när som helst kunde kasta en blick dit bort; för var gång gled en ilning av svalka genom hela hennes plågade jag och sköljde bort ångest och kvalm. För en kort stund, men det var nog och övernog. Det var översvallande rikedom, det var livets kostbara inre värde.

Icke desto mindre skulle och måste det vara slut.

Malins panna sjönk allt djupare mot papperet. Framför henne låg alltså ingenting längre som hon längtade efter. Det måste vara så. Med sitt hjärtas ångest på något sätt mekaniskt avkopplad från vad hon hade för händer, försökte hon skriva sina svar på frågorna utan att tänka, som om hon lyfte en övermäktig men ofrånkomlig börda: ”2) Gudsbilden förändras: den begränsade stamguden växer ut till all världens Gud ...”

Jeremia! Han orkade gå igenom vad som helst för den obönhörliga brinnande röstens skull, som talade inom honom. Och hon ... Inom henne talade ingen helig brinnande röst. Det enda som talade brinnande inom henne, var törsten efter det förbjudna. Efter att kasta en enda blick dit bort.

Tårarna började sippra igen, stilla och omärkligt, hon som inte hade gråtit på flera dagar nu ... Nu gick vägen neråt igen, mot upplösningen – hon visste det nog, men där fanns ingen annan att gå. Ingenting framför henne, bara längre och längre ner i ångesten. Så befallde samvetet. Drömmen om höstskogen! Skulle hon snart vara där? Hennes hand kramade pennan, men kunde inte skriva mer. Sjunka i kärr, sjunka i kärr ...

Klockan gick, och tiden gick, och hon måste ju skriva, men hon skrev inte.

Jeremia, Jeremia, *Jeremia!* Fanns det ingenting, som kunde väcka henne till en enda timmes intresse för Jeremia! Ingenting, som kunde rycka henne ur den döda förlamningen så länge som en skrivning varade!

Allt som föll henne in var några verser, som hon absolut inte kunde använda för skrivningen. Men hon hade läst dem så ofta, att hon kunde dem utantill. Det var i det kapitlet, där profeten efter fängelse och landsflykt tröstar den klagande Baruk: ”Så säger Herren: Se, vad jag har byggt upp, det skall jag riva ned, och vad jag har planterat, det måste jag rycka upp; och detta gäller hela jorden. Och du begär stora ting för dig! Begär icke något sådant; ty se, jag skall låta olycka komma över allt kött, säger Herren, men dig skall jag låta vinna ditt liv såsom ett byte, till vilken ort du än må gå.”

Tröst kallas sådant. Det var det som var så storartat. Först tillrättavisande: ”Och du begär stora ting för dig! Begär icke något sådant!” – det träffade hennes egen fega bön om förbarmande så härligt obarmhärtigt rättvist. Och sedan det grymma: ”Jag skall låta dig vinna ditt liv såsom ett byte!” – livet, det nakna livet mitt i allt kötts olycka – som ett rövat byte – det var Guds egen förintande ironi, så praktfullt grym är ingen annan. Nakna livet, avklätt all ära, avklätt all lycka, avklätt deras närhet, som man håller av – som ett byte – *mer än man förtjänade ...*

Till och med livet var mer än man förtjänade!

Och ändå. Kanske Jeremia och Baruk på sin tid hade skattat det högre än vi nu. Kanske de menade mer än blodomloppets gång och den dagliga matsmältningen, när de sade *liv.* – Vad ville hon inte ge för *liv* – hon som var på väg mot sin levande död – – –

Då knöt det sig i henne som till beslut. Plötsligt visste hon, att allt annat var likgiltigt. Hon ville vinna sitt liv, *sitt liv*, ingenting annat – såsom ett byte.

I natt gick Gud under.

Kanske det var ett tomt namnskal, som gick under.

Men namnskalet drog makter som var dödens. Jag kastar det.

Jag ser tingen. De erkänner inte sina namn. Jag kastar deras namn.

Jag står alldeles ny på stranden av ett hav, och samvetet är inte längre mitt. Jag kastar det.

Viljan till liv har gjort mig naken. Viljan till liv har gjort mig seende. Vad som än kommer skall jag möta med nakna, seende ögon.

Dialog II. Om de fromma ordens betydelse.

Patern. Min son, det har kommit till mina öron, att du på sista tiden har börjat hysa tankar av misstänkt art. Är det sant? Oroas du av något grubbel?

Munken. För ingen del! Antingen har någon klaffare bakdantat mig, eller också – vilket väl torde vara det troligare – är alltsammans ett misstag. Grubbel kan det minst av allt kallas – små funderingar, som kommit för mig under de timmar, som enligt ordensreglerna är ägnade åt arbete i trädgården och slöjdstugan. Snarast är de kanske till och med att jämställa med fromma betraktelser, eftersom de helt och hållet är av uppbygglig natur. Jag är bestört och häpen, att ryktet överhuvudtaget har ansett det värt att syssla med dylikt, och allra mest bestört över att det fört saken till era öron i så vanställt skick. Och just därför att jag är så djupt viss om att de kommer att visa sig fullkomligt oskyldiga, vore jag glad och tacksam, om ni ville taga dem under er prövning, vördige fader.

Patern. Vi får inte glömma, att frestaren understundom ikläder sig ett oskyldigt barns skepnad. I vilket fall som helst har jag aldrig tvivlat på din lydnad och din goda vilja, min son.

Munken. Måtte jag kunna visa mig värdig ert förtroende. – Vad har man sagt?

Patern. Man har sagt, att du förnekar de heliga skrifterna.

Munken. Då har man skändligen missuppfattat mig. Och likväl tror jag mig inse, hur en dylik förvrängning kan ha kommit till stånd. Låt mig då förklara mig ända från grunden, även om det kan dröja en stund, innan jag kommer fram till slutet?

Patern. Tala, min son! Det är därför jag är här.

Munken. Säg mig då först, vördige fader: tror ni att en blind skulle förstå, om ni eller någon annan seende försökte beskriva de lysande färgerna på en beundransvärd altartavla?

Patern. Mänskligt att döma förefaller det otroligt.

Munken. Otroligt, för att inte säga, omöjligt.

Låt mig då göra en fråga till: en man, som visserligen har sin syn i behåll och många gånger har hållit en käpp i handen, men alltifrån födelsen är dövstum – när han så genom ett under plötsligt kan höra som vi andra – tror ni, att han då, om han hör ordet *käpp* uttalas, också vet vad ordet betyder?

Patern. Det tror jag inte. Dock alltjämt med det tillägget: vi talar efter människokunskap, och det finns en högre vishet. För Gud är ingenting omöjligt.

Munken. Alltid med det tillägget, vördige fader!

Man måste alltså visa den dövstumme mannen käppen och samtidigt säga: ”Käpp!”

Då däremot vi, som både ser och hör, talar med varandra om en käpp, för det inga svårigheter med sig, därför att vi så ofta redan har hört ordet uttalas, samtidigt som vi har sett själva saken. Och vill jag få ett barn att förstå vad en häst är, ett barn som aldrig förr har sett en häst, då tar jag det med mig dit där det finns en häst och visar på den och säger: ”Se, där är en häst!” Jag kan också välja den utvägen att bara berätta vad en häst är – och lärjungen skall förstå mig också då, eftersom jag har så många jämförelser och liknelser att hålla mig till: så hög som till mina axlar, brun som min kåpa, levande och med fyra ben som hunden, med svans av grovt hår, grövre än det som vi har på huvudet – och mycket annat sådant.

Patern. Allt detta verkar sant och riktigt, och jag förstår väl, att du är en god lärare i klosterskolan.

Munken. Något sådant vågar jag visst inte tro. Men låt mig gå vidare.

Då jag hade kommit så långt, tänkte jag: så är det med de yttre tingen – men hur är det med de inre? Hur skall en lärare kunna undervisa barnen eller till och med de äldre om fromhet, kärlek, salighet, ande, innan de ännu har sett fromhet, kärlek, salighet, ande? De är ju att förlikna, inte vid de blinda – ty till det inre livet blindfödda kan Gud inte ha skapat – inte heller vid den mannen, som plötsligt kunde höra, utan med dem är det snarare som med ett illa undervisat barn, som får höra ordet utan att först ha fattat tinget. Och vad tänker de sig då under ordet?

Patern. Nå nå, vad skall jag nu tänka om din förmåga att undervisa? Du kan ju när som helst visa skolbarnen vad du talar om – i berättelserna om heliga mäns och kvinnors vandel och ord.

Munken. Jag talar om det inre livet, ur vilket det yttre springer fram. Gärningar och ord kan vara frukterna av ett fromt sinnelag, men de kan också vara ett tomt sken, och vi kan inte peka på en gärning och säga: detta är fromhet – detta är kärlek. Den som redan har känt sann fromhet, sann kärlek, eller sett den, sådan den omedelbart strömmar ut från en from och kärleksfull människa, han skall förstå, han skall känna igen samma sköna ting i helgonberättelserna. Men låt oss tänka oss en, som aldrig har mött sann fromhet varken hos sig själv eller andra, endast en strävan efter det utvärtes skenet. Då hans lärare – också han en skenets man – låter honom läsa en fromhetens legend och sedan förklarar: ”Se, detta var fromhet!” – måste han inte då uppfatta helgonets innerlighet som något av samma slag som det han känner att läraren tänker på och avser! Och skulle trots allt en gnista av den sanna fromheten ha stannat i legendens ord och skimra igenom – måste han inte likväl löpa fara att förväxla denna svaga skimrande gnista med det prunkande fast oäkta sken som läraren utstrålar! – Eller en, som aldrig har känt eller med sina ögon sett den verkliga kärleken till Vår Herre eller till hans Moder – han undervisas av en lika oerfaren lärare, som endast hyser fruktan för syndastraffet och kallar denna fruktan ”kärlek till Gud” – måste han inte då ärva sin lärares namngivning, så att också han under ”kärleken till Gud” i varje fall till allra största delen föreställer sig fruktan för syndastraffet? – Så kan under samma sköna namn på ett inre ting dölja sig tiotusen olika verkligheter, somliga kanske så motsatta det som ursprungligen varit menat, att de är de allra värsta fiender till detta

ursprungliga!

Och nu är jag framme vid det som så skändligen blivit förvrängt. Jag menar nämligen, att inte ens de heligaste av skrifter är undantagna från detta öde att missförstås alltefter naturen och erfarenheterna hos den som läser dem. Med alla förklaringar, med kyrkofädernas utläggningar, med tusentals av kyrkomöte efter kyrkomöte stadfästa kommentarer förblir det blotta ordet en gåta, till vilken endast den har nyckeln, som i liv och anda har mött vad ordet kännetecknar.

Patern. Jag börjar förstå dig. Och jag börjar samtidigt fatta, att ingen skändlig förvrängning har ägt rum. Det är en farlig väg du är inne på, min son. Den skulle skaka vår tros grundvalar.

Munken. Långt därifrån, min fader! Då jag säger, att bokstaven i och för sig ingenting kan lära om det innersta och högsta, menar jag också, att den levande anden, ingjuten i en människa, kan lära oss allt! En sådan människa kan ställas framför den som ännu icke erfarit något av andens verk – och han skall förnimma omedelbart och förstå. Ett leende och en handrörelse, då hon går genom folkhopen, skall lära var och en som ser det vad kärlek utan fruktan är – mer än några böcker i världen skulle kunna göra. Ande tänder ande för att bilda länk efter länk i en helig kedja genom tiderna, aldrig avbruten, aldrig tilländalupen. Det är den sanna apostoliska successionen alltsedan vår Herres Jesu Kristi dagar (och märk väl, vördade fader, att jag visst inte förnekar den apostoliska succession det vanligen är tal om, jag talar blott om ännu en annan, en som meddelas genom ögat och örat, inte genom handpåläggning). Kanske gav Han själv sin välsignelse och sin rika närhet just åt fattiga fiskare, därför att de inte kunde dra sig undan och ägna sitt korta och dyrbara liv åt ofruktbara skriverier och på så sätt minska Andens verkningsfält, utan måste så utsädet med sin egen person, med det som lärde omedelbart. Den kraft, som läggs ner på att klart och otvetydigt formulera de eviga sanningarna, den må vara dem till ledning och glädje, som redan är visa – men undervisningen av dem som allra mest är i behov av undervisning, den sker inte med enbart ord, den sker med ande, med eller utan ord – genom anden hos levande människor. Jag vill gå så långt att jag säger: oändligt mycket bättre lärare än den lärde man, som undervisar om det han icke är uppfylld av, är en olärd, som strålar av ande, även om han icke skulle öppna sin mun och icke kunna skilja a från b. – Det är vad jag ville komma till! Alls ingenting ofromt, min fader, utan helt enkelt en utläggning av Skriftens ord: ”Bokstaven dödar, men anden gör levande.”

Patern. Jag fruktar, jag fruktar storligen, att allt detta är ett garn, som Satan har lagt för att fånga obefästa själar. Nu ser jag klart, vart det hela leder.

Munken. Vördige fader, ni skrämmer mig! Den enda slutledning jag har dragit ur mina funderingar är den, att det är oss mindre viktigt att studera och läsa mycket än att söka det enda nödvändiga och förkovra oss i fromhet, om vi vill vara sanna lärare i den heliga tron.

Patern. Nu vill jag säga dig, vilka slutledningar *jag* drar och sannolikt många andra skulle dra, om dina läror finge tillfälle att spridas.

Först och främst: vore det så som du säger, så gjorde vår kyrka bäst i att skyndsamt tillhålla alla landets skollärare att undervisa i vad som helst, i svartkonst eller hednatro, men aldrig någonsin i den kristna läran. Ty om de heliga orden för skolpiltarna inte innebär annat än vad som ryms i läraren själv – hur många av de griniga, supiga, giriga och lata magistrarna skulle då kunna aktas värdiga att vara sanningens förmedlande brygga? Jag vet väl, att där också finns goda, skötsamma, nyktra, gudfruktiga lärare, låt oss vara hoppfulla och säga: mer än halvparten. Och likväl – hur många vore värdiga ens bland dem? Hur många av kyrkans män? Hur många människor på jorden överhuvud? Ingen utom helgonen skulle ju då kunna undervisa om det heliga.

Munken. Där hyser jag en större tillit än ni, min fader. Jag tror för visso, att var människa kan ge av vad hon

har, så fattig är ingen, att hon ingenting har fått från ovan, och då hon ger, skall där i så fall bli tolv korgar över. Men ändå har ni på ett sätt rätt, ack alltför rätt: om ingen kan ge mer kunskap om det andliga livet än han själv har inom sig i anda och sanning, så är det kanske för mycket fordrat, att en människa skall undervisa om några bestämda av vår kyrkas sanningar. Det olyckliga kan inträffa, att medan hon talar om Guds vrede, undervisar hon endast om en jordisk faders orättfärdiga raseri, och medan hon talar om Guds nåd, undervisar hon i själva verket endast om sin egen slappa efterlåtenhet.

Patern. Det skulle man med skäl kunna kalla olyckligt, om inte något värre. Ju mer man fördjupar sig i detta, dess mer vilse kommer man. En fruktansvärd följd av dina tankar faller mig just nu in (och redan den är nog för att visa hela förkastligheten av dina grubblerier): vore det som du tänker, då kunde man aldrig vara säker på vad som vore den rena läran. Den ene skulle kunna predika de förfärligaste kätterier, ja ren hedendom – och hans åhörare skulle ur hans predikan lära mer om det eviga än de som lyssnade till en annan, vilken allvarligt bemödade sig att följa Skriften och Fäderna! Men detta är orimligt.

Munken. Jag har aldrig tänkt så långt, och vad ni nu säger, vördige fader, skrämmer mig mer än vad jag kan uttrycka. Måste något sådant verkligen bli slutsatsen av mina tankar?

Patern. Ja – eftersom ditt begrepp om de eviga sanningarna är så grundfalskt. Du förväxlar det heliga självt med den erfarenhet människorna har av det. Du ser uppenbarelsen genom människosjälen, men glömmer, att många ting äro oss uppenbarade, som människosjälen aldrig är i stånd att fatta. Vem kan fatta treenighetens mysterium? Ingen, icke den visaste! Vem skulle ha erfarit det? Ingen, icke den frommaste! Likväl är det en helig verklighet, oss uppenbarad helt enkelt genom ordet: *så är det!* – det må vara ofattbart och omöjligt att erfara, men så är det. Därför ger oss ordet självt kunskap, även om ingen kan föreställa sig något där bakom. Det är trons mysterium!

Munken. Jag tackar er för att ni värdigas undersöka mina ringa tankar så grundligt. Själv skulle jag aldrig upptäckt snarorna, men i ljuset av er ledning ser jag dem klart.

Patern. Vad som nu är sagt är egentligen tillräckligt. Men jag skulle kunna fortsätta och upprulla bilden av de än fruktansvärdare slutsatser du kunde kommit till, om du inte blivit varnad i tid:

Utginge man enbart från det som du kallar den andliga erfarenheten, och menade man – som du i din förvillelse syns göra – att de heliga orden, lärorna, dogmerna endast vore namn på dessa erfarenheter – vad hade man då för säkerhet för att en gemensam Gud överhuvudtaget funnes till för oss alla, utanför vår egen trånga själ? Gå till en av de inskränkta, jordbundna, lastbara och högmodiga av denna världens trälar – skulle inte den Gud, som han lärde sina barn att tillbedja, i rätt hög grad likna vad vi skulle vilja kalla Satan? Föga eller intet skulle det hjälpa, om hans läror granskades och godkändes av tre kyrkomöten – de skulle likväl, i samma ögonblick han uttalade dem, ingenting ha att skaffa med de heligas samfund. Inga böcker, inga skrifter, inga synodalbeslut skulle i sig själva kunna meddela något om de andliga sanningarna – med ett ord – *ingen skulle verkligen veta vem, vad, var Gud är.* Överhuvudtaget skulle ingen annan kunskap om det heliga gälla än den den enskilde hade!! En kyrka, ett de heligas samfund, vore alldeles inte möjlig (såvida inte en okänd, en som bara änglarna kände till, men inte ens de människor själva, vilka hörde dit!) – en undervisning i andliga ting vore allra minst möjlig, eftersom man vid varje steg löpte fara att undervisa om Satan i stället för om Gud! Den enskilde skulle vara så övergivet lämnad åt sig själv, skulle så hjälplöst nödgas treva sig fram i nattsvarta mörkret, att förtvivlan fölle tung över mänskligheten. En jättelik irrlära! Då jag frågade någon: ”Vad vet du om Gud?” – skulle svaret bli godtyckligt, svävande och bestående av liknelser som när en trubadur försöker beskriva sin älskade – och till och med av detta svävande svar skulle jag knappt få mera ledning än av att höra samme man tiga, medan jag betraktade hans väsen och liv! Skulle inte människorna då säga: ”Vad behöver vi egentligen kyrkan till? Med alla sina trossatser kan hon aldrig lära oss något, som vi inte redan har lärt av enkla människor omkring oss. Och då hon lär oss något, måste

vi ju alltid frukta att under de fromma orden låta oss bedragas av något djupt ofromt. För övrigt – fromt eller ofromt – är det ju till sist bara människan vi lär!” – Dina tankar leder till den ohyggliga slutsatsen, att *varje lära om Gud, fromheten och de högsta dygderna vore omöjlig.*

Munken. Fader, fader, jag är så djupt uppskakad, att jag skälver i alla leder! Vilket helgon skall jag tacka och välsigna – säkert den helige Thomas av Aquino, han har förvisso lett er hit och givit er makt att övertyga en irrande son. Ålägg mig bot, min fader, för min högmodiga våghalsighet att så utan prövning lyssna till mina egna tankar! Och först och sist: lägg ett ord för mig hos min vördade abbot, till min själs bättring, att han under den närmaste tiden befriar mig från sådant arbete, där tankarna kan irra sysslolösa kring jord och himmel och därvid lätt råka i helvetets garn! Det kanske skulle rädda min själ, om jag finge arbeta med sådant som kräver hela min uppmärksamhet! Ty jag är rädd och darrande som en sömngångare, när han vaknar upp på branten av en avgrund!

Malin var kallad till rektorn.

Vem kan veta, hur ofta han syndar? Vad kunde hon inte ha gjort! I ett hem, i en skola, på ett seminarium finns det otaliga tillfällen till svåra förseelser, som man inte har en aning om förrän straffet infinner sig. Malin sökte förgäves i minnet efter något bestämt, gjort eller underlätet, men fann inget. Nå, det tjänade inte så mycket till heller – ängslades man för en sak, var det nästan alltid något helt annat det gällde. Även om hon nu inte kunde komma ihåg någon enstaka försyndelse, hade hon minst av allt gott samvete – inte ens i en så avgränsad och påtaglig fråga som det dagliga arbetets minimifordringar. För övrigt gällde det kanske inte arbetet. Ett seminarium är inte bara och kanske inte ens först och främst en plats för yrkesutbildning, utan i lika hög grad en moralisk uppfostringsanstalt, nå, det hörde ju också dit, i det här fallet hörde ju moralen till yrket, kunde man säga. Och Malin var djupt medveten om att hennes sinnesbeskaffenhet för tillfället lämnade åtskilligt övrigt att önska – naturligtvis tog det sig väl uttryck i tonfall och miner, när man minst ville det och minst visste om det. Det finns ingen vrå av själen som är helt privat, ingen där man har rätt att säga: det är min ensak, det behöver ingen bry sig om. Inte om man är lärarinna åtminstone, eller skall bli. Allt kommer i dagen, förr eller senare, *liber scriptus proferetur.*

Om hon bara kunde hålla sig lugn, *inte gråta*, det blev ju bara värre då. Hon knöt händerna energiskt och travade genom de breda ljusa korridorerna.

Rektorn satt vid sitt skrivbord, fördjupad i en liggare. Hon hade en enastående förmåga att koncentrera hela den våldsamma aktivitet, varav hennes till synes bräckliga lilla jag var mäktigt, till just den sak hon höll på med. Det var det som gjorde henne till en arbetskraft utan like och en stor organisatorisk begåvning. För ögonblicket hängde de skarpa bruna ögonen fascinerade vid liggarens kolumner, och Malin hade inte ens intrycket av att hon och rektorn befann sig i samma rum. Efter två minuter slog liggaren igen, hamnade på bordshörnet och fanns inte till längre. Rektorn var helt och hållet hos Malin, inte en bit någon annanstans. Hennes bedövande viljekraft fyllde rummet som med elektriska strömmar.

– Vill fröken Forst sitta ner!

Alltså ett långt ärende. Ja, det var ju väntat, då man högtidligen kallas upp till rektorsexpeditionen på bestämt klockslag.

– Vad ämnar fröken Forst göra efter seminariet?

En explosion! Det hade hon i varje fall inte väntat. Hon satt lam av bestörtning över en så enkel och naturlig fråga.

Hon borde givit det enda möjliga, det enda tänkbara svaret: ”Jag ämnar bli folkskollärarinna.” I stället satt

hon alldeles tyst, förfärad som inför ett skandalöst avslöjande.

Vägen hade legat så klar från början. Naturligtvis hade hon velat bli folkskollärarinna, det var ju därför hon gick här! En annan bana än lärarinnans kunde hon helt enkelt inte tänka sig, levande material, växande själar att leda på samma vägar där hon själv hade funnit frid, mot samma mål som skänkte henne själv styrka. Att hon ville till folkskolan hade åtskilliga orsaker. En var just att den bjöd på större möjligheter att vinna ett starkt inflytande över eleverna. En ämneslärarinna i en privatskola går från klass till klass, för barnen förblir hon alltid en bland ett dussin ständigt växlande, mer eller mindre okända figurer – medan en folkskollärarinna undervisar en och samma klass i alla ämnen, följer den genom åren och på så sätt blir en och oförliknelig för barnen, med ett inflytande som bara står föräldrarnas efter. En annan var att hon ville till folket – ja, inte med citationstecken, för de *var* folket, de var de riktiga, de vanliga människorna, där hon måste känna sig höra hemma, därför att hon inte ville vara annat än riktig och vanlig, enkel bland de enkla, en av millioner – så som det alltid hade varit hennes ambition, alltsedan skolan, där hon i förtrytelse över estetsnobbarna hade bekänt: ”Ja, jag är bracka, och jag vill vara bracka!” – Hon ville vara en sten i grunden, en som inte tyngdes av något övermäktigt undantagskrav, men fyllde sin lilla uppgift väl och troget. Framtidens lockelse hägrade för henne i form av en regnig storstadsgata i höstgryning – arbetets väg och vardagens fest. Med andra ord: folkskollärarinnans livsäventyr.

Hon borde svara fort och säkert, så som det väl också väntades av henne. Men hon teg, förlamad och avslöjad.

Hon såg sig själv sitta i katedern och undervisa i de eviga sanningarna. Grundlägga barnens första religiösa och sedliga föreställningar ...

Rektorn var förvånad över tystnaden. Vad kom åt flickan? Hade hon inte tänkt alls på framtiden? Så världsfrämmande var då bara studenter. Eller var hennes drömmar mycket högtflygande? Eller var hon hemligt förlovad – på det sättet rycks många av de mest begåvade bort i blomman av sin ålder! Sorgligt på ett sätt, å andra sidan naturens gång, det var inte mycket att göra åt.

– Vet inte fröken Forst vad ni ämnar bli? frågade hon en aning sarkastiskt.

– Jo – lärarinna.

Jag hoppas hon menar det också, tänkte rektorn, väl vetande, att med sin rektor talar man inte om förlovning, förrän den är eklaterad. Men det finns också tecken att tyda för den som har ögon att se med. De livliga bruna ögonen prövade en halv sekund Malins yttre och kom till den lugnande slutsatsen: så gott som säkert oförlovad.

Rektor Mellings begåvning var avgjort skapande, organisatoriskt skapande, hennes material var institutionerna, hennes lidelsefulla strävan var att fylla dem med friskt liv. Hade hon varit man, skulle hon kanske valt den politiska banan och blivit en stor och verksam politiker, såvida inte hennes starka etiska inriktning i alla fall hade dragit henne åt uppfostrarhållet. Skolpolitiker var hon ganska visst också nu minst lika mycket som rektor. Liten, seg och rörlig som kvicksilver hade hon arbetat sig fram till en maktposition, där hon äntligen hade bruk och utrymme för sin egenart. Den mer kontemplativa sidan av hennes seminarieverksamhet, morgonbönerna och kristendomsundervisningen, blev på sätt och vis hjärtat i hennes för övrigt starkt utåtvända liv: kärnan varifrån livet utgår – liksom hennes osentimentala och rediga fromhet alltid dikterade det yttersta målet i hennes mångskiftande strävanden. Likväl var den inre karta över världen och tingen, som rektor Melling orienterade sig efter, så olik Malins som ministerns världsbild är olik eremitens.

Malin Forst var kanske den av eleverna i årets studentklass, som intresserade henne mest, inte som karaktär,

men som begåvning. Som karaktär hade hon något alltför böjligt, alltför kvinnligt- kvinnligt för att rektor Melling skulle vara fullt glad åt det. Hennes bittra erfarenhet hade lärt henne, att en kvinna inte bara måste vara sina manliga medtävlare dubbelt och tredubbelt överlägsen för att ha några utsikter på vädjobanan, utan också bör vara försedd med ännu tjockare skinn än en man behöver. På den punkten fick man alltså nöja sig med vad som fanns och hoppas på livets barmhärtighet – somliga blev ju skonade; ”Gud mildrar vinden för de klippta lammen”, heter det. Begåvningen däremot var prima och något att ta vara på. Något att för det allmänna bästa göra mer av än en liten folkskollärarinna i Bastuträsk.

Hon fortsatte alltså:

– Har ni tänkt på att studera vidare?

Malin gjorde en obestämd min. Hade hon tänkt sig det? Det hade nog föresvävat henne, fast knappast som plan och avsikt. Det vore en räddningsplanka undan kristendomsundervisningen i folkskolan. Men inte bara det heller. Hon längtade efter vetande. Inte det vetande, som man inhämtade i skolan, utan ett annat. Ville hon studera filosofi? Eller psykologi? Ja, först och främst psykologi. Nog är det underligt, att man går ut ur skolan med Fredrik I:s dödsår och höjden på Mont Blanc indunkade i minnet men ingenting, absolut ingenting har fått veta om de krafter, som förvandlar ens inre till kaos eller kosmos.

– Har ni aldrig tänkt på att studera teologi?

– Nej – inte teologi.

Var det möjligt, att en människa visste så lite om sina krafter och sin rätta plats? Rektor Melling hade gott minne, hon hade reda på så gott som var och en av sina många elever. Hon visste också, att Malins studentuppsats hade behandlat ett bibliskt ämne och varit avgjort hygglig. På seminariet hade hon nästan genomgående valt ämnen, som antingen var direkt religiösa eller i varje fall snuddade vid fromhetslivet med något hörn. En hög kvalitet var naturligtvis det avgörande, och vad som framför allt hade förmått rektorn till detta samtal var resultatet av det skriftliga förhöret häromdagen, där Malin med sin pedagogiska analys av profeten Jeremia verkligen hade åstadkommit ett mer än tillfredsställande resultat.

Hennes praktiska begåvning var däremot lika med noll och intet. Skolkökslärarinnan hade en gång yttrat:

– Jag förstår inte, Malin Forst verkar ju inte dum annars, men så fort hon får något i sina händer, är det som det var förgjort.

Handarbetslärarinnan uttryckte samma tanke i omildare ordalag. Där borde alltså ingen lockelse föreligga. Även om hon senare kom att gifta sig, borde hon också då känna sig mer hågad att anställa praktisk arbetskraft i hemmet för att själv ägna sig åt andligt arbete.

Det kunde ju också vara så, att Malin Forst aldrig hade sett någon utförbar möjlighet att på allvar få odla sina älsklingsintressen och därför aldrig låtit tanken flyga så långt som till akademiska studier i teologi. Man fick lov att sätta hennes fantasi och förnuft i rörelse.

Alltså började rektorn tala om behovet av kvinnliga teologer som kristendomslektorer vid de kvinnliga seminarierna. Som det nu var, rådde brist. Följden var, att också de kvinnliga läroanstalterna måste anställa manliga lärare i kristendom, vilket hade sina betänkliga skuggsidor, framför allt det att de aldrig kunde komma i så levande kontakt med eleverna som en kvinnlig lärare. Kvinnor har nu ett annat sätt att tänka och reagera än vad män har.

Ja, det förstod ju Malin, det måste de väl ha?

– Och min tro är, att fröken Forst skulle passa utmärkt bra både för de teologiska studierna och för undervisningen vid ett seminarium, sade rektorn.

Studera teologi och undervisa vid ett seminarium! Sammanhanget klarnade. Det var därför hon var hitkallad!

Inom henne började en stor vrede koka. Därför att hon hade visat sig begåvad kantänka! Det frågade man efter! Och det enda väsentliga? Det som var viktigare än begåvning? Det frågade man inte efter! Det tog man för självklart att det dög! Ett ögonblick skakades Malin av raseri, som en oskyldig människa gör, då hon för första gången ser, att heder och ära säljs för pengar. Så bottenlöst falsk var alltså världens måttstock, att det frågades efter betyg och skrivfärdighet, när det gällde själars ve och väl!

I nästa ögonblick slog raseriet tillbaka över henne själv. Det var väl inte så underligt, om de trodde hon var en from kristen, så som hon gick här och hycklade! Vems fel var det, att ingen kom på den idén att undersöka hennes andliga inställning? Hennes eget! Här gick hon och larvade precis som vanligt och skrev sina uppsatser och höll sina lektioner, under tiden gled hon över från tro till otro, utan att någon märkte det och utan att hon sade ett ljud om det. Vad hon hatade den fega hycklaren Malin Forst! Det var verkligen hög tid att bekänna kort!

Kort och koncist – ja – men hur?

– Jag tror inte jag duger till det! sade hon mörkt.

Rektor Melling spände ögonen i henne, på en gång retsamt och välvilligt.

– Varför skulle inte fröken Forst duga, när så många dumma, karlar duger?!

– Så menade jag inte. Jag duger inte – på annat sätt. Allting har ändrat sig så på sista tiden. Jag har börjat tvivla på allting.

Rektorn vaggade avvisande med huvudet.

– Det går vi alla, igenom, fröken Forst, sade hon. Det får man inte ta så slutgiltigt. Man kommer fram på andra sidan, och då är man bara säkrare.

I hennes röst låg övertygelsens fasta värme, men den nådde inte Malin. Det där var ju rektor Mellings erfarenhet. Men inte gick det väl *alltid* så, att man kom fram på andra sidan? Och om man gjorde det – hur länge dröjde det? Inte kunde hon börja studera teologi under hat och uppror, i den förhoppningen, att allt hade en övergång?

Det blev tyst någon minut. Rektorn väntade, att Malin skulle säga något, kanske komma fram med sina inre bekymmer, eller kanske börja tala om den praktiska sidan av studiefrågan. Under tiden grep hon en papperskniv och tryckte det böjliga bladet hårt mot bordsskivan, som om den handlingstomma tidrymden plågade henne och hon ville påskynda att något skedde. Malin såg åtbörden och missuppfattade den. Också hon kände tystnaden tryckande, pockande, och trodde, att rektorn redan nu ville ha fram ett avgörande. Ett – två – marsch! Hon kände det som om hon på något sätt måste sätta plan mot plan för att ha någon rätt att försvara sig mot den övermäktiga viljan.

– Jag skulle vilja läsa – psykologi! stötte hon fram. – Och pedagogik! tillade hon, i hopp om att *det* åtminstone skulle finna förståelse hos en seminarierektor.

– Vet ni, det är verkligen ingenting att studera, sade rektorn torrt. Jag vet det, för jag har gjort det själv.

Hon tänkte tillbaka på sina universitetsstudier med ett visst förakt. Morgonföreläsningarna över det kontrollerbart oriktiga pedagogikkompendiet. Och psykologin! Redan på den tiden visste hon betydligt mer om psykologi, skillnaden var bara den, att hennes kunskaper var nyttiga och oordnade, medan professorns var onyttiga och ordnade. De psykologiska experimenten gjorde ingen människa glad, avsedda som de var enbart för blivande forskare, experimentatorer i sinnespsykologi. Det sades, att man lärde sig vetenskaplig metod ... Nå, för all del – men i genomsnitt gällde tämligen säkert, att den som kunde tänka, han kunde det redan när han kom dit, och den som inte kunde det, han lärde sig det inte under psykologiseminarierna. Barnet framför henne väntade sig stora ting av professorerna och deras visdom! Nonsens, djupt nonsens.

Malin visste ingenting om universiteten, annat än att de var våra högsta läroanstalter och att vetenskapens senaste resultat borde finnas att hämta där. Det var möjligt, att vetenskapen inte var så långt hunnen på det området – i själva verket gjorde hon sig inga större illusioner om vikten av de kunskaper den hade att bjuda. I skolan hade hon ju också läst psykologi, tanke, känsla och vilja, visuella, auditiva och taktilt- kinestetiska uppfattningstyper, tack så mycket – men fick man väl tag på litteraturförteckningar och metod – skulle man då inte i alla fall kunna leta upp någon enda liten trådända, som förde ett stycke längre? Ett stycke fram mot kunskaper, som kan skydda oss mot den levande döden? Som kan skydda oss mot det anstormande kaos' angrepp?

– Tror ni verkligen, att ni skulle göra mer nytta i det facket? frågade rektorn, och det hördes på hennes röst, hur gräsligt dumt det var om man svarade ja.

Malin svarade heller inte direkt ja:

– Eftersom jag har lust för det – så är det kanske ändå min uppgift – – –

Rektorns ansikte mulnade och blev strängt. På så vaga grunder valde en människovarelse sin plats i den stora striden? Så helt utan en känsla av ansvar för sina gåvor och av samhörigheten med det hela?

– Snälla fröken Forst, sade hon, det där kallar jag ett barnsligt och egoistiskt resonemang. *Kallelsen* väntar en där man behövs, inte där man – "har lust"!

Domen! Den hårda domen! Barnsligt och egoistiskt! Skammen och skulden störtade sig över henne, och ändå kunde hon inte ge efter, och ville inte! Fast de avskyvärda, förhatliga tårarna började droppa.

Rektorn var tämligen van vid hysteriska utbrott. Det ligger för flickor i den åldern. De kommer direkt från familjen, där de ännu betraktades som barn och i nödfall kunde få sin vilja fram med sådana medel, och de har ännu inte vant sig vid den hårda och sakliga verklighet, som väntar dem utanför de skyddande murarna. De behöver varken vara särskilt dåliga karaktärer eller särskilt överkänsliga för att ta till lipen, det är bara en rest av barndomen, och ser de, att det inte hjälper dem, går det snart över.

Lugnt och utan otålighet, delvis för att avleda, frågade rektor Melling:

– Nå, fröken Forst, ni talade aldrig om för mig, vad ni skulle göra med er psykologi och pedagogik?

Hennes lugna röst stillade inte Malins tåreflöde, tvärtom, fast hon nu grät av rörelse och tacksamhet i stället. Rektorn var ändå hennes vän, en vän som hon inte förtjänade i sitt sturska trots. Motståndet släppte, den själviska stoltheten släppte, i en kapitulationens impuls att ge sig helt till pris sådan hon var, såg hon upp med ett blekt leende mellan svalda tårar:

– Ibland önskar jag mig – en ny skola – en experimentskola – med nya metoder – – –

Rektorn satt ett ögonblick stum inför en sådan aningslöshet. Trodde barnet där, att hon kunde sträcka ut sin

tjuguåriga hand efter vad som helst, bara därför att hon ”hade lust”? Hade hon verkligen inte en aning om den kamp för brödet, där de flesta får vara tacksamma att ha sin knappa dagliga bärgning och mycket få lyckas komma bara ett trappsteg högre?

Lågt och kyligt öppnade hon verklighetens värld för den sovande:

– Har fröken Forst privatförmögenhet, eftersom ni har sådana planer?

Ett välriktat svärdshugg mot den som redan hade kapitulerat. Malins gråt blev starkare. Det var inte de osäkra framtidsutsikterna, inte svårigheterna för en fattig skolreformator, som överväldigade henne. Det var ironiens svärdshugg, som betyder förakt. Och så känslan av ohjälpligt handicap i denna kamp mellan rektorn, som inte bara visste sitt eget mål, utan med lika stor säkerhet andras också – och henne själv, som ännu ingenting visste, inte det bittersta, bara att hon trevade och trevade och måste treva sig fram själv.

Rektorn nickade till tecken att samtalet var slut, och Malin drog sig undan till en avlägsen vrå av den tomma korridoren. Där satt hon och grät.

En liten världslig känsla av skam över att ha burit sig så huvudlöst åt och svarat så fånigt babyaktigt dränktes nästan helt och hållet i häftiga samvetskval. Kallelsen väntar en där man behövs, inte där man har lust – barnsligt och egoistiskt – och så all den bittra ironin, som var mer än rättvis efter en sådan vänlighet, en sådan oförtjänt vänlighet, som hon hade tillbakavisat så klumpigt, så blint, så ovänligt ... Kallelsen väntar ... Där hade hon fordringen igen, som hon inte ville uppfylla, därför att hon var egoistisk, det betyder jagisk, det betyder en avfälling från den Enda Goda Viljan.

Men allra underst i källarvåningen rörde sig en sömngångare, som inte frågade efter hur mycket det gräts där uppe, inte nu längre – någon som hade börjat känna sig säker, därför att här inte fanns något val. Hade hon stått hundra gånger inför samma pliktens fordran, skulle hon ändå alltid varit tvungen att vända sig bort. Rätt eller orätt – det finns något som heter nödvändighet. Min nödvändighet. Min vilja!

Tårarna stannade långsamt av, och sömngångaren började vidga sig och fylla hela huset.

Det oundvikligas ro. Det inre ödets ro.

Hade hon kanske nu slutgiltigt tagit parti för den evige upprorsmannen, mot plikt och fordran och lag och moral? Möjligt. Där glimtade ett svagt ljus genom mörkret, stjärna eller irrbloss, vem visste det. Medvetandet: detta är jag; detta är mitt.

Du stränga främmande makt, jag är ju själv som du. Jag är själv svärd och vilja.

– Jaså, tror ni jag tänker dra mig tillbaka så fort! sade rektorn och lade sin säkra lilla hand i samvetets långa rådsbord av himmelsk smaragd. – Ånej, jag stannar nog där jag är.

Inte ens här i de Högres församling rådde fred och endräkt. Man grälade, man blekte varandra till skuggor genom isande föraktfulla blickar, i bästa och artigaste fall erbjöd man sig att suga upp en aktad motståndare för att på så sätt bereda honom ett slags fortsatt liv som värdefull beståndsdel och bevara kontinuiteten.

För en Högre är det emellertid en högst pinsam känsla, då konturer och värdighet börjar mjukna. Helt naturligt, att rektorn gjorde motstånd, då hon kände sig allvarligt hotad.

Den hon vände sig mot var en herre, av allt att döma nykomling. Som sådan uppförde han sig också, nämligen med nykomlingens oförskämdhet, inte med hans blyghet. I de övriga rådsmedlemmarnas ansikten stod tydligt att läsa: ”Den där har ingen talan här!” Men han hade nu en gång sluppit in, och där stod han.

– Min herre, med vad rätt talar ni i denna församling? återtog rektorn. Se er omkring och skäms! Tro inte, att jag tar till orda i egenskap av den visserligen uppsatta och ansedda, men ur evighetens synvinkel ändå jämförelsevis försvinnande person, som min jordiska namne är. Så förmäten är jag inte, att jag tror mig hålla andens bindande och lösande nycklar i mina svaga personliga händer. Men ingen är så obetydlig och ingen så enastående, att han inte representerar makter och herradömen, var han än står. Jag är inte ensam! Jag vågar till och med påstå, att jag här representerar den värdefullare delen av mänskligheten – den värdefullare, min herre, märk det!

Hon lyfte handen, och gestalter tätnade omkring henne som en vakt. Närmast: välkända pampar från kristliga sommarmöten, där ”Fädernas kyrka” ljöd i det fria och gjorde var och en till man i ledet; ledare av församlingsaftnar, där livsfrågor dryftades och man tyckte sig skymta de frommas århundradesega kamp bakom det synliga nuet, när man såg vintermörkret utanför fönstren återspegla brinnande lågor som änglars ansikten och brinnande ansikten som andens lågor. De heliga i rutig bomullsklänning! De heliga i svart cheviotkavaj! Bakom dem: kämpar för samma sak under gången tid, de som nu hade nått sin vila. Medan de flockade sig där kring en trofast och stark människa, växte deras inre glans ut ur höljet och spred sig omkring dem, tills de alla stod där klädda i vitt sken, den vita skaran, kommen ur den stora bedrövelsen. Allhelgonadagens många ljus flammade upp till högtid omkring deras vardagsstrid, och det ändlösa syskontåget genom tiderna uppslukade barmhärtigt var och en enskild i sin mäktiga flod. Allhelgonadagens sånger av seger och längtan brusade över dem. Alla helgon! Amen! Amen!

Rektorn lyfte andra handen, och synen sjönk tillbaka som bleknande rökelsevirvlar.

– Allt detta är jag, sade hon. Liknelsevis och i nuvarande situation. Min herre, i detta ögonblick står jag här alltså som Guds befullmäktigade ombud. Ännu en gång frågar jag er: med vad rätt tar ni till orda i denna församling – tidernas blomma?

Den nykomne skakade sitt blåsvarta hår. Dropparna, som stänkte omkring honom, brände som etter.

– Med förtvivlans rätt, svarade han.

Fy-rop höjdes, mindre för vad han sagt än för något annat, värre: i hans röst darrade en metallklang, som verkade hädelse, därför att den alltför mycket påminde om – – –

Han lyfte sina tunga ögonlock; blicken var väldig av makt, som hade samlats i ögondjupen under landsflykten i det yttersta mörkret. Ty det yttersta mörkret har ingen användning för makt.

– I kraft av evig uppståndelse!

Han knöt sina smidiga, vitlysande händer kring ett svärd, som slingrade sig i ljungeldsform – och alla såg att han var rustad till tänderna och hörde att han rasslade av metall –:

– I kraft av anor och släktskap!

Skygga löpte allas blickar utefter det oändligt långa rådsbordet, som när man vandrar och vandrar och vandrar i en drömkorridor. Längst där uppe försvann övre bordsändan i urtidsdimma. Som suddiga morgonberg skymtade orörliga de äldsta och mäktigaste. Ibland viskade de med varandra, och ljudet av deras röster nådde de yngre rådsmedlemmarna, närmare dörren och närmare skeendets tummel, som suset av en metallisk vind ...

En liten man i enkla, till och med slitna medeltidskläder reste sig från sin plats för att tala. Det var inte mäster Eckehart, eftersom han var klädd i världslig dräkt, men en kusin till den store mystikern, en protestantiserad kusin, med mer sinne för personlighetens vikt än sin släkting, yrkes- och kallelseman,

kanske skomakare som Böhme, kanske folkskollärare också, vem vet.

– Den som talade nyss var Lucifer! sade han. Den onde anden, upprorsmannen av begynnelsen, har talat till oss. Ämnar ni verkligen ge honom säte i vår stämma? Hans väg för bort från lydnaden.

– Menar ni mig? sade nykomlingen. Det är sant, min väg för bort från lydnaden. Men om församlingen behagar se hit, så är inte heller jag ensam.

Han knäppte med fingrarna, och luften svartnade omkring honom av upprorisk kamp. Förvridna drag tog form, förkrympta gestalter, jordiga trälansikten, krökta trälryggar, maktlöst hat och maktlöst hån. Thersites' löjliga skepnad linkade fram med fula ord i munnen – de hängde ut ur mungiporna som paddfötter och råttsvansar. Alla de fule och låge, som tjuter i mörker och avund, allt sparkat, som krälande och väsande hugger efter den häl som sparkar.

Församlingen satt stum av vedervilja.

Ur den mörka massan av undermänskligt liv sprang dramatiska figurer fram för att leva sitt ögonblick och förgås. Som en hord av smygande vargar tätnade Spartakus' skaror och slöt upp ur diken och hålvägar; mot kvällshimlen reste sig redan deras kors i långa rader. Eldar glimmade fram: kättare och hädare med retorter och passare hängav sig åt förbjudna forskningar. – Galilei på knä för att återkalla sina läror. – Giordano Bruno på bålet.

Församlingen blev orolig.

En man med skägg och mantel begärde ordet. Profeten Jeremia, tycktes det, han som på sin tid satt fängslad som högförrädare. Eller kanske Amos, koherden från Tekoa, som vredgades så över att man sålde den fattige för ett par skor. Det är inte så lätt att skilja på alla i en så stor församling, särskilt en där medlemmarna har benägenhet att ingå legeringar.

– Känner vi inte igen allt detta? frågade han. Varför vill du kalla dessa dina? Sant, att de kämpar ensamma, sant att de inte är upptagna i de heligas gemenskap – men var det inte så för många av oss också, medan vi levde och stred på jorden? Var ligger då skillnaden mellan er och oss?

Lucifer ryckte på axlarna.

– Fråga inte *mig* om det! I traditionen, förmodar jag, svarade han vårdslöst.

Han gjorde ett kast med huvudet, och den röksvarta luften blånade allt djupare till blått blått hav, där svärmar av små segel långsamt strävade ut mot det okända som dumdristiga insekter: egyptiska snäckor med lädervingar, lyriska och hellenska purpursegel. En högstävad spansk *nave* gled fram som i dröm, som en stirrande blick så utan att väja, över solnedgångar och soluppgångar och natthav och daghav. Allt större syntes den, allt närmare. I fören stod Kolumbus med ögonen hopknipna i blåsten. Han spejade mot nytt land. Men det nya landet steg ur vattnet inte som stränder och öar, utan som böljande, väntande människoöden: tiotusen leenden av tiotusen slags lycka, tiotusen suckar av tiotusen slags olycka. Tiotusen själars gruvor med malmer som väntade på upptäckt och namn. Tiotusen ännu inte födda möjligheter att forma ett liv.

Men vimlet stillnade och klarnade. Det tiotusenfaldiga smälte samman och lade sig till vila i ett enda ansikte, ett fint och strängt, där alla linjer steg i en lugn hymn.

– Här kastar vi ankar så länge, sade Kolumbus och steg ner från skeppet, och församlingen såg, att det bara var Lucifer, som hade roat sig med en liten synförvändande förklädnad. Vid handen ledde han emellertid fortfarande sin nya kandidat till apoteos.

Marcus Aurelius och Buddha såg på varandra – båda befann sig i jämförelsevis urblekt tillstånd och skulle inte ha något emot en möjlighet till hedersam assimilation – och nickade. Den nya kandidaten hade en viss förnäm upphöjdhet, som tilltalade dem.

Från en avlägsnare del av bordet gled en liten smidig brun skuggfigur fram. Jaså levde han än! Det var så längesedan han gjorde sin röst hörd i församlingen. De aktuellare rådsmedlemmarna gjorde stora ögon, och mäster Eckeharts kusin krökte sin eljes av gudomlig godhet präglade mun till ett ganska ampert hånleende. Den smidiges bröst var bart, så att man såg hans totem i blå tatuering: Sköldpaddan. Uncas, den siste mohikanen, på sin tid – fast det var mycket längesedan – en stormakt i rådsförsamlingen.

– Äntligen! sade han. Äntligen en människa av ridderlig stam, av den ridderliga stammen Människa! Av sig själv och ur sig själv ridderlig, Människan av stolthet och adel. Hälsar ingen annan dig välkommen – Uncas, fast numera en skugga ur det förflutna, kommer dig till mötes. Hugh! Jag har talat.

Åtskilliga av de nyare heliga hade en viss sympati för den lille stridbare brune och räknade också släkt med honom på mer eller mindre långt håll. Sankt Georg drakdödaren – vars ynglingapanna hade tjusning och glans av kommande segrars fröjd – hade verkligen ingenting annat emot honom än att han stred på egen hand och inte som himladrottningens utsedde sven. I den frågan visste helgonet för övrigt med säkerhet, att han hade den stora vita skaran på sin sida. Det var också vad som verkade särskilt osympatiskt hos den nya kandidaten – men för all del, hon kunde haft ett mer frånstötande utseende – hur som helst hade hon värdighet.

Fröken Mogren reste sig vid nedre bordsändan och begärde ordet, citerade Viktor Rydberg (”Han är i den, som ej hans namn anammar”) och fortsatte:

– Inte är det namnet det kommer an på. Och varför skulle vi här, rektorn och Eckeharts kusin och jag och de tusen andra, inte få hälsa en ren, högtsträvande, ideell skepnad välkommen som syster och like i den vita skaran? Vad har Lucifer med henne att göra?

Då skrattade den upproriske ett diaboliskt skratt, som var otrevligt som en upplysningsfilm.

– Jag påminner er, mina damer och herrar, om den kraft, som överhuvudtaget har lyft *min* kandidat till dessa höjder och öppnat dessa dörrar för henne. Är församlingen kanske villig att erkänna den kraften som legitim ...?

Ett sus av ovilja gick genom de vita. Sådant talar man inte om, sådant är smaklöst, vi har hört alldeles tillräckligt om sådant i våra dagar. Ur den första tystnaden av moraliskt äckel höjdes fy-ropen på nytt, denna gång bedövande starkt.

Lucifer log oåtkomligt. Den gamla striden var redan i full gång, förd inte med jordiska vapen, men med de hemlighetsfulla krafter, som väcker och när idealen och även dödar dem, då deras tid är ute. Han stod där lik en mörk fältherre bland de stridande och log – hopplöst, som den evige upprorsmannen ler, medveten om att aldrig kunna segra fullständigt, så länge han förblir sig själv – och fullt av hopp, som den eviga förnyelsens herre, medveten om att aldrig kunna fullständigt besegras, så länge livet lever.

På vilken undrets tröskel blev den stora meningen form i linje och rörelse?

På samma undrets tröskel, där ljus blev ljus och ton blev ton. På förälskelsens skapartröskel.

Det encelliga urdjuret med sitt enda dunkla sinne drev genom dunkelt enahanda. Då greps det av havsförälskelse och skapade havet genom att utbilda ett känselsinne, så att väte-syremolekylerna fick mening – och väta och frisk kylighet gjorde sitt inträde i världen; greps av rymdförälskelse och skapade den

tonande rymden genom att utbilda ett hörselsinne, så att luftvågorna fick mening – och sus och ton gjorde sitt inträde i världen; greps av kosmisk förälskelse och skapade det strålande universum genom att utbilda ett synsinne, så att eterdallringarna fick mening – och färg och ljus gjorde sitt inträde i världen. Så skapade en evig förälskelse världen till sin mening.

Synen sade en dag, oroligt som en ständigt spejande måste tala:

– Jag är förvirrad och vet inte längre om jag är syn. Jag omsluter och följer som om jag vore känsel, jag håller andan i väntan som om jag vore hörsel, jag andas in berusad som om jag vore lukt och jag dricker i långa djupa drag som om jag vore smak. Men ett vet jag: i det jag på så sätt omsluter, hör, andas in och dricker bor en djup mening, som jag bävande trevar mig fram mot. Står jag på en ny skapelses tröskel?

Och hörseln svarade, lågt som en ständigt lyssnande måste tala:

– Jag vet, jag vet! Då musiken tar mig i besittning, är det inte klarheten och klangen i var enskild ton, som gör mig lycklig, och inte heller den sinnessmekande sammansättningen av ackord. Vad jag söker i tonerna ligger under och bortom tonerna. Säg själv, syster syn: kan en mättad purpurfärg eller ett bländande ljusspel fylla dig med liv så som det hemlighetsfulla du talar om – mänskliga linjer och rörelser, som uppenbarar en ny värld? Säg själv – är inte uppenbarelsen inför sinnena på samma gång uppenbarelsen av det sinnesskapande bortomsinnliga, som inga gränser känner för sin eviga förälskelse? Är den inte hägringen av ett rike under skapelse?

– Till och med jag, den minste av bröderna, sade smaken, kan gripas av liknelsens rus: en droppe beskhet, en droppe syra kan träffa mig som en kallelse till seger – som en påminnelse om organismens elastiska svingning inför språnget. Och hur mycket mera då ni, stora syskon, hur mycket mer måste inte ni vara på spaning efter sinnenas liknelser av det inres spänning till språng och flykt!

Full av skygg vördnad vaknade Malin upp till nya dagar på ett helt nytt plan av verkligheten. Tingen hade fått djup färg och stigit henne nära, de kallade och fängslade. Vägen upp till seminariet från Södra stationen var redan den var morgon ett svårbegripligt äventyr, vårsolens morgonsken över hyreskasernernas gavlar avslöjade en värld av djup värme och hög klarhet och mättad med större betydelse än ord kunde ge. Det var som om alla skimmer och sken och dagrar närmade sig med en plötslig, knappt förnimbar och snabbt försvinnande blomdoft, fulla av mjukt och hemlighetsfullt naturliv som rågade rosenkorgar, och hon höll andan, och hennes hjärta stod stilla, då hon försökte fånga det ögonblickliga ogripbara löftet i deras doft.

Vägens äventyr ledde fram mot det större, det egentliga äventyret. Hon gick till högtiden, som var dagens första möte. Och var gång hon såg henne, stod hon på nytt inne i den stora stillheten. Att det var så förintande vackert – det kunde minnet aldrig hålla fast. Den vackraste minnesbild var maktlös mot verkligheten – trots att hon levde från dag till dag av och för och i och genom detta. Som man lever för en altartjänst, och som man lever för ett saliggörande och svårt mål.

Svårt – därför att Siv inte bara var Siv, utan också uppenbarelsen av en livsriktning. En elfenbenshals som stiger ur fulländade halsåsar kan utan ord ställa mer direkta krav på en människas hållning än alla lagbud tillsamman.

Malin kände det som om den halvsmälta ryggraden inom henne drog ihop sig i smärtsam och ändå välgörande kramp, av törst efter stramhet och svikt. Den tvingande kraften, som hon fåfängt hade frågat efter, var där.

Ingen kunde mindre ana något än Siv själv. De snabba ögonkast, som gav Malin styrka, väckte inte uppseende. Hon behövde aldrig avsiktligt uppsöka Siv, de möttes ofta nog ändå, i korridorerna, i trapporna, i

klassrummet; och den askes, som låg i att mottaga alla dessa sekundlånga, möten som en självmant beviljad gåva av stunden, hörde med till den hårda och ljuvliga självuppfostran, som Siv krävde utan att veta det. I Malins ögon skulle det varit grov otacksamhet att försöka tvinga sitt sällskap på en människa som Siv: du har fått nytt liv och jordens härlighet och himmelens därtill – och du vill ha mer? Men där fanns också en självisk skygghet i hennes återhållsamhet: nu då hon njöt den lyckliga tilliten i att på nåd och onåd överlämna sig åt ett okänt inre skeende, ryggade hon tillbaka för att kanske störa helgden och äktheten med ett falskt steg, ett sentimentalt tonfall eller något annat av allt det oäkta, som låg där som en oövervunnen rest från sjukdomstiden. Hellre vänta och låta krafterna arbeta. De ord som växlades mellan henne och Siv var få och sakliga, och just det hörde med till bilden Siv och vägen Siv. Ju värdigare saklighet, dess mer Siv.

Ty Siv stod i förbund med allt som hade omedelbar och säker och självklar tillvaro, med de påtagliga tingen och med de stumma varelserna, växter och djur. På Malin, som närmade sig henne utifrån, genom ögat snarare än genom någon andlig kontakt, verkade hon mera blomma än kämpande själ. Det var överdrift, naturligtvis, och kom sig av att hon inte kände henne från den andra sidan – och ändå, där fanns ett *mer* eller *mindre*, som betydde riktning och art och skilde henne från andra. En riktning och art, som drog blicken utåt på ett annat sätt än förr. Allteftersom våren slog ut – otroligt tidigt för övrigt, redan i april var det varmt som om sommaren – upptäckte Malin, att hennes förhållande till det ordlöst levande hade förändrats. Hon hade alltid sökt ensamhet och natur, men naturlivets händelser, knoppning, blomning och fruktsättning, och groning och vissnande – allt hade mer varit symboliska språngbräden till en inre helgad värld. Grep hon nu efter en bladknopp eller ett gräs, så rörde hennes hand vid den lena ytan av ett okänt och knappt vetbart *du*, guldgrönt av sjudande solliv, som hennes egen trångt mänskliga erfarenhet aldrig skulle fatta – lyckligt slutet inom sig självt, följande sitt väsen utan att fråga efter resten, och ännu i denna oöverstigliga begränsning en översvallande glädje och livskälla för den främmande varelse, som stod här och bara snuddade vid ytan. På tåget in till staden och ut från staden stod hon ute på plattformen, darrande av förtjusning över att följa lövens och de ljusa skottens utveckling. Ja, med dem var Siv släkt. Hon växte som de, i förtröstan på rotens hemliga inneboende lag. Därför hade hon kunnat växa sig vacker som ett ungt träd eller en blomma.

Men vad fordrades det inte för att en människa skulle hålla sig så oskadd!

Med blod och nerver ännu fulla av minnen från kaos såg Malin den harmoniska människan simma på de störande och förstörande inflytelsernas hav som en spröd näckros, vars enda svaga livsmöjlighet var att varsamt och djärvt på samma gång treva sig fram till sitt eget väsens mått och hålla sig därinom med hård tukt. All den svikt och smidighet, rörelsens och rytmens disciplin, som gav simmaren och dansaren makt till den friaste bundenhet – allt det var Siv. Allt det som stolt och självfallet underordnade sig sin egen nödvändighet och lät den bära alla de heliga blommor, som kan utveckla sig ur varje nödvändighet. – I seminariets duschrum hade Malin hemliga och hängivna möten med Siv, inte i person, men med stilen Siv, i form av kall dusch två gånger om dagen. Dock inte ett ögonblick längre än som kunde vara nyttigt – vilket också hörde till stilen.

Det kom återfall, mer eller mindre märkbara i det yttre. Man sprang inte över från den sjukdom hon hade varit och till den hälsa som var Siv så som man springer över ett dike. Men de kunde inte avskräcka, inte nedstämma, därför att arbete och offer, som sker ut ifrån en stor hängivenhet, rymmer en erövringens lycka redan i sig själva.

Ett av de svåraste bakslagen kom en gång i gymnastiken.

Malin var för visso ingen framstående gymnast. Hennes styrka låg på annat håll. Nu, då kroppen i all sin härlighet hade träffat henne som en livsuppenbarelse, sörjde hon över sin ensidighet. Hon skulle gärna skrivit lite sämre uppsatser och hoppat lite bättre sadelhopp i stället. Men där fanns bara en väg: tålig

övning.

En rörelse fanns det, som hon överhuvudtaget inte kom någon väg med, det var klättring i lodlina. När alltså fröken Tybb lät släppa ner lodlinorna och Siv stod där vid sin lina och Malin strax intill vid sin, gick det en rysning genom henne, mer av undran än av fruktan: skulle hon nu, i detta nya sakernas tillstånd, kunna åstadkomma vad hon aldrig förr hade kunnat? Varför inte? Varför inte tro på ett under – ett sådant obetydligt litet under i jämförelse med de väldiga, som redan hade översköljt henne?

En ansträngning – och det gick inte. Omigen – omigen – nej. En gång till – Siv var redan högt uppe – det måste gå – förhatliga degklump till kropp – förhatliga mos till muskler – förhatliga, förhatliga lilla äckel till räka, som inte ens kan klättra – – – Det måste gå, och det går inte, det går inte, går inte – – –

Energien övergick i raseri, och slutet blev hysteriskt sammanbrott. Fröken Tybb vinkade på Nanni Fransson:

– Ta ut henne i korridoren och lugna henne!

Där satt hon som knäckt på bänken bredvid Nanni Fransson, och tröstförsöken märkte hon inte, men i hennes inre arbetade det intensivt. Detta var ett nederlag. Inte att hon inte kunde klättra, men att hon kunde ta ett så oväsentligt småbarnsanspråk för väsentligt. I stället hade hon förbrutit sig mot det som verkligen var väsentligt. Mot den hållning, som möter fakta fattad och med lugn, likgiltigt om de visar ett vänligt eller ovänligt ansikte. Det kunde också uttryckas så: mot Siv.

Och så kom det sig, att medan Nanni Fransson satt och lugnade henne utan att hon märkte det, trängde Malin inte bara förbi sin hysteriska fåfänga och sitt hysteriska självhat, utan också förbi själva skammen över allt detta, djupare in i kunskapen om principen Siv. Honung ur bitterheten och seger ur nederlaget. Hon skulle komma att skämmas inför Siv, ja, vilt – så fick hon väl göra, det. Tvärsigenom! Och kanske Siv skulle förakta henne – så var det också rätt, så fick hon väl göra det. Hon skulle tvinga sig till hennes aktning med nya ansträngningar – och om den vägrades henne av människan Siv, som inte kunde se det inre och inte veta allt – så skulle hon i vilket fall som helst erövra förbundet med allt det som Siv uttryckte ...

Till några direkta utbrott kom hon aldrig efter den gången.

Allt det som Siv uttryckte ...

Inte genom ord eller samtal, inte genom något av det som i dagligt tal kallas själ, bara genom linjer och rörelser hade hon förnummit det allt förändrande budskapet. Och ändå var det klar kunskap och så lite gåtfullt som möjligt, entydigare än några ord skulle varit. Malin höll på att lära sig ett nytt språk: tingens språk. Det kom nästan som en ersättning för det välkända system av namn och begrepp, som hon hade kastat eller tappat vid randen av det strandlösa. Hon stavade och trevade sig fram i detta nya. Det fanns en mystisk tavla, som hon en gång sett reproducerad och som hon gång på gång måste tänka på, då hon sökte en liknelse för sin egen situation: ett barn ligger ensamt, naket, storögt på savannen; vid horisonten drar morgonmolnen förbi bakom underliga träd, främmande djur dricker ur gölarna eller betar ute på vidden; barnet ligger tyst, med ögonen fulla av en okänd dag. – Så stod hon där nu, inför tingen.

De var så direkta, de kom så inpå, de talade inte i allegorier, inte med begreppens översättningar som mellanhand, de kastade sig över henne så helt och hållet individuella. Från alla håll träffades hennes sinnen av omedelbara handlings- och hållningsimpulser, så att hon måste värja sig, säga nej och ja.

Det fanns ting, som var farliga, så att hon måste visa dem ifrån sig. Skymningsting. Månskensting. Tavlor, dikter, musik, som förrädiskt lockade en att släppa sans och behärskning och sjunka tillbaka i kaos med uppgivelsens och det måttlösas lättnad. De lockade med en svårmodig berusande ljuvlighet – man kunde

nästan tänka sig, att alla de stridiga, vilsna, mållösa ursjälar, ur vilka människan samlade sig till helhet och härskarväsen, låg på lur och försökte fresta till återfall i den första formlösheten. De flesta omkring henne tycktes uthärda lockelsen utan att blinka och föll för den med största sinnesro. Det *kunde* bero på att de inte var mottagliga nog, inte konvalescenter nog för att känna, var vägen började slutta mot upplösningen, medan Malin reagerade med alla nerver och bara hade ett val: att visa allt sådant ifrån sig.

Och det fanns andra ting, som lyfte upp ur kaos, samlade, förenklade, stärkte. De tillhörde solvärlden. Ett hus, en stol, ett glas kunde strömma av styrka och tröst ur alla ytor och linjer. De var inte ”vackra” – de var vägvisare till en möjlighet att leva. Malin förstod vad hon aldrig förr hade förstått: vilken djupt allvarlig och allmänmänsklig angelägenhet *konst* är.

När modern satt och spelade för sig själv inne i den stora tomma salen, kom Malin som oftast insmygande och satte sig att lyssna. Alltid med samma bön på läpparna: ”Något av Bach!” Ingen tillhörde solen och kosmos så visst. I själva verket var hon inte musikbildad nog att förstå hans svårtillgänglighet. Bakom tongångarna, i rytmens behärskning utan nåd, tvärsigenom allt det musiktekniska och ”svåra” urskilde hon bara ett sätt att förhålla sig, som inte var att ta miste på.

Allt, allt som kom inom räckhåll blev oföränderligt underkastat samma vägning på samma känsliga våg för alla värden: leder detta till klarhet eller från klarhet, till jämvikt eller från jämvikt, till hälsa eller från hälsa? Eller enklare och mer träffande uttryckt: till Siv eller från Siv.

Hon var på upptäcktsfärd efter Siv.

Så öppnade våren sig allt vidare, och var ny dag närmade sig full av spänning, ett äventyrens äventyr.

– Jo, visst är det vackert – och ändå tycker jag man har lust att säga: *tant de bruit pour une omelette!*

Det var rektor Melling, som yttrade sig vanvördigt om Kellgrens Nya skapelsen. Hon hade åhört en av lektor Fjells lektioner i litteraturhistoria och diskuterade nu i all vänskaplighet själva ämnet med den av hädelsen skräckslagna lektorn.

Malin hörde orden i förbifarten och blev fundersam. *Une omelette?*

Men det är väl så. För somliga är det en pannkaka och för andra den brinnande busken. Och de båda lägren torde kanske få svårt att övertyga varandra. Man kan använda språkets alla ord, för de andra är och förblir det ord.

Från ena sidan: *Vem kan avbilda det förtärande ljuset, då det bryter en själ i bitar och fogar samman dem till nytt liv?*

Och från den andra: *Vem kan ta så uppstyltade ord på allvar?*

Ja, komiskt, visst var det komiskt. Malin skulle själv ha vridit sig som en skamsen orm i löjlighetens myrstack, om det varit förr i världen. Men inte nu. Nu uppvägdes skammen av det som var viktigare.

Komisk måste den lilla breda och knotiga tjuguåringen Malin Forst ta sig ut, då hon troget dag efter dag knogade ner från Södra seminariet till Centralstationen för att få gå i Siv Lindvalls sällskap så länge som möjligt. Den skygga och beundrande blicken ur hennes runda ögon, då de riktades mot Sivs fina profil – komisk, komisk! Hade hon varit en ung man vid sidan av sin hemligt tillbedda – då skulle man möjligen, men bara möjligen, kunnat ta henne på allvar. Hade hon varit en ung kvinna, som gick här med en hemligt älskad man – då skulle det redan ha snuddat vid det man småler åt, inte helt utan ogillande. Men som det nu var – ohjälpligt komiskt! Om inte värre.

När man så plötsligt blir stel och stum och ledsam som en stock, måste det sannerligen inte göra det löjliga bättre. Det blir tomt i en, inte en stilla tomhet, som kan fyllas och ta emot, utan överfull tomhet, stelkramp. Och alltid kommer den just då en lång längtan går i uppfyllelse. När man är ensam, tänker man: ”Det vill jag tala om för dig – det ville jag visa dig.” – Men när alla de innestängda önskningarna ser en väg ut, blir det panik. De störtar sig över varandra för att hindra och stänga, de brottas och binder varandra, till slut rör sig ingenting mer, kraft spärrar kraft, och utåt kommer det att likna döden. Tanken är borta, känslan är borta, viljan ligger orörlig.

Man kan gå och gå utan att orka få fram ett ljud. Inte förrän man redan går över Riksbron, lyckas man pressa fram några ord, som snubblar på näsan över varandra:

– Tänk, att pilarna redan är så långt komna!

Ja, de är verkligen långt komna, deras ljusgröna slöjor hänger milt vårliga över den glittrande Norrström, men just då man säger det är de en likgiltiga som gatstenarna man trampar, och vad man egentligen ville säga, vet man inte så noga – bara att det bestämt inte var vad man sade. Det riktiga ligger förmodligen gömt någonstans i en vrå, så bundet och bevakat av hela ens inre kraft, att allt annat har mist färg och liv och verklighet för en.

Sedan, när man är ensam igen och krampen börjar lossna, är man fruktansvärt trött. Rätt som det är kan man märka, att det gör ont i foten, och när man drar av sig skon, står en pigg rakt upp i hälen, och det måste ha varat länge, för skon är full med blod. Så hårt spänd var man, att inte ens det kändes!

Allt detta skulle nödtorftigt kunna förklaras för de andra, de med omeletten, just därför att det är att skratta åt. Men sedan skulle de rycka på axlarna och säga: ”Kära barn, vad ska nu sådant tjäna till?” – Och hur skulle man kunna förklara, att man ändå måste uthärda hela sin egen löjlighet – som kan vara skäligen likgiltig utom i ett fall: om den är tydlig också för Siv – och stelkrampens utmattning och dödliga förödmjukelse? Att man utan tvekan utsätter sig för samma förödmjukelse på nytt och på nytt, så ofta man har ringaste möjlighet?

Ett skäl är naturligtvis något så när begripligt: man hoppas alltid, att allt skall förvandla sig. Så mycket har förvandlat sig, som såg värre och större ut, varför inte detta också? När man ändå ingenting vet om framtiden, skymtar den bara som en väldig, obestämd fortsättning, formlös, full av överraskningar. Man känner sig för med foten vid vart steg man tar, och man bygger ingenting på morgondagen, men man förtvivlar inte om den heller, snarare hoppas man: mäktig att göra långt mer än vi mäkta begära.

Men framför allt är det något helt annat, som tvingar en. Eller rättare, som kommer en att välja allt detta löjliga av hela sin själ. Och skulle de förstå *det?*

Att en människa inte kan uttrycka ett i linjer och rörelser och vara något annat i sitt inre, det kan synas självklart. När man finner det bekräftat, förvånar det en inte heller. Men man visste inte, att den nya sidan av samma väsen kunde vara så överväldigande och så spännande. Det gör en företagsam. Man har inte råd längre att gå miste om en droppe.

Det hände så:

På frukostrasten stod en grupp kamrater i livlig diskussion. Och vem vill inte vara med där det diskuteras livligt? Visserligen var Siv också där, och det fanns en lag, som påbjöd avstånd. Men var den inte mogen att snart träda ur kraft? Den var skriven för en sjuk, för länge sedan.

De talande var fulla av förakt och misstro. De höll på att avbasa modern konst, för tillfället kubismen.

– En människa är väl i all sin dar inte en samling lådor heller! sade en.

– Jag såg en tavla på en konstutställning i julas, där ansiktet på en karl var *grönt*, jag överdriver inte, för det var *grönt!* sade en annan.

– Det förstår ni väl, förklarade en tredje, att något får man göra för att verka originell, och kan man inte hitta på något annat, så får man måla kantigt, där det är runt i verkligheten.

Men Siv sade långsamt:

– Jag hörde en gång en konstnär säga, att kubismen inte är en konst för allmänheten direkt, utan en konst för konstnärer.

Är det så underligt, om man då får tårar i ögonen och vill sjunga högt eller falla ner och tillbedja? Kanske det är underligt. Nej, nej, det om något måste också de andra förstå, de vore ju blinda annars! – Naturligtvis gör man ingendera delen, varken sjunger eller faller på sitt ansikte. I stället står man stilla och låter intrycket tränga så djupt och stämpla sig så fast som ens själ är mäktig. På kvällen vet man, att något nytt är vunnet.

Och om de ändå inte förstår? Hur kunde man förklara det?

Beskriva, hur oberörd hon stod bland de andra? Deras sarkasmer kom henne inte vid, hon rycktes inte med av deras skratt. Hon stod med båda fötterna djupt på sin säkra grund, som var vad hon själv hade upplevat, och bara det. Beskriva den sömngångaraktiga långsamma vägran att fälla ett omdöme, som ännu inte var moget? Det är de mognade frukternas, den mognande sädens långsamhet. Beskriva vad en människa utstrålar, då hon är viss om att alla ting finns till i kraft av en god kärna? Så ligger de där och väntar på den säkra handen, som vill bruka dem. Och den som själv ännu inte har funnit vägen till den goda kärnan, han får visa frågaren vidare, till dem som har funnit. – Ja, beskriva ögon och mun och röst och skimmer och rytm hos en som vågar visa sig ridderlig mot tillvaron – ridderlig nog att bara lita på deras omdöme, som har upplevat och upptäckt.

Och så vet man: för att på allvar kunna närma sig tillvaron, måste man vara mäktig denna högsta ridderlighet.

Å, man har gjort sig en föreställning om rättvisa – och inser äntligen, att den var en vattsoppa av negativa dimmigheter! I stället för en stor generös prakt.

En bildhuggare kunde kanske beskriva det bättre, eller en musiker.

Men skulle de andra ändå kunna förstå?

Hade hon själv varit djupt inblandad, hade hon själv varit kubistisk målare, skulle hennes ton ändå förblivit lika lugn. Hon skulle inte haft något skäl att angripa och såra. Inte därför att hon fruktade något slags förbud mot fientliga känslor och handlingar, utan just därför att hon inte var rädd och i sin vilande säkerhet inte kom på den tanken att känna sig själv angripen och sårad. De visste, eller de visste inte – frågan kunde undersökas. Det är svårt att veta, om man i ett sådant fall skall säga: *för henne stod saken över människan* – och mena: för henne var det verkliga så fängslande, att den mänskliga fåfängans fordringar på ett sken av rätt blev löjlig barnlek – eller om det inte vore bättre och mer betecknande att säga tvärtom: *för henne stod människan över saken* – och då mena: ingenting hade hon försvurit sig åt, av ingen åsikt var hon bunden; allt som var tjänade henne som redskap – så som människan står över tingen och brukar dem som de är lämpliga till, själv alltings ändamål.

Man har gjort sig en föreställning om saklighet – och inser, att den var ängslig asketisk förnekelse. I stället

för frihet och makt!

Men när bara några få ord så kan visa vägen till en hel hållning mot tingen och verkligheten, en betraktandets och tänkandets heliga hållning av tillit – säg, hur skulle man då ha råd att bry sig om sin egen löjlighet eller försteningens pina! Sådant är grundligt betydelselöst för den törsten inom en, som bara kan släckas av det kungliga vinet Människa.

Medges, att detta är ett stort buller. Och pannkakan i det här fallet: Sivs ord, som var rätt naturliga och visst inte så påfallande betydelsefulla ...

Det sägs att förälskelsen är blind, därför att den ser och värdesätter på annat sätt än de andra. Men är det inte den – och bara den – som ser?

Men det kommer nätter, de kommer och de kommer igen, då man måste se om sina gränser och flytta sina märken, då man måste finna sig till rätta med nya och förödmjukande upptäckter.

Först kom den enkla och naturliga upptäckten av ett enkelt och naturligt faktum. Där fanns en man, som Siv tyckte om – det borde väl inte vara något överraskande i det. Malin hade skyndat efter henne för att få sällskap. Då hon kom ut, stod Siv på andra sidan gatan och hälsade på en ung man, som stått och väntat, hon hälsade med ansiktet uppåtvänt mot hans och ett uttryck, som var överväldigande vackert.

Att Malin sedan snarare vacklade än gick, och kom på fel tåg, och hamnade långt bort i Handen i stället för i Tullinge, och kom hem åtskilliga timmar för sent och var absolut likgiltig för alltihop liksom också för fars kommentarer – det var att skratta åt, men samtidigt på ett sätt väntat. Och ändå var *det* just vad hon själv minst av allt hade väntat! Det sista hon hade trott sig om.

Därför att hon ändå borde veta – sade hon sig, där hon låg vaken och stirrade ut i mörkret – att det högsta och vackraste kan man inte hålla fast, det kan man inte göra anspråk på. Det går förbi som en uppenbarelse. Det är ingens egendom mer än dens, som förmår se och fatta och sedan växa ut till likhet med vad han har sett och fattat. Det låter sig inte bindas, kanske inte ens vid en människa.

Hon måste se om sina gränser. Hon måste växa ut över dem.

Att allt det där ändå var så svårt att förverkliga, det visades bäst av att det gjorde så ont nu. Hon hade inte vetat, hur snävt personlig, hur primitivt girig hon var. Men nu märkte hon, att hon var inne på falska vägar. Nu märkte hon, att hon var på väg att förväxla det högsta och vackraste med en människa.

Så farligt är det att lämna de trygga opersonliga områdena, där man ännu njuter av en mänsklig varelse som av en blomma, och låter sig lockas vidare, till det alltför personliga som kallas själ. Så underligt detta, att just det som kallas själ skulle vara ingångsporten för okända, alltför mänskliga, trångt personliga, obskyra önskningar ...

Tydligt, att det var något hon måste förinta och döda för att komma över. Man måste komma över det trånga personliga och finna en väg dit, där man fattar det vackraste av vackert helt opersonligt, även om det tillfälligtvis uppenbarar sig för en i en person. Tydligt att hon hade överskattat sin egen styrka, överskattat sig själv överhuvudtaget, inte tagit sin alltförmänskliga litenhet med i beräkningen. Med den måste det göras upp.

Vad det går lätt att säga, men vad det är svårt att göra! Vad är alla vishetsregler och principer mot en människa! Hon visste bara ett: att det gjorde ont.

Och smärtan tätnade, och Siv var där. Intill henne, omkring henne. Det fanns ingenting annat än brinnande

eld – och Siv. Brinnande eld, och Siv, och smärta.

Vad tjänade det till att försöka förneka att det gjorde ont, när det i alla fall var så. Vad tjänade det till att bedöva sig med ord om det högsta och vackraste, när det i alla fall inte var allt. För det var inte allt! Det var ändå Siv alltsammans.

Det fick inte vara så, det var inte så! Hon måste bort från detta personliga, förnedrande ... Måste slå det till marken och förinta det. Måste svinga sig upp ur det lågt mänskliga till en sval ren höjd av fläckfri opersonlighet. Kämpa, hon måste kämpa, måste, måste ...!

Men Siv var där. Hon var inte bara där som eld och smärta, hon var också där, intensivt, med hela sin lugna klara enkelhet. Och i ljuset från hennes lugna klara enkelhet måste Malin skämmas över sitt fäktande, som en gång under gymnastiken.

De övermäktiga fordringarna är ihålig titanisk teater. Men vår längtan är vårt väsens hjärta, som vill föra oss till mognad.

Så var det bara att klä av sig sina falska omänskliga anspråk och lägga ner sina konstruktioner – för vilken gång i ordningen? – och ta sin ganska hjälplösa plats innanför sin längtan, som gjorde ont, innanför sitt väsens gränser. Utan den heroiska gesten.

Därför att jag har sett dig, Siv.

De tunga svarta böckerna! Bland de ljusa småpyrena såg de så fientliga ut. Varför måste de heliga böckerna vara svarta? Men det är väl ingen tillfällighet.

Ettan satt andäktig vid sina små pulpeter med händerna knäppta framför sig till tecken på att det inte var vanlig kunskap de inhämtade, utan livets sanningar om de högsta tingen. Händerna vill så gärna gå sina egna vägar, de vill rita gubbar på pulpetlocket eller på bokpärmen, båda delarna lika förkastligt, de vill plocka med pennorna och bygga torn med kautschuken på bläckhornet eller med böckerna, lagda på sned över varandra. Det är inte bra, om de gör det annars heller, men under kristendomen får det inte ens komma på fråga. Därför ligger händerna låsta på pulpeten framför en – de dumma, ostyriga händerna.

I Malins minne dök ett uttryck från barndomen upp: ”Bort med tassarna! Se men inte röra!” – Men det hade ju inte riktigt sammanhang med det här.

Längst nere vid väggen satt hon och hennes lektionsgrupp med anteckningsboken i hand, och på stolen i hörnet fröken Zender, som ledde kristendomsundervisningen i ettan – lång, blek, med ett blygsamt och älskvärt och ändå mycket bestämt sätt.

Fröken Zender var en glänsande pedagog. Förra gången hade hon hållit en inledningslektion, som var både fin och skicklig. Det var då också ett tacksamt ämne: herden med fåren. Hon hade börjat med barnens egna erfarenheter av får och lamm – de var visserligen rätt sparsamma, men kunde utnyttjas så mycket grundligare och konkretare – hade sedan berättat om herden och hans omsorger och målat idyller ur hjordens liv för att därefter övergå till bildens innebörd i människovärlden: på det sättet har vi också en god herde, som leder oss, och vilken? – Jo, det var barnen på det klara med. – Och så den stora skillnaden mellan en jordisk herde och den himmelske: en människas begränsning i fråga om uppmärksamhet och krafter och tålamod och förutseende, jämförd med den eviga och obegränsade godheten och makten. Slutligen hade först fröken Zender, sedan alla barnen tillsammans läst de första verserna i den psalm som småningom skulle genomgås: ”Herren är min herde, mig skall intet fattas. Han låter mig vila på gröna ängar, han för mig till vatten, där jag finner ro.”

Malin tittade på lille Magnus Anderson. Bakifrån åtminstone såg hans askblonda kalufs lika andäktig ut som de andras. Hur tänkte han sig det: ”Mig skall intet fattas”? Som en framtidsdröm, eller vad? Lektionen hade varit en mönsterlektion i egentligaste mening, helt på barnens nivå och oklanderligt konkret, men detta ”Mig skall intet fattas” fick man nog utlägga i rätt abstrakt mening och rätt mycket över ettornas horisont för att det skulle kunna tänkas passa in på Magnus Anderson i något avseende. Hans bara ben i regnet! Hans förkrympta väsen! Och han var väl kanske inte den ende heller. Övningsskolans elever kom i allmänhet ur välbärgade arbetarhem, men det fanns ju undantag – och för resten finns det också välbärgade familjer, där inte allt är som det skall vara och där barnen pressas till jorden under sådant som är alltför tungt. Nå, det kunde hon inte veta – men någon överdrift var det, om man påstod, att intet fattades Magnus Anderson – det var tämligen säkert.

– Du tycker jag är kinkig och småpetig förstås, sade hon till Nanni Fransson, då de gick ut – för jag vet ju, att det var en bra lektion – men jag känner mig så *ond* på alltihop. Om de menar, att små stackare, ja, där är en som jag känner och som jag vet har det uselt, att han till exempel ska vara tacksam *ändå*, för att han tillhör en kristen församling och har tillgång till heliga sanningar och allt sådant, så ska de säga det då, men de ska inte stryka över och låtsas som om han inte hade något alls att klaga över ... Jag vet inte om du förstår hur jag menar ... När det nu *är* galet ... Vi fick sjunga en sång i skolan om en sockerbagare, som egentligen slutade så: ”Och har du pengar, så kan du få, men har du inga, så får du gå!” Det är ju sant och riktigt, det kan ingen människa ha något att invända mot. Mer än skolan! För det var omoraliskt med en sådan världsordning, alltså var det inte så. I stället fick vi sjunga: ”Och är du snäller, så kan du få, men är du stygger, så får du gå!”

– Det är förfalskning, sade Nanni Fransson muntert, det är omoraliskt *i dålig mening!* Men vänta du, det kommer nog om bedrövelserna också och om att de inte gör så mycket, så det så. Jag har räknat ut, att det blir Ellen Eriksson, som får tala om Dödsskuggans dal, jaha, Dödsskuggans dal, och sen blir det du som får versen: ”Han smörjer mitt huvud med olja och låter min bägare flöda över.” Är du inte glad?

– Det var väl inte så farligt, där kan man hålla på med bjudningar och gästabud hela tiden. Jag ville inte byta med Ellen Eriksson.

– Jaha, och sen så blir det jag som får bekräfta huvudinnehållet: ”Godhet allenast och nåd skola följa mig i alla mina livsdagar, etcetera.” Sen får Karin Fägersten börja med något nytt.

– Men jag är så ond, jag kan inte hjälpa det. Vad tjänar det till att låtsas på det där sättet!

– Inte vet jag! Det blir väl enklare så! Inte kan man tala om för barnen som det är heller! De är väl rädda nog ändå, stackare.

Malin teg. För Magnus Anderson behövde man kanske inte tala om hur det var, han visste ändå. Men hon skulle givit mycket för att ett par minuter få se med hans ögon, se hur de båda världarna, erfarenhetens värld och herdevärlden, blandades samman eller skildes åt i hans tankar.

Gången därpå var det Märta Balcke, som hade den svåra uppgiften att ta upp fröken Zenders fallna mantel. Hon gick trofast i det upptrampade spåret: att fårens liv också hade sina faror, ja det kunde barnen förstå, och så allt vad ett stackars litet lamm kunde råka ut för. Barnen var så uppfinningsrika, att det nästan blev lite för mycket för Märta Balcke, som satt där och var nervös med ett stort utförligt lektionsutkast framför sig. Hon gick vidare till berättelsen om det lilla sjuka lammet, som låg och hade så tråkigt i fållan, men så rätt som det var fick det höra en röst, det var herdens röst, och då var det en sådan glädje för det lilla lammet – eller, som det också kallas, *vederkvickelse* – alldeles som när ni är sjuka och mor sitter vid sängen, och då är allting ändå bra, fast man är sjuk. (Styvt påhittat av Märta Balcke det där med det sjuka lammet, en

utmärkt illustration, som alla kunde förstå, till förra delen av hennes text: ”Han vederkvicker min själ”.) Så gav barnen exempel på hur deras mor brukade pyssla om dem, några mammor brukade också läsa sagor. (– Jaha, då vederkvicker hon dig, kan man säga, instämde Märta Balcke påpassligt.)

Sedan gick hon tillbaka till vägens faror och tillämpade dem på människolivet. Vi kan också råka vilse. Vi kan också falla ner i farliga klyftor, där vi har svårt att ta oss upp igen. Vad kan det vara?

– När vi går fel i skogen, föreslog en liten parvel av de sagokunniga.

Ja, men det var inte det värsta. Vi kan gå vilse på annat sätt, hemma eller i skolan, var som helst.

– När vi är olydiga! gissade en annan. (De var inte helt ovana vid denna symbolik.)

Ja, det var rätt. Och så haglade exempel på olydnad, och framför allt på hur obetingat och undantagslöst lydig man själv var. En enda pys bekände med synbart nöje, att han inte alltid brukade borsta tänderna, fast mamma sade åt honom.

Malins blickar sökte återigen Magnus Andersons nacke. Han var nog kanske lydig. Han gick och tiggde, när pappa och mamma befallde. Eller hade han försökt göra uppror? I så fall hade han väl lyckats glömma bort det nu. ”Barn är alltid små fariséer”, hade fröken Zender sagt en gång i metodiken.

Hon satt på helspänn. Det drog upp till storm i henne, och tankarna arbetade feberaktigt, som alltid, då något upprörde henne. ”Ägnade att grundlägga barnens första religiösa och sedliga föreställningar”, citerade hon tyst ur undervisningsplanen. Förra gången var det de religiösa: herdevärlden. Den här gången var det de sedliga: lydnaden. Man ska vara snäll och lydig. Grundbudet. Så heligt, att det måste läras med knäppta händer. För det är enklare så. O Gud, o Gud, i den mån du finns, måste du inte hata dina förkunnare, som använder dig som buse och karamell ... Och han som korsfästes som missdådare på Golgata, var den mannen verkligen *snäll och lydig* ... Jag vet inte om han var det, men nu är han det, lydig intill döden, ja intill korsets död ... Och det var huvudsaken ...?

Men i de högre klasserna kom den högsta av all etik, där kom kärleksbudet. Du skall älska! Du skall! Det betyder: fördra allting, tro allting, hoppas allting, vara långmodig och mild, inte högmodas, inte uppblåsas, inte skicka sig ohöviskt, inte avundas, inte söka sitt ... Det där är för dig och mig, Magnus. Det är enklare så. Hur skulle vi annars bära oss åt? Högst besvärligt antagligen. Och när vi blir gamla och själva har barn, eller lärjungar, eller underlydande, så kan vi kanske vara glada, att de också har fått lära sig det där med knäppta händer och högtidligt hotfullt svarta böcker på pulpeten och inte som vanliga ordningsregler, som kan kritiseras och ändras till i morgon.

Det är bara en sak: vad i all föraktad och förtrampad rimlighets namn har detta med sedlighet att göra? Jag skulle vilja kalla det: Läran om de Maktägandes Förbud mot Uppror. Och moral är något annat ...

Det är något vackert. Det är något ljust och befriande. Det är något som man inte behöver befallas älska. Jag vet vad det är – – –

Hon böjde sig över anteckningsboken och skrev:

”Är det etikens grundval: *att vara snäll och lydig?*”

Nanni Fransson läste det och såg tankfull ut. Hon skrev till svar:

”Någon annan skulle inte ettorna förstå.”

Malin: ”Då kunde de vänta en stund.”

Nanni: ”Och sedan undrar jag: måste inte ändå lydnaden vara grunden för all etik, även om det blir på ett högre plan?”

Malin blev svarslös. Å ena sidan tyckte hon, att det nog var riktigt, på ett sätt – det man älskade och dyrkade lydde man också – å den andra hade hon en stark känsla av att där ändå var en skillnad. Hon gjorde en tveksam åtbörd för att beteckna sin osäkerhet, medan Märta Balcke med tydlig och klar röst läste högt för klassen:

– ... han leder mig på rätta vägar för sitt namns skull.

Fyra ryggar böjdes över häftena och fyra händer skrev: ”Hon förklarade inte: *för sitt namns skull.*”

Under lektionskritiken kunde inte Malin låta bli att anmärka:

– Det låter alltid på kristendomstimmarna som om lydnad vore den högsta och enda dygden.

Fröken Zender smålog förstående. Vad fröken Forst lät hetsig, men det var kanske bara nervositet.

– Ja, sade hon, det är ju rätt naturligt, var ålder får vad den behöver. Annars kan ju fröken Forst ha rätt i det, man kan ju omväxla lite: lögn till exempel vet de mycket väl vad det är, fast de naturligtvis förnekar att de själva någonsin har ljugit. Och ovänlighet med. Och tjurighet. Och elakhet mot kamrater med. Och mot djur. Man kunde nog ta det lite fylligare, det kan nog vara riktigt.

Men för Malin tycktes världen eka av den stora striden mellan Makten och Upproret. Lucifers kamp – Lucifer Ljusbringaren, Lucifer den Onde. Utanför var luften full av de stridandes gny. Människor som skyndade genom gatorna gick den ena eller den andra maktens ärenden, utan att veta det kanske. Bakom de hårdnade människomaskerna dolde sig budbärare från ena eller andra lägret. Ända hit in i korridorerna och klassrummen förföljde de ljusa härskarorna sina vikande mörka fiender och tryckte med heliga stämplar skammens och skuldens märke i deras ansikten. Men ännu med märket i pannan reste de sig, fula av dåligt samvete, med skygga blickar, med böjda ryggar, utan de ljusas legala frimodighet – de olydiga, de upproriska. Reste sig till kamp för något så dyrbart, att varken skam eller skuld kunde skrämma dem lydiga. Anförda av Lucifer – Ljusbringaren, av fienden kallad den Onde.

Och när Magnus Anderson ett par dagar senare hälsade på Malin i trappan, strålade hon upp i en öm känsla av hemligt kamratskap. Han var inte längre åklagaren, som krävde hennes villighet att lida. Han var en liten halvt besegrad stridskamrat, som hon ville slåss för så visst som man vill slåss för sig själv.

Mitt folk!

Morgonbönen är något ganska otäckt. Allt det gamla, som Malin inte längre vill veta av, kallas fram och väcks till liv av de vanda orden och de vanda stämningarna och sticker upp huvudet och vill hämta ny näring. Hon står ansikte mot ansikte med sitt gamla samvete, står där som syndare – men där finns ett nytt också. Det gäller att inte släppa efter, att veta, på vilken sida man vill stå. Hade hon möjlighet att välja, skulle hon hålla sig borta från allt vad morgonbön hette. Nu finns där naturligtvis ingen möjlighet. Så får hon alltså sitta där snällt och hålla tummen på ögat på den gamle domaren, avslöja honom, överbevisa honom, överrösta honom.

Raskt och beslutsamt stiger rektor Melling upp i katedern. I förrgår kväll hörde hon en skildring utifrån Europa; efterkrigstidens jämmerrapporter skakade henne, och hennes starka praktiska impuls att hjälpa fann inga utvägar, den var dömd att förtvina i vanmakt. I dag talar hon i stället om lidandet i världen.

... knappa tre år efter det blodiga världskriget slår vi oss till ro och är färdiga att glömma ...

Malin 2. Ja, glömma, låt oss glömma! Det som vill leva måste glömma. Ge oss ljuvlig idyll, ge oss tröst och vila! Låt oss få glömma oss till liv hellre än minnas oss till död.

Malin 1. Därför att du är självisk.

Malin 2. Gärna! Gärna! Varför skulle jag inte vara självisk? Något förnuftigt skäl? Kanske bara det att ”självisk” är ett fult ord?

... medan stora delar av världen ännu dignar under fruktansvärda lidanden ...

Malin 2. Det vet vi, det konstaterar vi: två gånger två är fyra. Och sedan: kan jag hjälpa på något sätt? Nej. Kom då, så går vi och dricker kaffe så länge.

Malin 1. Att glädjas, då syskon lida ...

Malin 2. Hjälpa med att man själv går under, menar du? Medge alltså att du är en idiot. Jag vill inte att en idiot som du ska bestämma över mig. Så du håller dig tyst med dina fula och vackra tillmälen. Vem vet – en gång, när jag kan hjälpa, vill jag kanske – ja, vem vet? Men i så fall inte därför att jag skall och bör, utan därför att jag – har lust!

... men har vi skonats, är det inte för att fegt dra oss undan ansvaret, utan för att bära vår del ändå ...

Malin 2. Jag känner igen det. ”Lid!” säger ni. Och säger ni: ”Han har lidit!” så sänker ni rösten som inför det beundransvärda. Och tävlar om vem som lidit mest! Med småpojkars beundran för en idrottsprestation. Ni föraktar hälsan och glädjen ni, som banaliteter, om de inte har köpts dyrt för det fina djupa lidandet! Vet ni, att ni hädar? – Å, vackra tysta självklara hälsa, du sällsynthet, du enda tillbedjansvärda, du mål! Siv! Rädda oss!

Malin 1. Och ändå behöver man inte vara kristen ens för att inse att hon har rätt. Man behöver ju bara vara människa helt enkelt. Inte kan vi, inte får vi göra oss av med vår ansvarskänsla, vår solidaritet med dem som har det svårt. Inte får vi jazza på randen av kvalens brunn. Drar vi oss undan lidandet, är vi på bödlarnas sida. Offer eller bödlar, ett tredje finns inte i denna världen!

Malin 2. När jag slåss, vill jag slåss för att segra, inte för att falla. Och ni, mitt folk, mina stridskamrater, om jag en gång faller, så gå fram över det som en olyckshändelse – det var inte mitt livs mening. Säg: vårt lidande var en livets vilsegång, fråga inte efter vad vi led, det var oväsentligt och snarare en skam. Fråga efter vår del i hälsan, i glädjen, i segern! Den var vår ära och vår gåva, som går vidare.

... låt oss bedja, att våra hjärtan inte måtte förhärdas, utan stå öppna för den jämmer, som stör vår goda ro ...

Malin 2. Låt oss bedja, att våra hjärtan förhärdas till glad kristall ...

Malin 1. Tror du, att du i längden kan göra dig hård mot mig, som är ditt samvete?

Malin 2. Jag bryr mig inte om vad du kallar dig, du är ett blötdjur och ska förgiftas med förnuft, med klart, rent, gudomligt förnuft, som ingen fasa, kan ändra – som är ett fäste bortom fasan! Jag ska sätta dig på diet! Jag tänker inte sitta i morgonböner hela mitt liv.

... Ty riket är ditt ...

Malin 2. Den går genom tiderna som en upprättande sval vind: drömmen om Hellas. Bara en hägring. I de lyckliga svala källorna tvättar självgisslarna blodet från sina skuldror. Drömmen om ett hedniskt ljus-Hellas,

som aldrig fanns i verkligheten. Drömmen om ett mål. – Siv! Tillflykt!

Vit. Du har brutit dig väg, du har skaffat dig rum, och spelet väger till din fördel. Men jag skrattar, skrattar, skrattar. Nyss stod vi på en födelses tröskel, du och jag, och du laddade med gnistrande inre kraft, men jag grep efter yttervärlden, och jag var nära att stänga dig inne! Här står vi i dörren till ett nytt utanför – en större gemenskap, de mångas. Vill du erövra den också, du omätliga hunger! Men jag griper på nytt efter detta nya utanför, jag griper på nytt efter Domarens röst! Hör! Den är överallt, och den fäller allt. I ett svagt ögonblick, då dina väktare sover, skall åter metall väcka metall och stänga din väg.

Svart. Hon är själv metall! Själv svärd och vilja!

Vit. Du skall tvingas förtära dig själv i din hunger.

Svart. Ännu är jag stark! Och levande! – Jag trotsar dig.

Vit. Spelet fortsätter. *Garde la reine!*

Dialog III. Om Malin Forst.

Kaktusodlare. Tänk, jag är i alla fall smått rörd över hur det levande klamrar sig fast vid existensen med alla medel, också i de fattigaste och förkrymptaste former. Ligger det inte något rentav tappert – om man nu kan tala om tapperhet hos livskraften, det är väl lite oegentligt kanske – i en sådan envishet? Alldeles som när man ser de små gråa stugorna, som klänger uppefter alla ogästvänliga, kala berg där uppe i norr – utposter för mänskligt liv i alla fall, hurdant det sen är.

Estet. De fattigaste och förkrymptaste former? Menar ni verkligen, att man kan tala om ”de fattigaste och förkrymptaste former” i ett fall som detta? Den överkänslighet hos själen, som kommer den att snudda vid gränsen till undergång och uppleva domedagar, där vi andra tjockhudingar inte tycker det var något att bråka för, gör den livet fattigare, menar ni? Är den inte snarare ett sublimt och vördnadsbjudande skådespel? Är det inte till sist den djupa konflikten – oavsett de fakta, som ligger till grund för den – som ger näring åt all stor konst och tragisk höghet åt människolivet? Man kan inte önska bort den. Finns det en ledsammare föreställning än den om en evig paradisisk idyll? Men vi behöver inte vara rädda. Konflikten dör aldrig ut, därför dör heller aldrig konsten ut, och människolivet kommer inte att mista sin storhet och lyftning.

Funktionalist. En hjärtlös synpunkt på lidande medmänniskors kamp för sin hälsa, tycker jag. I själva verket är det oförsvarligt att anlägga estetisk måttstock på så allvarliga saker. Om inte hälsa och lycka stämmer med er estetik, så är det möjligt att det är den som behöver ändras, i stället för att hälsa och lycka ska misstänkliggöras bara därför att ni ska få njuta av konflikten som ett ”sublimt skådespel”! – Min syn på saken är den: nog får man väl säga, att den här unga människan Malins inställning till tillvaron har blivit något rationellare, trots allt? Följaktligen sundare?

Pragmatist. Nånå. ”Rationell” skulle jag vilja kalla vilken inställning som helst, förutsatt att den hjälper oss att leva. (Jag ser, att ni vill opponera er, men det menar åtminstone jag med rationell.) Och man får inte glömma, att Malin Forst redan en gång förut, efter sin så kallade omvändelse, stod lika livsaccepterande och livsduglig som nu, vem kan avgöra, om det inte till och med var ändå mer? Hon har genomgått en förvandling – det är allt man kan säga. Det är möjligt, att det inte var den sista förvandlingen. Det är möjligt, att denna nya inställning, som nu förefaller henne som en befrielse, då kommer att förefalla henne lika bindande och hämmande som det gamla nu.

Kvinna med sunt förnuft. Just det! Jag tycker också, att Malin Forst helt enkelt har genomgått en förvandling, och snarare en sorglig sådan. ”Sundare!” Det kan aldrig vara er mening! Från början är hon en

innerligt religiös, något överspänd men onekligen moraliskt högtstående ung flicka, med stark känsla för alla människors samhörighet och sitt eget stora ansvar. Alltså: en *mycket* frisk människa, om man ser lite djupare. Sedan blir hon ju sjuk. Jag förstår, att somliga kanske menar, att det har något att göra med hennes föregående inställning, men det menar inte jag. Hon var frisk och blev sjuk helt enkelt, det behöver väl ingen långsökt förklaring, det är ju sådant som vi ser alla dar. Och sedan är och förblir hon sjuk. För den där egoismen, som hon utvecklar och till och med gör till program, den tycker då jag för min del är mycket osundare än att hon förut plågades av det onda i världen, för att man plågas av det tycker jag är mycket sunt och riktigt. Och den där förälskelsen, den verkar på mig direkt vedervärdig. Jag är själv så genomsund, så mig äcklar sådant nästan fysiskt.

Lärarinna. Och den som jag tycker är det mest ideella och rena man kan tänka sig, just *därför* att den är så lite kroppslig! Tar man *den* fysiskt, då har man verkligen en dålig fantasi! Sådana skolflickssvärmerier är ju så vanliga så man nästan kan kalla dem normala, och att de inte har ett dugg med kroppen att skaffa, det kan jag garantera, som har sett så mycket sådant i min dar. Vid tjugu års ålder är det förstås lite sent med den sortens känslor, men somliga utvecklas senare, när det gäller känslorna, och jag, som har träffat Malin Forst personligen, vågar säga, att där fanns något så rent i hennes ögon, som måste vederlägga alla snuskiga fantasier i fysisk riktning. – Vad egoismen och de andra överspända åsikterna beträffar, så gör ju ungdom så mycket program som de inte menar. – Allt som allt: jag tror inte det behöver bli någon dålig människa av Malin Forst.

Akademisk lärare i etik. Hon *kan* mycket väl bli en borgerligt oförvitlig person, naturligtvis. Men när hon nu har övergivit religionens och samvetets säkra grund för att följa en obestämd och obestämbar ”längtan”, finns det åtminstone stora sannolikheter för att hon på ena eller andra sättet spårar ur, kanske också i yttre borgerlig mening. Fallet visar med all önskvärd tydlighet, att nutidsmänniskan icke äger en moralisk auktoritet, som med överväldigande kraft, utan tvivlets reflexion, griper om hennes inre liv. Hade aldrig den misstanken dykt upp, att morallagen fordrade det orimliga, skulle ingen nevrosalstrande konflikt ha uppstått. Den moraliska kraften var för svag. – Och jag upprepar vad jag alltid har sagt: *för en människas innersta andliga väl är det bättre att hon går under själsligen, än att hon ”botas” från sin syndakänsla på annan väg än genom ånger och förlåtelse.*

Pastor. Man får väl också säga, att det var ett missgrepp att gå till denna välmenande men något dimmiga fröken Mogren. Hade Malin Forst verkligen sökt upp sin konfirmationslärare, som hon först tänkte, eller någon annan erfaren själasörjare, skulle han säkert ha talat förstånd med henne och fått henne på andra tankar. Hennes religiositet var nog kanske redan från början inne på lite farliga vägar – var den inte lite väl kvietistiskt färgad? Lite för mycket oändlighetsmystik? Det försvagar nog viljan i längden, helt naturligt.

Läkare. Vad det beträffar att ”tala förstånd”, så tror jag det tjänade fasligt lite till med ett fall som Malin Forst. Det var nog ingen dogmatisk irrlära precis som låg under hennes symtom! Jag är till och med rädd att det hade kvittat tämligen lika, under vilka omständigheter och i vilka ideal hon hade vuxit upp. Flickan var ganska säkert degenererad helt enkelt, det märkte man ju redan på hennes extatiska, för att inte säga hysteriska läggning. Hon är med all sannolikhet predestinerad melankoliker – fördömelsehistorien är ju typisk – och det kommer inte att ändras, hennes åsikter må växla hur som helst, och hennes livsinställning, och vad ni vill kalla det. Denne doktor Ringström *var* i själva verket en ganska klok karl, även om han var ett societetslejon – där fanns inte mycket annat att göra, kan jag tala om!

Seminarierektor. Vore det så enkelt och så tröstlöst, då borde vi hellre slopa de dryga skatterna till vårt undervisningsväsende, tycker jag, och låta våra barns ärftliga egenskaper utveckla sig på egen hand i fred och ro. För min del får jag säga, att det var ett bra konstigt seminarium Malin Forst gick i. Vid vårt seminarium åtminstone har vi helt enkelt inte tid att gå upp i oss själva, – eller som doktorn så fint säger: i

vår ”melankoli” – på det där sjukliga viset. Och hade vi hos oss upptäckt några tendenser till sådant, skulle vi alldeles säkert hittat på medel emot det. Jag håller nämligen med Malin Forsts far på den punkten: det här är snarare en uppfostringssak än en medicinsk fråga. Det visar ju historien för övrigt. Är det inte självuppfostran, som så småningom förändrar henne? Att den försiggår i samband med ett svärmeri, är en tillfällighet. Den kunde likaväl – vilket kanske är både naturligare och vanligare – ha försiggått i samband med en religiös omvändelse eller sammanträffandet med en stor personlighet, utan all den svärmiska bråten. I grund och botten är det ändå samma sak, nämligen mötet med en högre etisk verklighet. Att Malin Forsts kris för henne bort från kristendomen är ju beklagligt, men det kan ju också vara ett nödvändigt led i hennes utveckling. Jag misstänker hon kommer tillbaka igen, när hon blir äldre och förståndigare.

Herre med slät ring. ”Högre etisk verklighet!” Känner ni er verkligen så övertygad om att den bilden som Malin Forst kallade ”Siv” hade någon motsvarighet alls i verkligheten? En jättelik illusion alltihop, är jag rädd. Det är många unga män, som har gjort sig liknande föreställningar om sitt hjärtas tillbedda, och de blev grymt lurade, när de råkade ha framgång. Den ”högre etiska verkligheten” därvidlag skulle jag för min del kalla en vacker mask, som våra drifter bedrar oss med. Sanningen är inte så skön att skåda, minsann.

Blid person. Då har man inte sökt den med samma kärlekens tillit som man sökte illusionerna. När jag har sett en vacker slöja trasas sönder för mina ögon, då har jag alltid tänkt: den verklighet, som har vävt och använt den, måste ju vara förmer. Och bakom slöjan har jag aldrig funnit vad jag sökte – aldrig någonsin – men när jag uppgav det, fann jag andra ting, som gav djupare klang och sötare mognad än min fantasi hade haft förmåga att måla ut för sig. Därför ville jag för min del helst instämma i vad Malin Forst också tycktes mena själv: vi måste anförtro oss åt vår längtan. Med rädsla och motstånd finner vi ingenting, inte på någon väg. Med kärlek finner vi allt, på alla vägar.

Vilket? Är det suddigt? Är det ingen förklaring? Nej, jag vet, att det inte är någon förklaring. Men en sak har jag åtminstone lärt mig av den här historien som av andra: man ska inte vara för säker på det man inte vet.

Årsavslutningen hölls i stora bönsalen som vanligt.

Hela seminariets innehåll, utökat med föräldrar och målsmän, vällde in mellan de höga vita väggarna i en enda massa. Sulorna raspade och hasade tankspritt mot golvet, när leden långsamt klämde in sig i bänkraderna. Genom de höga breda fönsterna slog sommarblånaden in, vilande och intensiv, och de brokiga hårrosetterna där innanför viftade i smyg med sina fjärilsvingar till tecken att de snart skulle följa lockropet ut i friheten. Också de som förut inte känt sin skolgång som något särdeles tryckande tvång vaknade den dagen upp till en förnimmelse av ett hemland någonstans i en stor vidd, ett som de hade glömt, men som väntade på dem med alla önskningars uppfyllelse. Muskler och senor sträckte på sig så det knakade, som gäspande katter. De fylldes av njutning i förkänslan av ljuvlig laglöshet.

– För sista gången in i fårfållan! hörde Malin en respektlös viskning bakom sig, när hon trängdes in genom dörrarna tillsammans med hela sin vitklädda avgångsklass. Men någon annan svarade lika uppsluppet:

– På det här stället ja!

Avgående klassen satt längst fram, ansikte mot ansikte med lärarna, som var placerade med stolsryggarna mot den lövade estraden. Mittemot Malin satt lektor Fjell. Snäll människa, hade varit snäll, riktigt moderligt snäll mot Malin många gånger. Ändå gjorde det knappast ont att skiljas varken från henne eller de andra, alltsammans var en enda stor enhet, som inte begärde något avsked mer. Malins avsked var redan över. Hon hade redan slitit sig lös. Hon var utanför.

Fjell hade samma klockkedja på sig som hon lekte med så brinnande nervöst på den stora examensdagen.

Var hon verkligen så ängslig då? Varför? Kanske för att suggerera fram en lika spännande känsla av vikt som till en studentexamen, för högtidlighetens skull. Vad beträffar Malin hade det inte lyckats. Henne hade examenshändelserna gått förbi som ett skådespel, och hon hade ju också sin roll att sköta, det var inte tråkigt, men någon starkare känsla av stundens och resultatets vikt hade hon inte kunnat uppbringa. Det gick ju bra ändå. – Redan då hade hon varit utanför.

Ja, hon var utanför, ensligt, fridfullt utanför. Allt sådant som föreställde och betecknade hade glidit undan och såg så litet ut på långt håll. Ornamenten på de solbelysta väggarna lockade henne inte till betraktelse längre, de var försvinnande overkliga bredvid solstrimman själv, som var varm och ljus. Å, den strimman – den var verkligare än hela högtidligheten här, den var vad den var och betydde ingenting annat. Den var ursprunglig och oförneklig och en gåva som inte kunde ifrågasättas. Men en fest som denna ... Hon hade något av samma känsla som då hon var barn och satt med vid en stor middag med högtidlig prägel och långa tal: varför gjorde de så? Det var en främmande värld. En värld som föreställde. Och här satt hon själv och hette Malin Forst och var förmodligen en mycket tydlig och välkänd person, samma tydliga och välkända person som satt här för ett halvår sedan. Man kunde inte kalla det humbug ens. Mellan verklighetens värld och skenets gick knappt någon brygga. Inte fanns det något skäl att sätta sig emot allt detta som var sken. Det var bara det, att tvärsigenom spindelväven gick den andra världen, den tunga, omformande, och frågade inte efter det som var ytkrumelurer och skulle så vara.

En aning fläktade förbi henne, att det inte var sista gången hon skulle sitta så i en stor skara och vara utanför. Hon skulle passera genom kretsar och sällskap och kotterier och heta: Malin Forst – så och så och så är hon – och ändå långt innanför namnet och leendet och tillmötesgåendet vara skyddat anonym som bakom murar. Hon skulle delta i festligheter av hjärtans lust och ändå veta: knappast en av alla dessa som kallar sig vänner skulle uthärda att se min verklighet i ögonen – som jag väl inte skulle uthärda deras. Och när man vet det, kan man gå bort från allting, gå tvärsigenom allting som är av skennatur och bort från sitt namn och sätta sig i solen och doppa handen i vattnet och vara glad åt att man är till och är utan ångest och uthärdar. I den nakna tillvaron. Och där är inte ung eller gammal, där är inte klok eller dum, där är inte god eller ond. Utan alla är vi jämlikar i den hårda kampen för kosmos.

Nu steg övningsskolans högre klasser upp för att sjunga. Bland dem sjuan, hennes sjua! Hennes, därför att hon förra terminen hade en lektionsserie på sex timmar i den klassen och hade fäst sig vid dem allihop, så att hon var ledsen och rörd, då serien var slut. Hon kände till, hur var och en svarade. Inga Persson, med den silvergrå locken i håret, svarade mest så som hon i sitt hjärtas enfald trodde man väntade sig. Blyga Anna Lindstedt menade alltid något med vad hon sade, också när det lät som konstigast. Och Karin Andersson, impulsiv och fantastisk – – – En het rodnad sköljde upp över Malins kinder, då hon kom ihåg sina lektioner. Motreformationen var det ja. Och hon hade lärt dem: vi protestanter tror ju inte att katolikerna är förtappade ... En sådan problemställning hade hon haft panna att låta dem ärva, i denna världen, i denna världen ... Och ändå var det väl inte det värsta som hände dem. Hon kände en plötslig lust att springa fram till dem och ropa: ”Nu är det helt annorlunda! Nu vet jag inte allt det där längre! Nu är jag hos er! Nu är jag en av er!” – Men de skulle inte förstå, de skulle gå vidare och överlämnas i händerna på andra, som ännu visste och som inte var hos dem och som ville låta dem ärva allt detta och mycket värre. Och inom henne ropade det högt, med svidande visshet:

Mitt folk!

Att vara utanför är inte att vara borta från sitt folk, nej inte från sitt folk. Det är att vara nära dem som aldrig förr.

Och så kom turen till studentklassen att äntra estraden och äntligen sjunga sina länge inövade sånger för sista gången. Sista gången! Och där framför henne i andra stämman stod Siv, för sista gången, och Malin

visste, att nu skulle de sällan komma att träffas.

Men inte heller det var ett avsked. Hur skulle man kunna mista den som växer i en som ett träd? Hur skulle man ens kunna tänka sig, att en seminarieavslutning, eller avstånd, eller tid, var av sådan betydelse, att det kunde skymma själva faktum, själva den skapelse som var Siv?

Hon stod där smärt och rak och förnäm, med hälsans skimmer av guld och frukt i huden, och lyste av den naturens lyckliga adel, som någon gång kan falla en människa till oförmärkt som dagg faller över gräset. Hon stod där i yttre och inre jämvikt, vuxen ur sin egen grund utan att förvillas. En människa, full av behag och vegetativ vishet, på den smala gungande spången över kaos.

Sången svävade mellan lek och vördnad:

”O du lummiga lund, o du skuggande skog,
o du äng i din älskliga vår!
Ljuv är rosornas röst, jag förnimmer den nog,
och jag liljornas löjen förstår.”

Och Malins nacke rätade sig, hon sjöng med, knappast hörbart, som i en hemlig trosbekännelse, den enda hon hade kvar – och var den också utan kontur och vetande, så bekände den sig ändå med en stolt förälskelse bortom allt förnuft till livets eviga sega vilja att leva.

”Ty var vinter har vår, och ett hopp har var höst,
och all midnatt i morgon förgår.
Jag vill tro på en sol och på rosornas röst,
och på ängarnas älskliga vår.”

* * *